

planinski vestnik 7 ¹⁹⁷²

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK LXXII

Marijan Lipovšek	Srečni dan	305
Vilko Mazi	Finale pod Ulako	309
Lado Božič	5 poti po Cerkljanskem	311
Nada Kostanjevic	Najstarejši in najmlajši	320
Vitek Smolej	Čakajoč na poletje	324
Marija Rojnik	Ženska naveza v Štajerski Rinki	328
Mirko Kambič	Kaj pravijo dekleta	332
Ing. Pavle Šegula	Najvidnejši alpinist kramlja o svojih uspehih	335
Ludvik Košir	Janez gre na Triglav – po obnovo	338
	Društvene novice	341
	Alpinistične novice	347
	Varstvo narave	349
	Iz planinske literature	350
	Razgled po svetu	351

Naslovna stran:

Tabor III (6400 m) Na domu

Foto: Aleš Kunaver

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, Fedar Košir, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Saveno, Tone Strojín, Tone Wraber. — Naslov uredništva in uprava: Planinska zveza Slovenije 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri NB 501-8-5/1, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 50 din, plačljivo tudi v štirih obrokih, za inozemstvo 68 din (4,5 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije se upoštevajo dva meseca po izidu številko. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi novi naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov ne vračamo. — Tiska in klišoje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Združeno železniško
transportno podjetje
Ljubljana

FERSPED

železniška specijacija
za tuzemski in
mednarodni promet

Uprava:

Moša Pijadejeva 39/II

s svojimi
poslovalnicami v
Ljubljani, Mariboru,
Novi Gorici in Kopru
prevzame vso skrb
o organizaciji in
prevozu vašega blaga

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

**RADEČE PRI
ZIDANEM MOSTU**

Telefon: Radeče 81-950, 81-951 —
Tek. rač. pri NB Celje 603-11-1-1030
— Brzojavni: Papirnica Radeče —
Železniška postaja: ZIDANI MOST

Proizvaja:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov, specialne papirje,
surovi hellografski in foto
papir, paus papir, kartografski,
specialni risalni »Radeče«,
papirje za filtre itd.

Izdeluje:

vse vrste kartic za luknjanje
v standardni velikosti in tisku.
Po želji izdeluje kartice v po-
sebnem tisku v rdeči, modri
ali sivi barvi

SREČNI DAN

MARIJAN LIPOVSEK

Ne vem, toda kadarkoli mi kako prikupno dekle odstopi prostor v avtobusu našega mestnega prometa, se mi zazdi, da sem nekoliko let starejši, kakor se počutim. Srce mi začne hitreje utripati, to pa ne zato, ker bi ne zmoglo sicer brezupnih naporov v našem vedno bolj kulturnem prevažanju – da je kulturno, nam veljavni možje v veljavnih časopisih vsak dan pripovedujejo – temveč zato, ker spoznavam, da sem pač gospod proti koncu zelo zelo srednjih let.

No, ta gospod zelo zelo srednjih let si je zaželel nekega nenavadno lepega hrbita. Ta mu je vedno znova hodil v misli, vedno znova se mu je prikazoval pred duševnimi očmi in mu vzbujal nepremagljive želje. Ne, ne, dragi moji, to ni bil niti srnin niti jelenov hrbet z jedilnega lista, čeprav bi bilo pač naravno, da se posveča gospod v takih letih gurmanskim vprašanjem. Še manj kak damski hrbet sredi našega prebujenega in doslej očitno zatiranega intimnega življenja. Bil je prav preprost gorski hrbet. Visok sicer, a ne previsok. Dolg, a ne tako, da bi se človek iz obupa metal po tleh, kakor slikovito pravi današnja mladina. Samoten in lep pa tako, da ni zlepa najti takega. No, kaj bi ovinkaril. Hotel sem presmučati – in to je tisto! – višavja med Rativcem in Soriško planino.

Vem, da bo marsikateri bralec, čim bo prebral ta imena, naš Vestnik kar odložil. Že spet dolgčas! Že spet nekakšne zanikrne srednje visoke gore! Že spet hrepeneča gledanja v daljave in nekakšne namišljene azurne višave! Že spet vzdihovanja o razgledih, o sencah in svetlobah! Obupno!

Tako je, dragi bralci. Točno o tem bom pisal. Zakaj iz tega je bil sestavljen moj srečni dan.

Dvakrat sem že prej hodil tam čez v kopnem sredi gorskega cvetja. Vedno pa sem na prostranih planjavah nad Altemavrom, na Kremantu in ob Kačjem robu mislil na to, kako bi bilo tam sredi brezdanje tišine aprilskega dne, v vroči jasnini in slepeče belih snegovih, v središču gora naokrog. In bilo je! Prišlo je in spet prešlo nekaj srečnih ur, srečni dan, kakor je treba, da ga kot srečnega doživimo, natanko tako.

* * *

Popoldan se je naredil na Prtovču kakor sanje. Sanj je seveda več vrst. Nekatere so rožnate, nekatere so moreče. Toda tokrat govorim le o zelo lepih sanjah, zakaj podoba gorske vasice se je ujela s pomladjo, ki je s svojim milim nasmehom prihajala čez gore, v vrsto prizorov, ob katerih je srce bilo še vse bolj nemirno kakor pri srečanju z mladimi damami v mestnih avtobusih. Na Prtovč sem prišel po strmem jarku Planšaka in že od Sore naprej je pomlad natrosila svoje nežne viteze in kraljične, svoje male poslanke, ki so me pozdravljali s svojimi presunljivo lepimi očesi. Toda šele tu gori je bil njihov veliki praznik, ko so si podali roke in se razprostrli širom

po strminah pod hišami. V gručah so stali ob stari kamniti ograji, z mahom porasli, pod sadnim drevjem, okrog debelih, še zimsko vlažnih děbel in pod kozolci.

Proti poldnevu je bilo oblačno in vetrovno, nekakšna črnjava na nebu. Pozneje pa vedno lepše in na večer se je nebo čistilo z vsako minuto. Bila je nedelja. Nekaj izletnikov se je pripeljalo iz doline z avtomobili in junaško gazilo po nežnih krokusih, belih in vijoličastih. Nekaj mladine se je vračalo z Ratitovca čez Poden in čez Razór, a še preden je legel mrak, je v vasi vse potihnilo. Tavčarjev Blegoš onstran dolov je bil po temenu še ves bel in tudi sicer so bele, podolgaste lise kazale, kje se sneg še drži. Pozneje je prisvetil na nebo tenak krajec lune. Pri Kajžarju sem sladko zaspal. Zatrдно sem vedel, da bo prihodnji dan lep.

Ob šestih zjutraj sem nosil smuči proti Podnu in v tri četrt ure, kakor predpisuje kaži pot, sem stal na fistem lepem prevalu, kjer se svet odpre proti Danjam in Sorici. Kakšen dan! Porezen, bel, čist in osamljen, se je vzdigoval iz modrikastih globin v nebo. Seveda, kajpak je bilo nebo »azurno« modro. Ponavadi je ob takih dnevih te barve. Povedati pa moram to posebej zato, ker se danes tolikim planincem pogled meglí. Zaradi prepitih noči, od želje po polnih kozarcih ali zaradi hitrostnih rekordov, ki jih je nujno treba doseči in preseči. Zato – je bilo nebo azurno modro. Prav čedno. Treba ga je le pogledati in poskušati doživeti.

V gozdu nad Podnom je nočni mráz strdil sneg ravno prav, da sem lahko hodil po vijugah navzgor. Komaj si iz gozda, že je vsenaokrog prav visokogorsko: strmine, pečine nad potjo, zračna globina – kaj sem hotel še lepšega? Pod prehodom za skalnatim stolpičem je bilo precej strmo, pozneje pa ne več in kmalu sem stal zgoraj na planjavi.

Krog kočje je ležal sneg, ponekod dva metra visok, drugje spet nižji. Miza in klop ob južni steni pa sta bili na suhem in prijetno je bilo sedeti tam in jesti pomaranče, posebno v zavesti, da lajšam s tem kar precej težak oprtnik. Potem pa na smuči in v prvi dol pod Štankopom.

Vedel sem, da me na tej poti čakajo tri težave: prva – prečenje do Kremanta. Druga – izhod iz globoke drage pod njim proti Zgornjemu Hirnu. Tretja – gozdnate strmine proti Tanderškoflu in prehod na Soriško planino. Ker je bil tistikrat dan po nedelji, sem vedel, da bom na tej poti popolnoma sam in za vsako ceno sem moral pogoditi smer. Nič se mi ni smelo pripetiti, sicer bi me nekako čez teden dni našli nekje v snegu, a ne več živega. Nekdo je nekoč napisal, da je smrt v planinah že lepa, da pa je lepše v gorah živeti. S tem pametnim mnenjem se popolnoma strinjam.

Pa ni bilo kaj posebno nevarnega. Strmine z roba Altemavra so na severu za smuči sicer precejšnje; padajo v kotličje, vrtače in zasnežene dolce. Z ostrimi robniki sem jih prečil, koder mi je poželelo srce in seveda, kjer je svet to dopuščal. Ne vem, če sem hodil več ko pol ure do sedelca pod prvo glavo Kremanta.

Kar nenadoma sem stal na visoki planjavi. Venec gora naokoli! Krog snežnikov se je začel z Blegošem in se spet strnil vanj. Čez vse pa je vzdigoval Triglav svojo sivo-belo glavo.

Dršel sem pa skoraj ravnih snegovih. Nedopovedljivo prostrano se je širil hrbet od vzhoda proti zahodu, pa počez od južnih globeli do zmešnjave vzpetin na jelovski planoti. Poleti je tu domovje cvetja, sedaj pa pomladni dan sije na brezkončne snežne širjave. Ne vem, če sem kje drugod še čutil obok neba nad seboj tako visok in prost, ne da bi silna višina zenita tlačila moje gledišče v brezpomembno točko. Čutil sem se skoraj tako visokega kot nebo, tako lahkega kakor zrak. Tako mi je bil na voljo pogled na vse strani kakor bogu očetu samemu. In trenutki so se utrinjali v preteklost, kot bi hitel skozi eone let. Vsak hip življenja je tam globoka sreča. Kmalu, prekmalu sem stal nad strmino, ki se spušča v drago pred Kačjim robom.

S snegov držé dolgi jeziki med strm gozd. Glej no, kakšne prijetne prehode najdem med drevjem! Neke poseke – ali so bile naravne goljave? – me vodijo navzdol in nič mi ni mar smeri. Bom že kako. Kjer me mika, tam zdrsim navzdol po srencu, včasih lahko in nad vse pripravno, včasih malce sitno sredi děbel, ki se gnetejo ob snežnih stezicah in delajo napoto smučem. Nazadnje sem spodaj na nekih ravninah.

Sedaj naj pa kar gledam, da pridem iz te snežne in drevesne zmešnjave v pravo smer, zakaj da nisem na pravi poti, mi je takoj jasno. Nikoli še nisem bil tam, kamor sem prismočal, in v misel mi hodijo poseke, gozdovi in jarki, kjer sem v kopnem brskal za cvetjem. Točno tjakaj moram, sicer ne pridem iz te tihe, pa neusmiljeno zaprte samote, ki me je ujela v svoja krila. Tamle na jugu – tam bi se dalo v Danje, a tam ni moja pot. Tik pod menoj se pogreza strma zasnežena vrtača sredi gozda – tudi tam ne bo nič. Kaj pa na severu? Seveda, tja bo treba – in zdrknem po ozki šiji ravno med tisto vrtačo in sosednjim žrelom, ki zeva pod menoj kot odprt zmajev gobec. Pa ne dam se! Zalet me zažene po šiji dol in na drugi strani spet navzgor in že sem na pravem kraju, kamor pridrži s Kremanta lepa poseka, pa je zgoraj še vsa porasla in ozka in ne zadeneš nanjo kar na lepem. Razgledal sem se in okrog hriba zavil po letni smeri naprej. Tu je svet kakih 200 metrov nižji od Kremantovega hrbita in je že gozdnat. Seveda je ležal povsod sneg – še na metre ga je bilo tu in prijetno se je smučalo. V loku je treba gor na vrh planjav pri Hirnu. Prej pa sem prestopal še vice v strminah, kjer sem se goljufal navzgor, medtem ko so mi zvesti psi tičali na hrbtu. Ni se mi ljubilo natakiniti jih na smuči, saj je sicer toliko sveta ravnega ali pa drži navzdol, da sem rajše potrpel.

Vrh gozda sem obstal nad lepimi, širnimi golicami, ki so mehko padale navzdol v prostrano sedlo. Njegov rob je bil dovršeno kopen – suh in vabljev, prav za počitek. Vendar me je vlekle še malo dlje k zapuščenemu stanu, ki čepi za smrekami. Tam se odpira skozi visoko drevje okno proti Triglavu. Za hip me je prešinila misel, če smo zadosti hvaležni goram za take poglede, ki nam jih mimogrede, pa tako darežljivo ponujajo.

Do polovice poti sem prismočal. Brez sledi se je širil svet krog mene, zasnežen, samotni in miren kakor v pradavnini. Pomislil sem na Tagoreja: »Kjer se ceste zgrajene, izgubim svojo pot. Na širni vodi, na modrem nebu – (na prostranih snegovih, bi tu dodal) – ni sledu o stezi... In jaz vprašam svoje srce, ali njegova kri spoznava nevidne poti...« O da! Spoznaval sem jih, kjerkoli je bila naša dežela neoskrunjena, kjerkoli je še govorila narava svojo govorico, ki je ni motila vsiljiva človeška množica. Pošastni stroji pomagajo tej prodreti v svetišča, kjer naj bi vladali le zakoni narave. Ali je pravilna, ali je smiselna naša želja, da bi ne bilo tako? Ali niso naši upi o tem prazni in se nihče ne more več upreti tistim, ki so »v nebrzdanem pohlepu splezali na tvoje duri in so vdrli v tvojo shrambo, da te oropajo...?« Besede velikega indijskega misleca, ki je iskal svojega Boga, kakor mi iščemo smisel življenja v tesnem stiku s to nedoumljivo, prelepo, veličastno in blagoslovljeno naravo! »Poljubil sem ta svet s svojimi očmi in s svojimi udi,« pravi Tagore – »ovil sem ga v svojem srcu z neštevilnimi gubami, poplaval sem njegove noči in dneve z mislimi, dokler nista svet in življenje postala eno...«

In potem:

»Strahopetnost slabičev, preobjestnost nasilnikov, pohlepnost mastnega prospeha, srd užaljenih, ponos plemena in sramotitev človeka – je raztrgala božji mir...« (Gradnikov prevod »Žetve«).

Kakor da bi mislil in pisal za nas!

* * *

Visoki Kremantov hrbet je za menoj in prelepo pogleduje s svojim zadnjim belim robom sem dol. Čez njegove daljne snegove beže sence oblakov, ki kopasti polzijo posamič čez nebo. Kakor da bi se zresnilo lice gore, ko jo zakrije senca, a se spet smehlja, ko zablešči v zlatu in se oblak izgublja za njo. Slonim na strehi zapuščenega stana – snega je gotovo čez dva metra – noge upiram v steptani sretnec in se predajam soncu, senci, kadar se zgrne čez plan, in vetrcu, ki pihlja v presledkih brezvetrne, žarke toplote. Kako mirno je krog mene, kako samotno in kako srečnega se čutim v teh odmaknjenih gorah! Ni mi treba ne premišljevanj od nebes do zemlje, ne bogastev, ne drugih svetov. V tej naši zemlji, ki je tudi moja, imam vse, kar mi pomeni vrednoto. Dovolj sem videl svetá, da vem, kako je prav ta košček zemlje

poln, prepoln vsebine vsake vrste, da napolni hrepenenje, če je še tako nepotešeno in nemirno.

S širokega nižišča se sedaj vzdiguje smer moje poti v loku okrog hrbta, ki mu ne vem imena. Morda je to prav Kačji rob, kakor trdi tudi zemljevid, a ne vem, če upravičeno, saj žal ni zanesljiv. Rad bi srečal lovca ali starejšega pastirja, ki bi mi vedel povedati imena, kakršna so v resnici. Ko sem o tem pozneje spraševal v Sorici mlajšega domačina, mi ni znal povedati skoraj ničesar.

V kopnem se mi je videl kos poti vprek skozi strm gozd že dvakrat precej dolg, sedaj pa sem naenkrat zgoraj na robu, kjer zavije pot na levo proti spodnjemu hrbtu čez prostrano odprt svet. Mogoče je pot danes krajša zato, ker je gozd čez in čez snežen in je vse bolj svetlo, prosojno, pregledno? Ali pa je to le moja notranja sreča, ki hodim z njo, kakor da bi bil brez teže? Zgoraj na robu je košček suhega sveta, res prav majhen košček. Toliko, da odložim smuči in oprtnik, da sedem na suho, sivo, uvelo travo in da se še enkrat pogrejem v sončnem zatišju. Potem pa na smuči in takoj sem na začetku spodnjega hrbta. Čezenj je drsenje po snegu podobno, a ne čisto takšno kakršno na Kremantu. Ura gre na prvo popoldansko, sonce je višje, sneg malo bolj otajan, sence drugačne. Tudi sam hrbet, čeprav visoko nad globelmi, je le malo nižji, le malo ožji, a daljši. Čudovit razloček k zgornjemu. In ko dospem do najvišje točke – poleti tam ne drži steza – se zastrmim v Triglav skozi skrivenčene veje priilikave bukve, kakor da bi gledal skozi slikovit, umetno skovan okenski križ.

Pod menoj se pogrezajo odprte strmine, med nje so se tu in tam postavile nizke smreke. Srelec se lahko vdaja, v strmih lokih se spuščam navzdol tik pred nižji naslednji hrbtič. In še dolgo, dolgo drsim po ravnih in strmejših snegovih, še dolgo izbiram najboljše smeri, posebno tam, kjer se že kažejo kopnine, dokler čez položne in strme goljave, skozi redkejši in gostejši gozd ne prismočam na drvarsko pot, vprek pred Tanderškoflom.

Do Soriške planine od tam ni več daleč, a kolovratenje v Bohinjsko Bistrico mi ni dišalo. Presodil sem, da bo skoraj vsa pot tamkaj že kopna. Zavil sem torej po drvarski poti na levo, prišel na osončeno ravnico, zagledal kočico in se zatekel na njen suhi prag. Posedel sem blažene pol ure na toplem lesu, medtem ko se je sneg na smučeh otajal. V čevljih je bila sicer še »stara, dobra« mokrota, pa sonce je grela in ničesar drugega si nisem želel.

V pričakovanju dolge in utrudljive hoje navzdol sem se vzdignil, a sem se motil. Konec ravnice še nekaj korakov, pa se je sneg ob veliki skali nehal, kot bi odrezal. Pod menoj so se odprle kopne strmine proti Danjam, cerkev se je zableščala prav do sem gor. Kolovoz je potem z ledom še malo kazal zobe, a prav kmalu sem prišel do čistih kopnin in do velike ceste.

Bil je popoldan, kakor ga človek ne pozabi. Popoln mir, le nemo prelivanje svetlob, barv in senc. Iz daljnih višav je gledal na Danje Blegoš, na Sorico Porezen. Pečine Tanderškofla so odsevale svetlikanje pomladanskega dne. Na nekem ovinku je bilo vse belo od nunk, tako belo, da je jemalo vid.

Kot nekoč, v srečnejših časih, sem v tihi popoldanski uri pripešačil v vas.

* * *

Tak je bil moj dan, moj srečni dan. Nič nisem sebičen. Prav nič ga nóčem obdržati zase. Tudi drugim ga privoščim, saj zato ga opisujem. Zakaj vse fisto, kar je resnično lepo, ima človek na voljo zastoj ali skoraj zastoj. Za to ne potrebuje bogastva, imeti mora le odprte oči in odprto srce. Potem morda – morda – doživi spet tisti mir, ki ga vsi potrebujemo, a zaman hlastamo za njim sredi nemirnega življenja, ki je postalo naša edina resnična stvarnost. Toda junaki, ki se infantilno postavljajo s konjskimi močmi svojih motorjev in s cvilečimi gumami na ovinkih – ti ga ne bodo nikoli dosegli. Kako že pravi Kugy na koncu svojega poglavja o Scabios Trenti? »Mein Herz lächelt still, es weiss es besser.« In mi pravimo z njim: naše srce se tiho smehlja. Izbralo si je boljši del.

(Nagrajeno v natečaju PV 1971. Op. ured.)

FINALE POD ULAKO

(K 190-letnici rojstva Jakoba Dežmana)

VILKO MAZI

Ulak je v naši deželi več in različnih. Ta, ki jo imam zdaj v mislih, je obel, travnat, na vse strani lepo razgleden hrib v Loški dolini. Na njegovem širokem temenu so arheologi še v stari Avstriji odkrili sledove predzgodovinskega japonskega mesta Terpo. Zdaj stoji tam mogočen spomenik žrtvam narodno-osvobodilne vojne. Ob vzhodno vznožje hriba je prislonjeno največje in najstarejše dolinsko naselje, Stari trg. Njegova simbolična značilnost je velika, v breg pomaknjena gotska župna cerkev z ločenim zvonikom. Na prostoru okoli cerkve je očitno bilo nekoč pokopališče, o čemer priča še nekaj nagrobnih plošč v cerkvenem zidu.

Nemara bi bilo za vselej pozabljeno, da sta legla tu k večnemu počitku tudi dva od prvih znanih osvajalcev Triglava: bohinjski kaplan Jakob Dežman in žirovski župnik Karel Žerovec, ko bi nam tega ne povedala zlata* Lovšinova knjiga V Triglavu in v njegovi sosesčini. Drugi kronisti se največkrat omeje le na datum vzpona in imena udeležencev, Lovšin pa je zlasti bratoma Dežmanoma posvetil posebno pozornost. V poglavju s prelepo metaforo o presajenih planikah jim sledimo na življenjski poti vse do grenkega konca.

Osvežimo na kratko spomin: Jakob Dežman (roj. 24. 7. 1782 v Radovljici), kaplan v bohinjski Srednji vasi, doseže 2. 9. 1808 z vodnikom Antonom Kosom vrh Triglava in napiše o tem obsžno poročilo svojemu nekdanjemu profesorju Valentinu Vodniku v Ljubljano. Pismo se je k sreči ohranilo, Lovšin ga je našel v muzeju, kjer so mu večji knjižničarji pomagali prebrati težko čitljivo pisavo v gotici. Slovenski prevod pisma, ki ga lahko imenujemo prvi planinski potopis, je objavljen v gori navedenem poglavju.

Leto dni starejši brat Ivan (roj. 23. 5. 1781), kaplan na Jesenicah, se povzpne na vrh 8. 8. 1809 in pusti tam v dobro zamašeni steklenički listek z znamenitim besedilom: Največje moje veselje je na gorah! Z Jesenic je bil premeščen v Cerklje, od tam pa je prišel za župnika v siromašno gorsko vasico Leskovicu pod Blegošem, kjer je ostal do smrti (1832).

Jakob je po petih letih zamenjal Bohinj s Šentvidom nad Ljubljano. Od tu je bil l. 1818 premeščen kot kooperator v Loško dolino. Pet let zatem ga dobimo kot župnega vikarja v Sorici, za naše pojme korak na boljše (Bohinj in Triglav v bližini!), zato pa tem hujše razočaranje na naslednji postaji, odročnem, revnem Zavratcu v idrijskih hribih. »Če ste kdaj hodili po teh krajih,« pripominja Lovšin, »ste lahko videli za župniščem hlapca, ki je v škornjih in brez srajce kidal gnoj izpod živine, pa ste v pogovoru z začudenjem opazili, da je to – župnik.«

V Zavratcu bi se bila verjetno končala nemila usoda Jakoba Dežmana, da mu ni – kakor deus ex machina – priskočil na pomoč starotrški dekan Karel Žerovec in ga povabil k sebi v službo. V starih katalogih je Jakob med sedmimi starotrškimi duhovniki omenjen na zadnjem mestu kot kaplan jubilarant – stara bajta med kaplani. Višje stopnje ni dosegel. Na dan 13. julija 1836 se je preselil na oni svet. Presajene planike so uvene, umrle...«

Dosti potov in truda je imel Lovšin, da je nabral in razporedil kamenčke v ta edinstveni mozaik. Tudi Loška dolina se prikaže v njem, posredno kot velika in bogata fara v podobi številne duhovščine. Lovšin se tu naglo poslovil, kliče ga novo in najimenitnejše poglavje v njegovem delu. Mi pa bi še radi nekaj pojasnil k prejšnjemu

* Zlato imenujem to knjigo po vsej pravici, kajti enakovredne ali celo dragocenejše v našem planinskem slovu ni in je zlepa ne bo. Za 50-letnico Slov. plan. društva je izšla. Res je tudi brž pošlo in je dve leti kasneje sledila (v samozaložbi) druga, izpopolnjena izdaja. Mar za tretjo potlej in pri toliko množici novih planincev res ni bilo več dovolj zanimanja? – Pojde tako malomarna tudi 80-letnica mimo nas? – Menim, da bi se dalo to sramoto še najhitreje in najuspešneje popraviti s subskripcijo.

poglavju, ki jih v knjigi ne dobimo. Predvsem tole: Kdaj in kje sta se Dežman in Žerovec sploh utegnili spoznati? Odkod je Žerovec mogel zvedeti, v kakšnih razmerah živi Dežman v Zavratcu (pošte in časopisov takrat še ni bilo)? Kaj je dala Žerovcu osnovno vzpodbudo, da se je zanimal za Dežmanovo usodo? S čim je mogel priporočati Dežmanovo prošnjo škofijskemu ordinarijatu za premestitev v Stari trg, ko je imel že gotovo dovolj kaplanov v svoji župniji? Kje sta pokopana, v Starem trgu ali v Podcerkvi? Je ostala za njima kakšna sled na pokopališču ali vsaj v župnijski kroniki?

Zadnji dve vprašanji sem poslal letos po Novem letu župnemu uradu v Starem trgu s prošnjo, da se za stvar kar najbolj zavzamejo. Pričakoval sem toliko kot nič, večjemu to, da je morda ohranjen Žerovčev nagrobnik, saj si ga je visoki gospod za dvanajstletno dušebrižništvo gotovo zaslužil pri svojih vernih ovčicah... Za župni arhiv sem že davno vedel, da je med najbogatejšimi v deželi (najstarejša listina iz XIV. stol.), gotovo pa so po vojni tudi tega, kakor vse druge, odnesli v Ljubljano, če ni bil uničen.

Oglasil se mi je kmalu župnik Janez Voljč s prijaznim obvestilom, da je šele leto dni v Laški dolini in se zato še ne spozna dodobra v svojem poslu. Da pa se tudi sam šteje med »osvajalce« Triglava in to celo nekajkrat po Steni, pa se bo zato prav rad pozanimal za stvar. Konec februarja mi poroča:

»Na bivšem starotrškem pokopališču ob farni cerkvi so ostali štirje nagrobniki: dva dobrotnika cerkve, nekakšen graf iz grada Snežnik in grofica iz grada Koča vas, vse drugo je izginilo, oziroma je zravnano. Najvišja letnica pokopa na ohranjenih nagrobnikih v Starem trgu je 1878, z letnico 1890 pa že najdemo v Podcerkvi pokopane Starotržane. Torej sta bila naša dva triglavsko pionirja vsekakor še v Starem trgu pokopana.

Kronike, ki bi posegala pred leto 1912, ni! Našel pa sem nekaj gradiva za Zgodovino župnije Stari trg, ki ga je zbral neznan kronist. V seznamu duhovnikov, ki so delovali v župniji, je med drugimi omenjen Jakob St. Dežman, 1. kaplan od Vseh svetov l. 1818 do meseca oktobra 1821, Radovljčan, je ugledal beli dan 24. 7. 1782, posvečen v mašnika 6. 9. 1807. Pozneje je tu v pokoju bival in umrl dne 13. 7. 1836.

To je vse, kar sem mogel zaslediti o tem zanimivem možu. (Mi pa se bomo vseeno pogovorili še to in ono z njim in o njem tudi brez nadležne dokumentacije...) O Karlu Žerovcu je zapisano:

Karel Žerovec (Sheroviz), 1831 do 1844. Rodil se je v Idriji 1. 11. 1779. Posvečen v mašnika 4. 9. 1803. Kaplanoval v Poljanah nad Škofjo Loko do aprila 1804, v Žireh do 1809. Lokalist v **Zavratcu do aprila 1812** (podčrtal M.), župnik v Rovtah do dec. 1821. Ker se ni mogel zediniti s farani zaradi cerkve, od strele poškodovane (on je hotel novo, ljudje pa popravilo), se je umaknil v Žiri za provizorja in bil umeščen 10. 4. 1822. Od tam se je preselil v Stari trg pri Ložu. Bil je duhovni svetnik in okr. šolski nadzornik. Kot župnik in dekan je prvič krstil 27. 4. 1832. Umrl je 4. 6. 1844 za jetiko (»Auszehrung«), 64 let star.«

V teh podatkih smo dobili tudi dosti osnove za najustreznejše domneve na druga vprašanja, ki smo jih prej navedli. Samo domneve bodo, morda tudi živa resnica, toda brez otipljivih dokazov, ki jih je čas neusmiljeno uničil. Samo kramljati moremo še in nič drugega... pa dajmo torej:

Če je novejša letnica Žerovčevega mašniškega posvečenja (1803, kakor smo jo zvedeli od Voljča) pravilna (in ne 1804, kakor jo navaja Lovšin), potem se z Dežmanom, ki je bil posvečen (po obeh virih) l. 1807, nista mogla spoznati že v semenišču, ker je slednji vstopil vanj, ko ga je prvi že zapustil. Preostane le druga domneva, da je Žerovec zvedel za Dežmana na svojem triglavskem pohodu (1824), če je tudi njega vodil Anton Kos, ki se je Dežmana, kot svojega prvega klienta, tudi po 16 letih gotovo še živo spominjal. Duhovnik je bil ta kot oni, pa je spotoma beseda dala besedo s te strani. Tak pogovori se kmalu ne pozabijo.

V prvi zimi svoje službe v Starem trgu pregleduje Žerovec obsežni župni arhiv, stare krstne, poročne in mrliške knjige še iz 17. stol. V roke mu pride nekač tudi novejša župna kronika, kjer sreča Jakoba Dežmana. Z zanimanjem bere, da je hodil po Loški dolini v času, ko se je on preklal s svojimi Rovtarji. Uradno popraša Sorico, kamor je prišel D. za župnega vikarja, če je še tam? Odgovore mu, da je že dolgo v Zavratcu. Na svoji koži je okusil Ž. to idrijsko Sibirijo! – Sklene koj spomladi obiskati Dežmana.

Leno je tekkel čas našemu zavraškemu župniku. Bilo mu je, kakor da se od vsepovsod oglašajo temne in težke Dantejeve besede: Pustite vse upanje...! Koliko lažje bi mu bilo, ko bi bil vedel, da so njegovemu ožjemu rojaku Vrbljencu prav v tem času privrele iz božanskega srca lahkokrile gazele hkrati s trpkimi soneti nesreče. Tudi njemu bi veljali verzi:

strah zbežal je, z njim upanje goljivo;
naprej me sreča gladi, ali tepí,
me tnalo našla boš neobčutljivo.

Tisto pomlad se je primajala kočija starotrškega dekana po slabih kolovozih nad Hotedršico do zavraškega župnišča. Prvič sta si segla v roke dva moža, ki ju je zbližalo najčistejše tovarštvo v zgodovini našega planinstva.

Dosti sta se imela pogovoriti, pa še najmanj o Triglavu, kajti je ubogega, hudo zanamjenega Dežmana dosti bolj zanimala Loška dolina, o kateri vsa leta po svojem odhodu ni ničesar več slišal. Postal pa je že toliko malodušen, da bi se sam od sebe ne ganil iz te puščobe nikamor več. Žerovec sam mu je sestavil prošnjo na škofijski ordinariat za premeščenje v Loško dolino; kako jo je znal potlej podpreti, da je bila ugodno rešena, čeprav ni bilo izpraznjeno nobeno kaplansko mesto v njegovih fari, sam bog ve.

Dva meseca kasneje je farovski hlapec spet zapregel najboljšega konja v kočijo, pa sta tokrat sama oddrerala preko Cerknice in Unca do Hotedršice. Še bolj vegasti kakor zadnjič so se mu zdeli potem kolovozi na Zavratec, kjer je bilo treba spet prenočiti, da so mogli naslednje jutro spočiti nazaj pod Ulako.

Tako so Ložani po desetih letih spet pozdravili v svoji sredi še zmerom dobro zapisanega pa hudo postaranega gospoda Jakoba. Ni jim šlo v glavo, da ga je gospod dekan vzel kar k sebi v župnišče in kaj toliko kramljata med sabo, kadar se izpred župnišča ozirata k visoki konici Snežnika nad temno gmoto gozdov... Le kaj tam iščeta? – Kako bi razumeli, če bi jim kdo povedal, da so ju gore zbližale, pravzaprav ena sama pa najbolj iskana in nikoli pozabljena... in da se taki zvestobi reče a poteza planinskega tovarštva...

S POTI PO CERKLJANSKEM

LADO BOŽIČ

Mimo Zapoškarja na Porezen

Ob potoku Zapoška sem štel jutranje korake proti vasi Poče. Starka s »kaščem« na plečih mi je dala kratka pojasnila o Zapoškarjevi kmetiji pod Otavnikom. Za njo je bilo predvsem važno, da so od te kmetije nekoč živete tri družine, danes pa nobena. Kmetija je zapuščena, zgradbe so legle k tlom in razpadajo.

Zapoška je veselo brzela proti dolini. Jablane polne sadov, ki so polagoma začeli rdeti, slive bogate z modrikastimi dobrotami so spodbujale veselo razpoloženje, ki se me je lotevalo v pričakovanju novih vtisov s Cerkljanske. Nameraval sem stopiti proti

S poti na Pače, v ozadju Porezen

Foto L. Božič

Poreznu. S ceste proti Počam sem moral v levo čez žuboreči potok. Po velikem cestnem zamahu proti Gorjam sem polagoma prispel v to lepo vasico pod Ritovščino. Ta gora s skalnatimi čeljustmi neprestano grozi vasici pod seboj.

Razveselil sem se tudi lepih njiv pod vasjo, na katerih se je belila cvetoča ajda. Med ajdo je zelenela koruza in druge poljščine. Tudi sadnega drevja je med njivami obilo. Udarniško grajena in ne še povsem dokončana cesta me je postavila sredi vasi. Vaščani želijo cesto čimprej usposobiti za motorizacijo, ki že močno pritiska iz doline tudi v ta kraj. V kmetijsko idilo vedno bolj udarja smrad tekočih goriv in kviri sveži planinski zrak. Tudi romantika podeželske ljudske šole z enajstimi učenci, z domačo učiteljico v preprosti učilnici v stari kmečki bajti stresa poslednje listje z drevesa. Po novi cesti bo zdrsnila v dolino.

Nad vasjo sem krenil po ozkem, vendar lepem kolovozu proti zadnji kmetiji nad Zapoško. Okrog hriba me je pripeljal visoko nad šumečo, v globoki soteski bobnečo vodo Zapoškega potoka. Kolnik me je vlekel vedno više v breg. Spotoma sem občudoval čudovito speljano pot, pravo mojstrovino davnih cestnih mojstrov. Skalnatu useki in preseki so se lepo vrsili v strmem bregu. Pot se je vedno bolj grizla v Otavnik in silila v južna pobočja Porezna. Znašel sem se v nekakem lijaku Počanske gore, Porezna in Otavnika, katerih bregovi se zlivajo v korito Zapoške. Ta izvira v osrčju Porezna. Gorski potok se po skalnati strugi poganja proti središču Cerkljanske, pred katerim se umiri in pade v naročje Cerkljanščice.

Zadovoljno, ker sem si izbral prav to pot v Porezno kraljestvo, sem postajal in opazoval bregove, ki strmo drsijo z vrhov in po katerih se širijo košenice in senožeti. Na zeleni jasi sredi macesnovega goja sem v poznem poletju predramil dremajočo množico metuljev. Iz mladih dni sem se nekaterih spominjal: koprivar, mali in veliki bisernik, cekinček in še drugi so tam frfotali.

Poti nisem mogel zgrešiti. Na dveh odcepih opozarja na pravo smer skromna, že precej oguljena markacija iz davnih dni. Vendar je še pri moči, da ti prihrani nepotrebno tavanje. Pri drugem odcepu sem moral strmo navzgor. Kolnik se počasi stisne v zelo zaraščeno stezo, ki me je kmalu postavila na jaso, nad katero sem že zagledal ruševine nekdanje Zapoškarjeve kmetije.

Svet okoli Otavnika je bil baje v starih časih bolj naseljen. Ustno sporočilo pravi, da so stale na planini Otavnik nekoč kar štiri velike kmetije. Sledov o njih ni opaziti nikjer. Le od ust do ust gre beseda o njih. Da so bili veliki, bogati in mogočni kmetije.

Porezen s planine Otavnik

Foto L. Božič

Kadar so se prikazali v Cerknem, so krčmarji na vso moč hiteli pogrinjati mize češ, prihajajo Otavničarji. Pa so se časi spremenili in kmetijam na Otavniku je odzvonilo. Propadle so in kmetje so prišli na beraško palico. Tedaj so jih Cerkljani sprejemali s strahom in bojznijo. Pred njimi so začeli zapirati vrata češ, prihajajo nasilni otavniški berači.

Od tedaj je poteklo v Zapoški grapi mnogo vode in prišla je na vrsto Zapoškarjeva kmetlija, v zadnjem času najvišja kmečka domačija na vzhodnem pobočju Otavnika. Danes so tu le še revni ostanki nekdanj mogočne hiše. Zob časa jo je potlačil k tlom na kup kamenja in slame. Le dvojni kozolec ne daleč stran še spominja na nekdanje čase. Še včeraj so živeli tu kar tri družine z enaindvajsetimi člani. Stara Grčarica, ki je tudi živela tu, mi je z velikim ognjem pripovedovala, kako lepo je bilo živeti v tej samoti s kmečko hišo in dvema bajtama. Kakšno sonce in kakšen zrak, je vzkliknila. Kljub lepotam in dobrotam, od mleka do suhih krljev, se je morala tudi ona z drugimi vred primakniti niže proti dolini in si je med Zakrižem in Corjami postavila novo bivališče. Tako je bilo tudi z Zapoškarjevimi.

Življenje se je umaknilo s sončnih bregov Otavnika. Le na njegovi osojni zahodni strani v zakojški grapi še rahlo utripa. Ko se bo v garanju in životarjenju izpelo, bo tudi to plat Otavnika zakril molk in mrak. Ljudi bodo odnesli, kmečke bajte pa bo pokrilo bodoče robidovje.

Pravljlični in resnični svet, včerajšnji in današnji dan si tod okrog podajata roki in se poslavljata. Od kdaj je tod kילו življenje, najbrž ni mogoče ugotoviti, lahko pa je pokazati, do kdaj bo še migotalo v zadnjih plamenčkih. Romantika in tajinstvenost sanjata tod okoli, še bolj pa udarja na dan trda včerajšnja in današnja resničnost. Zamaknil sem se v ruševine in si ogledoval kozolec. Okrog njega je ležala pravkar pokašena trava. Nekdo je moral biti tu. Ali ga je morda prignalo domotožje ali gospodarska nuja? Jablana, polna zrelih rdečih jabolok me je gostoljubno vabila in mi hotela postreči s svojimi dobrotami. Nisem si utegnil privoščiti vabljivih sadežev, ker me je misel priganjala naprej v neznano. Kam? Ob bajti so se vse steze končale. Oziral sem se okrog in pogled mi je obstal v bregovih Porezna in pohitel sem na njegovo glavo. V sončnih rebrih se vrstijo zelene jase, po njih so potaknjeni šopi listnatega drevja, ki proti vrhu prehaja v pritlikavo grmovje. Stara vojaška pot seče Porezen od zahoda na vzhod in se zdi kot nekaka ločnica, najvišja drevesna meja.

Poletje se je že odmaknilo. Miru nič več ne motijo redki kosci, pa tudi planinski prijatelji Porezna počasi jemljejo slovo.

Pognal sem se preko prve, druge in tretje jase nad opuščeni njivami. Po komaj vidnih sledih sem se vzpenjal proti gozdu. Ob posekani bukvi so izginile. Ni kazalo drugega, kot da sem se začel pehati skozi gozd proti vrhu grebena. Prerinil sem se skozi goščavo in se znašel na skromni lovski stezi, ki se je pritihovala od Ritovščine. Ko pa sem stopil skozi grmovje, se je pred menoj odprla planina Otavnik. Niže pod seboj sem opazil lično lovsko kačo-brunarico. Bila je še nedokončana, vendar že tako ljubka, kakor bi jo gradili sami gozdni palčki. Koliko truda in požrtvovalnosti so vanjo vložili vrli lovci izpod Kojce in Ritovca! Radovednost me je gnala naprej k pastirskim stanom in živinskim stajam. Že dve leti je planina prazna in opuščena. Včasih se je tod paslo čez sto glav živine. Visoka trava je prerastla vsepovsod, planine je konec. Huda borba se je bila pred leti za lastništvo te planine. Trdo pehanje za vzdrževanje zgradb in njihovo obnovo. Kakšen je človek in kako kratkoviden je včasih. Danes bi se za nekaj pretrgal, jutri pa mu za isto stvar ni mar. Povzpel sem se na greben in se počasi pehal v breg na Porezen. Pod menoj se je odprla zakojška grapa. Gledal sem po strehah njenih bajt in v Zakojco na osovni strani Kojce. Misel se je ustavila tudi ob zakojškem pisatelju, ki je prav te dni preminul. Naj bo današnja tura predvsem posvečena njegovemu spominu. V razmišljanju sem stopil že na greben, na rob Porezna in Durnika, ki si pri polomljeni lesi podajata roki. Levo in desno je stala nekoč ograja, ki je segala prov na vrh Porezna. Po sledovih te ograje, po zahodnem robu Porezna sem se to pot namenil doseči vrh. Kdo bi se vedno mučil po pobočju skozi gasto travo, neprehodno in nadležno ruševje in grmičevje. Gotovo je lepše, čeprav bolj strmo, po grebenu z odprtimi pogledi na jug, zahod in sever. Kljub poznemu poletju so se mi po poti kar ponujale borovnice, maline in brusnice. Tudi jesenskih drobcenih belih rožic je bilo vse polno. Zdelo se mi je, da je semkaj poletje šele dahnilo. Ob obiranju sadežev sem pogledoval tudi okrog po svetu. S Črne prsti se je belila in se v soncu svetila planinska koča. Rodica se je skrivala v lahkem belem oblaku, čeprav je bilo v tolminskih hribih jasno. Vedno lepši razgled se mi je odpiral, pod menoj pa se je razgrinjala preproga drobcenih živo rumenih cvetk, nad katerimi so se sklanjale lepe modre zvončnice.

Po meji lovskih družin iz Podbrda in Cerkna sem stopical proti vrhu po dobro vidni stezi. V nekakih serpentinah, močno zaraščen se je vil proti vrhu tudi ostanek stare vojaške obmejne steze. Še na dve osameli markaciji sem naletel. Dokaz, da je bila nekoč tod speljana tudi planinska pot, pa je na žalost izumrla. Srebrne bodeče neže so se svetile v soncu, ko sem stopil na lep in mogočen vrh Porezna. Na njegovem temenu sem obstal ob spomeniku padlim partizanom in ob spomeniku prvi planinski koči. V skali je vklesan napis. »Tukaj je stala stara kača podružnice SPD Cerkno otvorjena 11. VIII. 1907. Porušena med italijansko okupacijo. PD Cerkno 11. VIII. 1957.« Bal sem se, da je kača že zaprta, toda pred njo sem zagledal človeka. Z oskrbnico, dobrovoljno, zgovorno in gostoljubno Ančko iz Poč sva se veselo pozdravila. Odkar ona in njen mož Jaka izmenjavata stražo v koči na Poreznu, se je vrh kar nekam pomladil, oživel je obisk planincev od blizu in daleč, iz domovine in zamejstva. Z Ančko in Jakom je prišlo v kočjo spet tisto domače planinsko vzdušje, toplina in prijaznost, planinska sproščenost, šala in smeh. Pa tuda dobra postrežba in domača kuhinja.

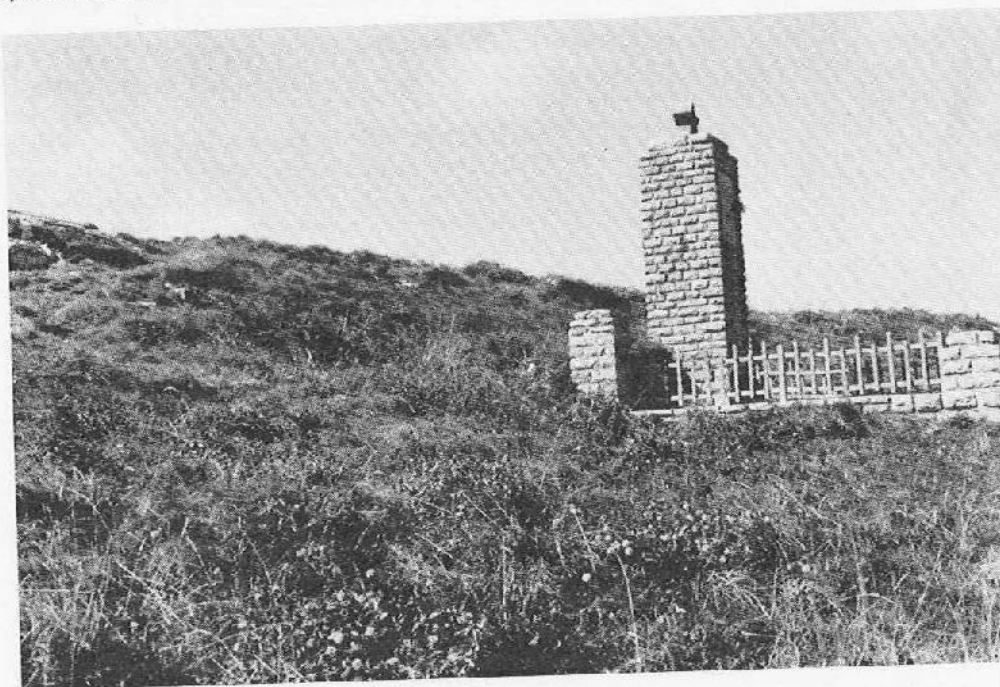
Že na pragu koče me je oskrbnica postregla s čajem in ajdovim kruhom in se hitela opravičevati, da se sezona steka in da v shrambi ni kaj boljšega. Na »planinski dan«, ki je bil pred kratkim, so planinci vse pospravili in pustili prazno kaščo. Navdušeno je pripovedovala o tem dnevu, ki je izredno lepo uspel. Nad sto planincev je prihitelo na Porezen. Iz Slovenije, pa tudi iz zamejstva, le domačinov ni bilo. Najbrž so jo mahnil kam drugam. Oskrbnica je bila z letošnjo planinsko sezono zelo zadovoljna, čeprav je bila krajša od lanske. Skoro pldrugi tisočak je vpisov v knjigi, potrdila pa je več kot tristo planinskih skverzalnih dnevnikov.

S takim ognjem mi je govorila o Poreznu, o planincih in planinstvu, da me je kar prevzelo. Prav mladostno je zaljubljena v cerkljanskega planinskega lepota. Vse to pa daje slutiti, da se odpira svetu okrog Porezna lepa bodočnost. Spet bo lepo prihajati na to goro brez avtomobilskega hrušča in avtomobilskih planincev. Tu prav gotovo ne bo birokracije, ki se je razpasla tudi v planinstvu in zlezla celo v najvišje postojanke. Če si boš znal pridobiti Ančkinu zaupanje, ti bo pripovedovala tudi o planinskem cvetju in ti morda pokazala skrivno cvetko, ki jo skrbno neguje. Glej, da ne boš zlorabil njenega zaupanja in trgal cvetje. Takih oskrbnikov nam je treba; človeka, ki je zrasel s planinskim svetom, ne pa birokratov in skomercializiranih gostinskih delavcev.

Teško sem se odtrgal od prijetne planinske družbe. Pohiteti sem moral proti dolini. Ančki pa sem obljubil, da jih bom v najkrajšem času obiskal v Počah in naj se z možem pripravita na daljši pomenek. Udaril sem jo preko zapuščene Soriške planine. Nekoč je prepasla dvesto glav živine, pustil sem se na Medrce, kjer se od transverzale odcepi steza v Poče. Namenil sem se v Cerkno preko Labinj. Kolovratil sem naprej po transverzali, ki je bila pošteno uhojena in trava dobro pomendrana. To mi je govorilo, da je po njej v resnici hodilo lepo število planincev. Tudi dobro markirana je. Že od daleč sem opazil na mogočni bukvi svežo planinsko znamenje, pri katerem se steza spusti z grebena in začne rezati pobočja proti Labinjskim leham. Pogled mi je drsel po cerkljanski dolini, čez južne vrhove, čez Škofje do Blegoša in Črnega vrha. Na Labinjskih leham sem se poslovil od slovenske poti in po cerkljanski poti krenil na desno proti vasi Labinje. Pot je lepo markirana, mestoma precej strma in odpira lepe razglede v grapo Cerkljanščice in po njej do Novakov. Spet so me pozdravile velike njive cvetoče ajde. Nad slikovito vasico, skrito v gasto sadno drevje, sem postal in poškilil še na kosmato in deloma kamnito gmoto Drnovega nad Poljanami. Pred menoj pa se je Škofje že pokrivalo s prvimi večernimi sencami, ki so počasi klonile na vasico Čeplez in dalje v dolino. Pod s smrekami poraščenim Holmcem sem se hitro spustil po stezi mimo spomenika 47 žrtvam in v mraku pristal sredi Cerkna. Zadovoljen z bogatim dnevom sem se vračal proti domu.

Spomenik partizanom na vrhu Porezna

Foto L. Božič

Motiv iz Novakov, v ozadju Cimprovka, spredaj Njivč in Drnova

Foto L. Božič

Skozi vasice pod Poreznom

Še sem držal poletje za zadnji konček repa, ko sem tistega septembrskega dne v ranem meglenem jutru krevsal proti vasici Zakrižu, oddaljeni dobre pol ure od Cerkna. Prvi, ki sem ga srečal, je bil cestar. Zaželela sva si dobro jutro, pa sva bila kaj hitro v cestnem vprašanju. Posmihala sva se dejstvu, da je celo turistično sezono vladalo na cestah vreme in ne cestarji. Ceste so zato bujno cvetele. Trpeli so pešci, še huje pa avtomobilisti in njihova vozila. Pa je tudi to prešlo, kot mine mnogo stvari. Glavno je, da smo skočili na noge sedaj jeseni in hitimo popravljati zamujeno pa krpamo in ravnamo. Da bi le sneg čimprej zapadel in pokril, kar bomo rešili in tudi kar ne bomo utegnili zalizati. Tako naj sneg pod seboj ohrani uboge cestne pastorkе vsaj do prihodnje jeseni, ko bo cestna pesem znova zapela in se bodo blagajne spet odprle. Tako bomo v splošni potrošnji kar precej prihranili in prispevali k stabilizaciji.

Postal sem sredi vasi, ki čepi pod sedlom med Velikim Kovkom in Brdom. Ni velika niti razsežna. Le kake tri ducate hišnih številčk premore, med njimi pa je le še toliko kmetijskih hiš, kolikor je prstov na eni roki. Vaščani so namreč svoje roke posodili v dolino, v tovarne, iz doline pa so si pridobili mehanizacijo, ki gospodari že pri vsaki bajti. Motovilil sem po vasi in iskal izhoda za svojo rajžo, za današnjo transverzalo skozi vasice pod Poreznom od Zakriža do Podnjivča in Loga pod Novaki. Vse je bilo v vasi še spokojno in zdelo se mi je, da vlada okrog hiš že prava pozna jesenska dremavica. Od nekeje so je vendarle prikazalo prebujeno žensko bitje in mi nakazalo načelno smer poti.

Obrnil sem proti naslednji vasici, proti Gorjam. Voznik me je vlekel preko gmajne, med njivami in travniki, mimo brez in macesnov, med Brdom na levi in Lomkom na desni. Pred menoj se je košatila Počanska gora. V kislem in hladnem jutru je bila tudi ona siva in mrka. Porezen se je skrival v črnih meglah. Kaj bo neki skuhal, sem pomislil. V to vremensko razmišljanje je udaril znanec s konjem, ki je vlekel gnojni voz. Malo se bavi s kmetijstvom, sicer pa dela v tovarni. Malo za rekreacijo, malo za izboljšanje življenjske ravni in za starost. Zakaj si ne bi pomagal na boljše, če se da. Popolnoma prav ima. Kdo pa si danes ne pomaga na ta ali oni način. Vsak po svoje.

Cez gmajno sem vzdignil pogled proti Počam, ki tako lepo in vdano čepo pod svojo

Del Cerkna s Poreznom v ozadju

Foto L. Božič

goro. Vzhod se je počasi čistil in v jutranjih sencah se je pokazalo Škofje. Pred njim se s Počanske gore spušča greben Grintovec, malce zavalovi, nato pa se skloni proti cerkljanski dolini. Izza Grintovca pokuka kosmata kučma Drnovega nad Poljanami. Ob poti me je zamikala lepa skupina macesnov, lepotecev cerkljanskega sveta. Megle so se za hip pretrgale in skozi veje macesnov je nežno in toplo posijalo sonce. Kakor bi se poslavljaljo od poletja in predajalo štafetno palico jeseni, v katero bo stopilo prav v trenutku, ko bo opoldan stalo navišje na nebu.

Mimo samotne bajte sem pohitel skozi razore, preko košenic, med mladim hrastovjem in mimo senikov. Svoje oči sem pasel na ljubkih in slikovitih vasicah: Gorje, Poče in Trebenče. Še preko grape, ki prilomasti izpod Otavnika, sem skočil in že bil v Gorjah. V kratkem presledku, po nekaj dneh sem spet tukaj. Razgibano prizadevanje za novo je očitno tudi v tej vasi. Sredi vsega novega pa mi je oči pritegnila mogočna stara kmečka hiša z majcenimi okenci, starinsko okovanimi in zamreženimi. Kmalu bo treba take hiše z zakonom zaščiliti in jih ohraniti bodočim rodovom. Žilica mi ni dala miru, radovednost pa me je naravnost silila, da sem stopil v hišo. Oče kmetuje, mati pa gospodinji in dela v tovarni.

Nato sem se spustil v grapo Zapoške, stopil pri žagi čez vodo in v drugem bregu začel riniti po tlakovani poti proti Počam. Mimogrede sem spet poškilil proti Poreznu. Zadovoljen sem ugotovil, da je nehal kaditi pipo in da bo stopil v popoldanski jesenski čas popolnoma čist in obrisan. Bil sem v Počah.

Med tremi vasicami neposredno pod Poreznom so Poče največje. Tudi po legi so med Gorjami in Trebenčami prevzele vodilno vlogo. V preteklih letih so bile osrednje gibalno živahnega dela za ceste, elektrifikacijo, za vodovod. Danes z vsem tem ni več skrbi. Tudi v teh vaseh stopa v ospredje boljše vsakdanje življenje: urejena stanovanja, mehanizirana gospodinjstva, motorizacija. Manjše težave so le še s cestami, saj dobiva krajevna skupnost za ceste, ki držijo v vse tri vasi, to je kakih osem kilometrov, le bore štiri tisočake.

S planinskega vidika je vas Poče važna, saj drži skoznjo markirana pot na Porezen. To je najbolj znana in najkrajša pot. Planinsko društvo je poskrbelo v vasi tudi za planinsko zavetišče, v katerem je možno dobiti prvo pomoč, ko se potiš proti Poreznu, in zadnjo, ko se z njega utrujen vračaš. Zavetišče je v lepi kmečki hiši dveh velikih ljubiteljev Porezna, zakonskega para Ančke in Jake. Vestno skrbita za to nižinsko zavetišče, v sezoni pa tudi za planinsko postojanko na Poreznu. Kdo izmed

planincev ju ne pozna? Ko je dom na vrhu odprt, se pri sprejemanju in strežbi planincev menjavata, ko pa je sezona konec, družno skrbita za zavetje v vasi. Domačini, turisti in izletniki v vsakoletnem času radi zahajajo v bregove pod Poreznom in na okrepčilo k gostoljubnemu paru.

Tudi jaz sem krenil k njima. Ančka je bila že tu, Jaka pa se je kmalu odtrgal od dela. Sedli smo v prijetno sobico in se zapredli v kramljanje. Beseda je tekla o včerajšnjem, današnjem in jutrišnjem planinstvu v splošnem o cerkljanskem pa še posebej. Poznata vsak košček cerkljanske zemlje pod Poreznom. Iz vsake besede dihal jubezen do gora, največja pa do Porezna. Najmočnejša pa je najbrž njuna ljubezen do planinskega cvetja, posebno do redkih zaščitenih rožic, ki jih skrivata in negujeta v skrivnih kotičkih na Poreznu.

Gospodinja Ančka je povedala najbolj veselo zgodnico iz svojega življenja na gori. Tri starejše planinke iz Soške doline so prišle na Porezen pogledat rožo kraljico gora. Ančka zatrjuje, da raste kraljica gora samo še na Poreznu. Vnetim ljubiteljicam planinskega cvetja je pokazala kotiček s šopkom cvetja. Žene so se druga za drugo sklonile nad lepe cvetke in jih poljubile. To je bil za našo Ančko najlepši trenutek v življenju, ki ga ne more pozabiti. Prav tako pa ne more pozabiti zlikovcev, ki so ji cvetje brezvestno potrgali in uničili.

Kaj pa koča na Poreznu? Ali niso nekoč sprožili misel na nov planinski dom? Spet sem dregnil v sršenovo gnezdo. Oba sta začela živo dokazovati, da je nov dom na Poreznu potreben. Predlagala sta, naj bi ga postavili na Medrcah, ob Soriški planini, tam kjer se cepi steza v Poče. Tu menita, da bi bilo najlepše. Do samega vrha bo treba stopiti samo kake pol ure in nič več. Tudi cesta, ki jo gradijo skozi Davčo, bo pristala nekje tu v bližini. Pravita, da so Davčani začeli lepo razvijati turizem, z naše strani pa ni čutiti nikakih premikov.

Posebno doživetje je bil zanju prvi planinski krst na Poreznu. Krst je opravila mladinska planinska skupina iz Zasavja. Njihov vodnik jim je najprej govoril o planinah, o planinstvu, o liku pravega planinca. Nato je moral vsak popiti kozarec slane vode in prenesti udarec s pleteno vrvjo po zadnji plati. Vsi so krst dobro prenesli, le najmlajši med njimi, star je bil kamaj osem let, ni vzdržal solz, ki so

Planinski dom na Črnem vrhu nad Cerknim

Foto L. Božič

mu vrele po licih iz užaljenosti. Solzam je sledil še krčevit jok. Pomiril se je šele tedaj, ko je udarec na enak način vrnil svojemu krstitelju. Planinski krst je mogoče doživeti samo v višinah nad 1500 m nad morjem. To pomeni, da so bili mladi planinski prijatelji iz Zasavja prvič v taki višini prav na Poreznu.

Tako sta gostitelja nizala svoje spomine s Porezna. Pripovedovala sta še o primorskem Amerikancu, ki se je kot mornar do pozne starosti potepal le po široki morski plani. Nekoč pa se je podal prvič v gore, in prav na Porezen. Ni se mogel nagledati lepote po širnem gorskem svetu. Prijatelj Jaka pa je dodal še tisto o planincu v Adamovi obleki. Lopovi so ga v dolini okradli in mu vzeli tudi obleko. S Porezna se je vračal skromno in zasilno odet v cape, ki mu jih je dal oskrbnik. Pa še o planincih tujcih sta pripovedovala in o tem, kako se z njimi pogovarjata z očmi in prsti. Najbolj se jima je utisnil v spomin Dunajčan, ki že vrsto let redno prihaja na goro. Od obiska do obiska je bogatil svoje znanje slovenščine. Letos pa mu je jezik že popolnoma gladko tekkel v naši besedi. Še bi se bili pogovarjali, še in še bi bila pripovedovala, pa je čas tekkel in delo klicalo. Pobral sem šila in kapita ter obljubil, da se bom ponovno oglasil, ko bo sneg pokril bregove Porezna.

Korak sem obrnil proti vzhodu. Ni bilo časa, da bi se spustil v nekoliko nižje ležeče Gradišče in Trebenče. Pot se je vila v isti višini nad dolino vprek po bregovih. Nad seboj sem sledil grebenu, ki se vleče od Porezna čez Počansko goro in vrsto drugih vrhov do Cimprovke. S pobočij grebena se trgajo mnogi grebenčki in polagoma spuščajo v dolino. Prvi se mi je postavil na pot Grintavec. Po ozkem in prijetnem kolniku sem ga z lahkoto prevalil, nato pa se po ravnem sprehodil čez senožeti. Do naslednjega grebenčka sem moral skozi Bukovče. Hodil sem po lepem mehkem svetu, posejanem s seniki in macesni, mimo obloženih lesnik in tepk, in se oziral na Cerkno ter venec vrhov, ki ga obdajajo. Kako lepo je tu in kako domače.

Čez greben skozi skalnate Peči sem moral in že so me od daleč pozdravile prve hiše v Labinjah. Mimo njihovih streh sem občudoval hrib Škofje, z juga pa sta me gledala Veliki in Bevkov vrh. Kmalu sem bil na tretjem grebenu, ki menda nima posebnega imena. Z leve v bregu prihaja med velikimi skalami pot z Labinjskih leh. Bregu nad hišo pa pravijo domačini Sleva. Greben se spušča proti jugu in pade prek Holmca naravnost v Cerkno.

Labinje, v gozd sadnega drevja skrito naselje z lepimi njivami, ima z lastnimi žulji zgrajeno, a slabo vzdrževano cestno povezavo z dolino. Mladine v vasi ne manjka. Življenje teče kar v redu, so menili. Le delati je treba, so dodali stari in mladi, ki so se zbrali ob novo zgrajenem in živine polnem hlevu. Nad vasjo se je na hrib usedla cerkev, od koder je najlepši pogled navzgor po soteski Cerkljanščice. Tesen zapira proti jugu Škofje, v skrajnem vzhodnem kotu pa stisne dolino greben Robidenskega brega, iznad katerega prav v ozadju vidim magočni Blegoš. Proti levi je široko raztegnjen Črni vrh, po njegovih pobočjih se belijo raztresene kmetije Zgornjih in Spodnjih Novakov. Severno stran soteske zaključuje temno Drnovo. Dolina Cerkljanščice tvori v svojem gornjem toku svojski svet.

Od cerkve sem zdrsnil po vzhodnem bregu v grapo pod Poljanami. Sem prispe s severa slovenska planinska pot, kateri sem se priključil in jo spremljal po bregu Drnovega proti Podnjivču in k bolnici »Franja«. Skozi Log me je do Černega čakala trda prašna cesta ob Cerkljanščici. Pljuča, ki sem si jih do tu popolnoma očistil in napolnil s svežim planinskim zrakom, so se mi spet zagatila s cestnim prahom.

NAJSTAREJŠI IN NAJMLAJŠI

PREDJAMSKI GRAD

NADA KOSTANJEVIC

Naš naslednji cilj je bil še manj planinski, bil je popolnoma turističen. Naši najstarejši so namreč tarnali, da nikoli več – najmlajši, pa da nikoli še – niso in ne bodo imeli priložnosti videti in si ogledati Predjamski grad. Prepevali so mi o njem, ko sem s kolesom hitela grabit mrvo, ustavljali me na poti v trgovino ali iz cerkve. Niso veljala nobena prepričevanja, da to ni noben planinski cilj, končno pa me je naš propagandist prepričal, da je najbolj važno, če imajo ljudje veselje z naravo in lepotami naše zemlje, pa četudi ne prehodijo velikih daljav, in ne dosežejo zvonečih višav. Kakor hitro sva skombinirala plakate, so se začele prijave. Pravzaprav sem jih prinesla domov poln predpasnik že ob izobešanju plakata. »Ali bi lahko vzeli s seboj mojo Martino, mojega Janezka, mojo Mirjam, našo Tejčo, Jelko, našega Robita, naša dva razbojnika?« so jele izpraševati matere šolskih pa tudi predšolskih otrok. »No, cilj ni tako zahteven, da ga ne bi zmogli vaši malčki, in če ravno nimate časa iti z njimi...« »In kaj jim moramo dati za na pot?« Imam nekoliko slabe izkušnje z marsikaterimi tujimi otroci – prosim, z vipavskimi ne! – pa sem materam povedala: »Pet dinarjev za potnino, tako obleko, da jo zna sleči in obleči sam – ne bom skrbela, če ga zebe ali ne – in da se sam zna sleči za na stran. Potem drobiž, za katerega bo znal sam odgovarjati – denarja od otrok ne bom prevzemala – hrano, ki si jo zna odvezati in narezati sam, pa dve po riti, da me bo ubogal!« Vsega tega je pač pri naših hišah še na razpolago. Nekaj prijav so seveda sprejemali tudi drugi domači, in ko sem zvečer skladala seznam in objavo, sem zagledala prečudno sliko: večinoma upokojenci in otroci, Micka, ki je zadnja prinesla prijavo, je dejala veselo: »Videla boš, kako lepo bo, stari in ta mali najbolj vkup štrihajo!« Seveda je dež čez noč vse skupaj dobro namakal, a jutro je le kazalo, da bo prijazno. Tokrat nas je vozil Bruno – sicer strokovnjak za šolske izlete. V »lunohod« je natlačil tudi stolčke za sedenje na travi. Ko je ustavil na vipavski avtobusni postaji, so jeli iz raznih smeri kapljati izletniki. Takoj smo ugotovili, da bo veselo. Vseh 20 vpisanih otrok je pripadalo vsem pevskim zborom, kar jih premore Vipava: predšolskim, šolskim, rednim in izrednim, cerkvenim in mladinskim. In že medtem ko so prihajali, – eni iz domače kuhinje, drugi od maše, tretji iz okolice, so začeli prepevati. Prepevali so tako veselo, da sem jih komaj uspela poklicati po imenu. Vsakemu otroku sem določila svoj par in naročila, da bodo ves izlet morali s svojim parom hoditi in ga paziti. Nato sem vsakega potegnila malo za uho, upokojence pa prosila, naj vse razprtije in misli na majhno pokojnino pustijo kar v Vipavi.

Bruno je vžgal motor, upokojenke so se pokrižale, otroci pa zapeli. »Vstal je zjutraj rano sosedov bosopet, poljubil je še mamo, podal se je v svet.«

A niso dolgo prepevali. Saj je ropotulja vozila ravno mimo našega čebeljnaka, pred katerim je moj mož kosil travo, preden so čebele izletele. »Vaš stric, vaš stric!« so jeli kričati. »Vaš stric – ali vaša teta« ne pomeni take vrste sorodstvo, marveč hišnega gospodarja ali gospodinjjo določene hiše. Mož je zamahnil s koso, otroci so zaukali, »lunohod« je pa hvaležno in mirno drsel po novoasfaltiranem vrhpoljskem klanecu. Prva vas na naši poti je Vrhpolje, ki ima slabih 150 hiš, a kar dve cerkvi, navadno in pomožno šolo, trgovino, trsnico, kjer se lahko kupijo sadike vinske trte, trgovino, gostilno in asfaltiran klanec, ki pa takoj nad vasjo neha biti asfaltiran. Cesta se začne vzpenjati v pogorje Nanosa in sosednjega Kovka. Na levi se boči Kovk, na desni pa šumi v soteski pod Nanosom panikalnica Bela. Kar čudno usodo ima ta rečica. Izvira nad Sanaborom, in tam ima vedno vodo. Pod Sanaborom v globoki soteski, ki se le malo razširja, je še danes mogočna kmetija »pri Tekcu«, ker voda vedno teče. Še nekaj let po osvoboditvi je bila tam kovačija na vodni pogon (na

kroparski način), delali pa so le kmečko orodje. Delavnica je še sedaj tam ravno taka, in jo gospodar – Tekc mu pravijo, Lemut se pa piše – vedno razpoložen pokazati turistom. S ceste Vrhpolje-Sanabor se celo z osebnim vozilom da prevoziti teh 500 m od ceste do Tekca v sososko. Pri Vrhpolju se pa Bela izgubi v zemljo, in priteče dalje le ob deževju. No, naš »lunohod« se tja ni podal. Gremo do Sanabora, lične vasice, 25 hiš šteje. Tam je starodavna cerkev sv. Danijela, in od 50 moških v vasi jih je 40 % Danijelov. Čeprav je Sanabor za cel plašč mrzlejši od Vipave, poskušajo še pridelovati vino, v dolini pa je pregovor: kisel si kot sanaborsko vino. Iz Sanabora peljejo kar štiri ceste: ena, po kateri smo ravnokar prišli, v dolino, druga na Col in naprej proti Ljubljani, tretja v pogorje Nanosa in do Abrama. Četrta, ozka a lepo vzdrževana pelje do vasice Bela in naprej skozi nanoške gozdove proti Bukovju. Po tej smo se pa podali. V skalnati soteski šumi Bela, z desne strani ozka cesta in gozdovi, z leve strmo pobočje Križne gore, na kateremu so Višnje in Podkraj. Zadnje hiše so tik nad sotesko Bele. Tu je vse tako strmo, da ni ne za voz ne za kolo, ne za avto, travo živina popase ali jo pa žanjejo. Ker je avtobus – recimo – blizu samo do 2 km, so ljudje zaposleni, in vztrajajo tam. Vas Bela se je stisnila ob rečici in izvirku Bele. Ljudje prijazni in napredni, tesarji, mizarji, gozdarji. Hiše lične, obnovljene. Poleti tukaj kar mrgoli čebelnjih panjev, ker je travna paša kombinirana z gozdno. Belarski otroci potrpežljivo pasejo krave in se ne boje čebeljih pikov, saj vedo, da jim bodo čebelarji ob dobri letini napolnili lonce z medom.

Prijazen gozd, dobra cesta. Ko smo zunaj gozda, pred Bukovjem, izberemo kraj, kjer se travniki izmenjajo z gozdom in ustavimo. »Uro počitka. Otroci, lovite se, odrasli, spočijte se!« Bruno privleče stolčke na dan. Odrasli posedajo nanje, otroci pa se mimogrede prelevijo v kavbojce, partizane, astronave in ne vem še kaj, ter vztrajno skačejo, lovijo se, vriskajo. Tukaj ni zverin, ni avtomobilov, ni kač, vse je sproščeno in veselo. Bruno si je kar na cesti, v senci avtobusa, razgrnil odejo, ležeč na trebuhu rešuje križanko. Kar prehitro je minila urica prijetnega razpoloženja. Le od daleč pozdravimo motel Erazem, saj nas Bruno pouči, da bi nas tukaj bolj oropali gostinci kot nekoč ravbarski vitezi. Že vidimo grad. Otroci vriskajo od veselja. Ustavimo avtobus. »Vsak k svojemu paru!« Prva hodita Mirjam in Janko – oba imata let komaj za slabega šolarja, držeč se za roko. Za njima Evgenija in Martina, absolventki »male šole«. Kot resni svatje se za prvim parom skladajo otroci – dva po dva, po starosti, od manjšega do večjega. Tudi upokojenci so se kar nehote postavili v vrsto: sestra s sestro, mož z ženo, teta z nečakinjo. Čuden sprevid vodim jaz, na repu je pa Janko, ki se kot zavarovalniški agent nekako čuti odgovoren za ta veseli kolektiv. Grajski čuvaj nam odklene težka vrata, v vzorni vrsti stopamo v grad. Z velikim zanimanjem ogledujemo lepo ohranjene grajske sobane, v katerih je muzejska razstava starejših in novejših eksponatov, orožje, lovške trofeje, slike in podobno. Tiho poslušamo razlago, a ko pridemo v prvotni predjamski grad – ki je še bolj v skali, za zunanjim – 200 let starim in dobro ohranjenim gradom, nastane pravi živzav, ki ga čuvaj ne more prav razumeti. Otroci vsi naenkrat kričijo, da so pri bombolah nasili češnje od nas v Predjamo – čuvaj pa nič ne doume, kaj naj bi to pomenilo. Končno se le pojasni: Vitez Erazem Predjamski je namreč bil v skalnem gradu, vzidanem v votlino, oblegan, hrane pa je imel vedno zadosti, ker so mu jo prinašali po skrivnem vhodu. Dejansko je ta vhod nekje pri Bukovju, izročilo pa pravi, da ima zvezo z neko votlino, ki je prav pri izviru rečice Vipave v Vipavi sami. To votlino so v vseh vojskah uporabljali kot zaklonišče ali bunker, sedaj pa je v njej – skladišče jeklenk za gospodinjski plin – ki jim pri nas pravimo bombole. Otroci so sedaj hiteli pripovedovati o Erazmu Predjamskem vse, kar so slišali od starejših ali se v šoli učili – saj je Erazmov prijatelj imel svoj stolp v Vipavi. Vodnik je besedo prepustil kar njim.

Videla sem pač, da zadeva ne bo šla gladko, otroci so namreč vse preveč navdušeno pred gradom kupovali razglednice. Očitno niso pomišljali na nelikvidnost, ki bi utegnila imeti žalostne posledice.

Napotili smo se namreč h drugi postojanki »sodobnih ravbarskih vitezov« – k motelu

pri Pivku in Črni jami. Menda že nekoč vitezi niso ropali otrok, starcev in vdov. Podoba je, da so moderni gostinci v okolici predjamskega gradu podedovali njihovo dobro lastnost.

Takole je bilo: Pripeljali smo se do lepega, ličnega motela z restavracijo, okoli katerega je v gozdu vse polno mičnih počitniških hišic. Poldne je bilo, ogled jame pa določen komaj ob 14. uri. Čeprav je naša skupina bila velika, vodnika za v jamo ni bilo. Vreme lepo, okolica prijazna, zakaj ne bi prebili tam dve prijetni urici. Otroci so najprej vprizorili celo hajko okoli večinoma nenaseljenih počitniških hišic. Plezali so po ograjah, skakali po gozdu, iskali jagode, ogledovali številne okoli restavracije parkirane avtomobile. To je bilo sicer kar zanimivo opravilo – živeti se od tega ni dalo. Posedali so okrog mize na vrtu restavracije in se je začelo: »Teta, mi odprete torbo? Teta, mi odprete konzervo? Teta, mi olupite jajce? Teta, mi razrežete meso? Teta, imate šivanko, gumb mi je odpadel!« Seveda, le oni manjši, ki še niso kos takim delom. Večje – bile so vse deklice – so prepevale. Poklicala sem jih na pomoč, in kmalu so bile vse torbe odprte (in kaj hitro prazne!), ter vse – približno – na mestu. Sedaj so otroci zagledali, da se pri tej hiši dobi celo juho. »Teta, naročite juho!« »Ali imate denar? Juha stane dva dinarja!« pove natakariča, ki jo je privabilo skladno petje otrok. Otroci so jeli preiskovati žepe, torbe in krušnjake, ter metati na mizo vse, kar so okroglega našli. Bila je res čudna zbirka: drobiž vseh evropskih držav – v katerih so imeli tete in strice – značke, svetinje, gume – pač pisana zbirka, najmanj pa veljavnega denarja. Ne vem, ali je bilo natakariči vseh petje otrok ali pa je bila numizmatik – vsekakor je vse, kar so ji vrgli na mizo, brez štetja, in komaj skrivaje smeh spravila v žep ter prinesla kup krožnikov in lonec juhe. Ko so otroci zagledali velik lični jušnik, so od veselja vnovič zapeli:

Dan na dan sij nam sonce, dan na dan smejemo se,
Dan na dan smeji se, mama, srečna ti, srečen jaz!

Kmalu je petje zamenjalo navdušeno škrtnanje žlic. Natakariča je še vsakemu otroku podarila lep papirnat prtiček s podobo človeške ribice.

Kmalu Janko gromoglasno oznani: »Nada, stopite k blagajni, odprta je!« Z grozo sem pomislila, da otroci niti gumbov nimajo več v žepih – kaj šele denarja! Nad blagajno pa se je bohotal neprijazen napis: »Vstopnina odrasli 6 din, vojaki in otroci 3 din.« Stopila sem do blagajničarke in jo vprašala, od katerega leta dalje morajo otroci plačati vstopnino. Okoli mene se je gnetla čreda čebljajočih otrok, ki so vsi vpili drug čez drugega. »Majhni otroci ne plačujejo nič, srednji pa.« »Kdo so pa srednji otroci?« vprašam turobno. »Tako, od 12. leta naprej.« »12 jih nobeden nima,« rečem, Erna in Mojca se stisneta vkup in prekrižata roke na drobnih prsih, kot na komando! Odrasli in upokojenci kupijo vstopnice, otroci pa se zopet postavijo v vrsto in gledajo v globel, pred katero so zaklenjena železna vrata in v katero peljejo strme in ozke stopnice – kot da bi šle v dno pekla. Vodnik prikoraca, in začne pobirati vstopnice. »Kje pa imajo otroci karte?« »Saj so vsi mlajši od 12 let.« »Ne, saj od šestega naprej plačujejo... ampak kdo bo sedaj tekal nazaj k blagajni. Kdo je vodnik teh otrok?« zarohni stari vodnik. »Ali imajo učiteljico seboj?« Otroci so jeli kazati name, pa čeprav smo že bili krepko sredi julija, in od šole ni bilo ne duha ne sluha. Povrh vsega so bili tako različne starosti, da pri najboljši volji ne bi mogli biti ne razred, ne šolska skupina. »Veste, tovariš vodnik, otroci bi bili zelo žalostni, če jame ne bi videli... in od daleč smo dopotovali, in napačne informacije smo prebrali... in...« »No, pa vstopite s temi otroki, in za drugič vedite: od šestega do dvanajstega leta 3 dinarje, naprej pa 6 – do šestega leta pa nič, tovarišica učiteljica...« (Tako sem ob vstopu v Pivko jamo kar po hitrem postopku absolvirala pedagoško akademijo!) Jasno, da sem hitro otrokom pošepnila, da me sedaj morajo vsi klicati za tovarišico, in ne za teto. Pot navzdol se je začela. Strme stopnice pod skalnim previsom, čudovite kapniške tvorbe v globeli, nekatere črne, druge pa snežno bele – voda pa že zdavnaj tukaj ne preteka – le kaplja. Vodnik pač razlaga, kakor

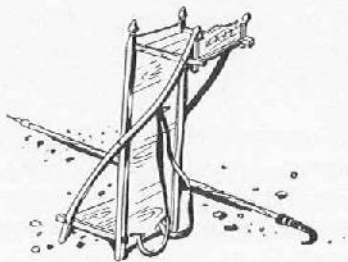
zna in ve – razen nas ima veliko skupino Nemcev, njegova nemščina pa je vse prej kot užitna. Otroci me nenehno sprašujejo: »Tovarišica, kako nastanejo kapniki? Tovarišica, kdaj je ta jama bila odkrita? Tovarišica, kako daleč smo od Postojne?« Seveda je najbolj navdušeno »tovarišiciral« moj lastni sin, dokler mu nisem zapretila, da bom že doma mami povedala, če ne bo priden. Pod visokimi svodi veličastnih jam so otroci zopet zapeli:

Široka pot je pred teboj, in svet je poln lepot.
Za dobro voljo, sinko moj, življenje je povsod.
Široka pot je pred teboj, ne hodi sam po njej!

Sedaj še vodnik ni posumil, da to ni en sam razred, čeprav so bili v njem predšolski in pošolski otroci! Ko smo si obe jami ogledali in vodniku dokončno prebili uhlja z našim milozvočnim petjem, se znajdemo na izhodu – čisto na drugem koncu, kakih 2 km od motela. In spet dežuje. A se ne damo, zahvalimo se vodniku, starejši zberemo nekaj napitnine, in jo mahnemo v naš zvesti lunohod. Da bi šli že domov? Kje pa? Pojdemo še v Postojno, za v jamo resnično nihče ni več likviden (razen dežja) – in si kar od zunaj ogledamo nov gostinski objekt s trgovinami ter ga občudujemo. Ne, domov pa res še ne. Do Razdrtega še, vam se ta vas res ne zdi imeniitna? Ali veste, da je tam bila prva pošta v Sloveniji? Seveda veste. A da je Razdrto na svojem področju imelo hkrati kar dva podrti stolpa, tega pa ne veste. Saj se nad Razdrtim strmo dviga Pleša, najbolj izpostavljeni nanoški vrh, na katerem je RTV stolp. Pred nekaj leti je ta stolp podrla močna burja. Kosi železja še danes krase najstrmejšo pot iz Razdrtega na Nanos, stolp (oddajnik) pa je nov in popravljen. Sicer ne verjamem, da bo dolgo. Burje še nihče ni ugnal. Podrla je še drugi – 500 let stari stolp cerkve v Razdrtem. In sicer na srečo, ponoči, januarja, pred nekako 12 leti. Stolp pri tem ni poškodoval na srečo niti ostale cerkve, in kar je najbolj čudno, še zvon se je na tla sesedel nepoškodovan. Razdrčani so zvonu postavili lepo prtilično bivališče. In smo tako imeli priložnost ogledati si zvon prav od blizu, star je kakih 300 let, poln latinskih napisov in letnic, imen mojstrov, ki so ga delali, prav zanimiv. Seveda je otroke mikalo, da bi ga zamajali. Vendar tega niso znali prav narediti. Cerkovnik je pritekel, a jih ni natepel, kol so pričakovali. Raje je postregel z izdatnim zgodovinskim predavanjem o Razdrtem, pravzaprav »o vratih Vipavske doline«, skozi katere so šle vse vojske in vse nesreče. Sedaj vas propada, čeprav v Postojni in Senožečah ni težko dobiti dela. Ljudje gredo tja, kjer je manj burje in manj snega, več življenja. Saj tukaj avtomobili le švigajo mimo, vas je pusta in mirna...

Pojdimo, ljudje – noč bo, saj bo še nekaj poletnih nedelj, še pojdemo po naši zemlji...

Prihodnjič pojdemo na proslavo, na Razor – planino nad Tolminom. Povem, kdor nima dobrih nog, naj raje ostane doma!

ČAKAJOČ NA POLETJE

KRVAVA ZGODBA

VITEK SMOLEJ

Da bo zgodba krvava, je kriva Marička. Po operaciji, ko so jo olajšali za nekaj kamenja, ji, kaže, primanjkuje krvi, pa mi je predlagala, da napišem kaj krvavega. Pa naj bo.

Neposredni krivec za to »bloody« zgodbo je pravzaprav Šrauf. Nekega vročega dne sem se vračal iz Vrat in ga staknil v travi na Turkovi planini, ko se je nastavljal soncu.

Tisto dopoldne nas je ravno večja družčina pridvela s Kredarice za Cmirom in bili smo kar pijani od žarečega sonca in čudovite smučarije, ki ji kar ni in ni kraja.

Tudi Šrauf je bil tisti dan na snegu. Po uspešno opravljeni – tuji – fantovščini na Rajskih poljanah je zjutraj zlezel na Dovški križ in se spustil skozi Jugovo grapo. Rekel je, da je bilo kar v redu. Hiter sneg, ena a skratka.

Skoraj bi se mu začel opravičevati, ker smo mi, kar nas je bolj mladih po stažu v gorah, tako malo »gajstni«, da smučamo samo tam, kjer so že drugi.

Čez nekaj tednov sem se brez smučk odpravil na obisk na Kredarico.

Slavko je ravno opravil svoj delovni obrok in za proslava sva ga malo dala na zob. Beseda je dala besedo, najprej sva obžrla vse, kar se tiče njihovih psov – Runa, Reksa in Sidre –, potem sva spet malo gledala televizijo in »Krilatega maščevalca« – nazaj, v planinski raj, z miksalom, ki perilo melizira –, nazadnje sva se seveda zaustavila na smučariji in stalnih gostih našega Triglavskega doma. Omenil sem, kako smo na Staničevi proslavljali zmago naše košarkarske reprezentance nad ZDA.

»Tisti dan so me prišli prositi, če nesem televizijo dol na Staničevo,« je dejal Slavko. »Brojan in Bišček. Obadva lepo okrogla.«

Omenil sem mu, da smo mladega Brojana imeli priložnost videti, kako smuča z Rjavine; lepo kot profesor, v ostrih vijugah tik pod robom stene.

»Je rekel, da da vsak od njegovih po dva jurja, če jim dam televizijo. Kar lep kup bi bil,« je premišljeval Slavc. »Sta mi pretaknila vse dosegljive kozarce. Potem se je Janez nekako zbudil, pa dejal: ‚No zdaj grem pa še na vrh.‘ Malo pozno bo, sem mu rekel, je moralo biti okoli štirih ali petih. Potem smo stali pred bajto in ta hudič Brojanov ti začne motoviliti nekaj okoli dil. Kar na ramo jih je dal pa gremo. ‚Ejga, kam pa ti?‘ sva se zadržala z Biščkom. ‚Na vrh,‘ je zavpil nazaj. Biščka je kar vzdignilo. ‚A si malo nor, kaj pa z dilami gor rineš!‘ In ta hudič ti je hotel z vrha ali nekje z grebena smučati na ledenik. ‚Poglejta, kako je vse lepo zalito,‘ je hitel razlagati. Nazadnje nama je le nekako uspelo, da sva ga ohladila. Kar pošteno zavzet je bil za to oslarijo.«

»Koliko jih je bilo potem takrat pri tebi,« vprašam.

»Ah, kakih dvajset. Bi bilo kar dobro, od vsakega pobrati dva jurja na Staničevi, pa kdo bo prenašal akumulator,« je zamahnil z roko.

»Brojan, kdo pa drug. Dobro prase vse prenese.«

»Ja, ja, je potem, namesto z vrha Triglava, strmoglavil z Rži. Saj ste ga morali videti s Staničeve. Po kuloarčku z grebena. Mu pa ne dam akumulatorja za noben denar, da mi ga stolče po neumnem.«

»Saj pravim, Mojstrančani, Mojstrančani, to so sami gajstni med njimi,« zaključivo debato.

Takrat sem začutil – poleg drugega –, da se v našo turno smučarijo vseljujejo novi elementi, ki jo bodo dodobra prekvasil.

Obdobje, ki sedaj potihoma izginja, nam bo ostalo v spominu kot doba pionirskega, izvidniškega smučanja. Nanj se bomo spominjali kot na planinstvo našega staroste Badjure.

Mladina bo brala opise naših podvigov v še deviških Julijcih in kolcalo se ji bo ob mislih na tiste čase, ko...

Na povratku s Triglavskega smuka sva se s Francozom Guyem vsake toliko časa ustavila, da se je lahko nagledal sten ob robu Krme. Oči je predvsem zapičil v pre-
vise nasproti Debele pečī.

»Tam gori bo šla žičnica,« sem mu razložil. »Naš veliki, rekreacijsko-turistični center. Za našega delavnega človeka.«

Sočutno je zmajal z glavo, potem pa kar dobro opisal ta bodoči biser našega turizma.

»Najprej,« je zamahnil z roko po grušču na Zasipski planini, »najprej vse to preč; rože v betonske lonce, na vrh pa beton. Nekaj trave, za vzorec, po njej hoditi prepovedano. Širna parkirišča z dvema ali tremi črpalkami. Prodajalne hot-dogs in coca cole. Razglednice in daljnogledi. Pozimi piste za helikopterje. Še nekaj Rdečega križa za živobarvnost – aja, pa spomenik tistemu, ki je naredil to oslarijo.«

Jasno je, da se bo gorniška duša brunnega slovenstva temu uprla. Novi posegi v našo naravo bodo izzvali reakcije, raznovrstne povratke nazaj k naravi. Prvim herojskim poskusom povratka k starožitnemu turnemu smučanju, ki pa bo seveda neizbežno prepojeno z duhom novega hitrega časa, bo sledilo obdobje organiziranega naskoka na snežne strmine.

Med drugim se bo pojavila klasifikacija smeri. Jalovčev ozebnik bo izgubil svojo začetno petico, zdrknil nekam do trojke in mladi nadsmučarji bodo zviška gledali na te plebejce, ki se bodo še voljni spuščati po tej topovski cevi.

Nova garda si bo osvojila pozimi Turnc in ga zgladila s svojimi plohi, da ga ne bo spoznati. Pojavile se bodo vsekakor tudi nove tehnike; za premagovanje streh bo v prvih poskusih zadostovala marena in edelridka. Potem bodo prišla do izraza odkritja NASA, kot kakšni napihljivi zmaji in podobno.

Mejnik med starim in tem lepim novim svetom bo po mojem prvi spust z vrha Triglava.

Smer mi je kristalno čista v glavi.

„Znano je“, bo zapisal kronist, „da je spust bil pred desetletji že izveden na odseku triglavski ledenik–Slovenska grapa. Neki Pogačnik se je v elegantnem loku pognal čez rob, vendar zaradi pomanjkljive opreme in težkega snega ture ni nadaljeval. Gora ni hotela.“

Smer, imenovana slovenska, poteka takole:

Štart na Aljaževem stolpu, spust po grebenu do plošče V. Vodniku. Zaradi močnega vetra v sunkih sta bila prvorzastopnika tudi tu navezana. Po srednjetežkem terenu levo navzdol – spremenljivi sneg, mestoma tudi ledeno, plazovito, drugače nezanimivo, lep razgled na zgornjesavsko dolino. – Na ledenik pride smer na najvišji točki. Na primernem stojišču pogledati, da ni kakega šolskega izleta v smeri vpadnice. V nizki preži spust v smeri desno od Prevčevega izstopa; pri tem je važno razviti čim večjo hitrost. Pri višini 2200 m že lahko razpnete krila, če želite nemško varianto ali pristanek pred Aljaževim domom. Drugače pristanek desno od bavarskih stolpov. Mehka kolena!

V spodnjem delu se smer združi s turističnim spustom čez Prag; posebno ob nedeljah in sobotah je tu gneča, zato pravočasno vključiti sireno.

Idealne razmere so februarja. Letne ponovitve za sedaj še ni. Ocena V, mestoma VI, A2 – to predvsem v spodnjem delu smeri, kjer sta potrebna kramp in lopata.

„Zaželeno je, da si čas vnaprej rezervirate, da ne boste zastoj čakali na vrsto. Po drugi strani je tudi res,“ zaključuje kronist, „da zanimanje za klasične smeri sedaj že popušča. Mladina si je pač zadala nove cilje in se bolj malo zmeni za preteklost. Čisto verjetno boste lahko sami zase uživali skrivnosti in lepote te smeri.“

Pa naj bo zadosti te krvi, človek postane kar bled pri vsej tej mesariji.

Če pa boste letos kaj hodili čez Kugyjevo polico, dobro pogledajte v skale nad ledenikom. Da vas kdo po neumnem ne podre.

Na Rušju

Sprva se mi od zgaranosti – cel dan spati v službi, kakšna mora! – sploh ni dalo poskrbeti za celo stvar. Kljub vsemu je bilo v petek že vse sklenjeno in v soboto sva z Janezom stala na vročem soncu za avtobusno postajo v Vižmarjih in dvigala palce. Bila sva v polni bojni opremi in sva bila kar predrzna; s sabo sva imela namreč tudi smuči in sva seveda bila osrednja točka na obiralnem programu mimovozečih. Zaupanje v šoferje se je kljub brezizgledni situaciji izplačalo. Okoli enih sva se izkrcala na Jesenicah in podal sem se na lov za ključi bivaka na Rušju. Po dolgem boju z »raznoraznimi« vratarji, letanjem po dolgih hodnikih jeseniške železarne in pokojninskega zavoda sem nazadnje dobil Uroša in njegove blagoslove, potem pa še ključe.

Ko sva jo mahala v Vrata, je ura bila že okoli dve in sonce je ravno viselo nad tistim koncem sten in bregov, kamor sva bila namenjena.

Rušje!

Na desni visi nad snegom Stenar in temna stena samo še ostri žarenje snega po poljanah pod sosednjim Križem. Prek vrha se spotegne meglica, da srebro polemni; potem pa se kot stopljena kovina po snegu spet razlije sonce, da moraš umakniti pogled.

Mahala sva jo tako po suhi in prašni cesti proti Peričniku in premišljevala, če bodo prijatelji držali besedo. Bili smo bolj negotovo zmenjeni. Vseeno so nama spred doma, ko sva se skobacala s košar s kislim zeljem, na katere naju je naložil oskrbnik. Bili so bolj slabe volje, ker so pešočili, naju pa je oskrbnik s kombijem dostavil kar pred dom.

Čez dolino je že legla senca, ko smo se odpravili na pot. Sladili smo si jo z neko sadistično mislijo. Vse te strmine, posute z borovci, obrobljene z bolvani in stenami, so nas čakale naslednji dan.

V somraku sem potem, stoječ na gugastem ruševju, izvlekel na dan ključe in odprl vrata v bivač. Toplo je zavelo iz njega in zadišalo po borovih polenih in lesu. Prijetno je bilo stopiti noter in hitro zapreti vrata, da nastajajoča megla in hlad ne bi mogla v hišico.

Potem so drug za drugim prikapali še ostali. Čez čas, ko smo se že dobro namestili, je bilo slišati hripavo jodlanje, lajanje in mijavkanje in skozi temo sta prikolovratila še dva. Bila sta nas pošteno vesela, ker sta že premišljevala, kako se bosta vso noč premetavala po rušju in kamenju pred zaprtim bivačkom.

Nazadnje se nam je pozno ponoči pridružila Vida, tako da nas je nazadnje bilo že kar polna hiša.

Prvak AAO v kuhanju Janez je postal spet središče pozornosti. Medtem ko je čaral s kuhalnico in poleni, sem jaz listal po vpisni knjigi in sodoživljal vse tiste radosti, majhne resnice in modrosti, ki so jih obiskovalci kot bežne iskricke pustili za seboj. Koliko volje in ljubezni je bilo treba za ta bivač!

Iz leta v leto je bilo brati – več ali manj ista imena –, kako so nosili skupaj material in opremo.

Tukaj je nekaj kratkih zapiskov, ki dosti povedo:

13. maj 51 – Bivač 4 v razvalinah! Bil zelo žalosten. Krušič Janez

19. maj 51 – Za silo zavarovali del inventarja. Bivač popolnoma razbit. Toda mora se urediti v letu 1951 ponovno – močnejše in boljše. Silar, Krušič, Baš, Koblar

1. nov. – vseh mrtvih dan 1953. Krušič, Kores Alojz

Prinesla 3 kom. odevj itd. Prenočila na B4. Megla, nov sneg. Šla na Škrlatico – krasno vreme – Megleno morje. Sneg ni dosti oviral. Nesla na vrh Škrlatice venec vsem gornikom, ki so se ponesrečili v naših gorah. V spomin tudi gornikom-partizanom, ki so padli v NOB za svobodo domovine.

Nekdo je odstranil križ na Škrlatici!?

In spet kratki zapiski, včasih samo podpisi in v oklepaju 'udarniška akcija', mogoče tudi vreme, enkrat prav živ vzdih: 'Lepo bo tukaj, ko bo urejeno!'

In potem:

8. nov. 1953 – Otvoritev bivaka 4' s podpisi vseh starešin in glava našega planinstva.

Zalistaš malo hitreje, leta hitijo mimo:

„novo leto, 8 ljudi, snega čez glavo“

„dan mrtvih, vršili inventuro v vseh treh bivakih.“

Smer Krnica–B1–grede Škrlatice–B4 – zaradi novega snega težka plezarija, B4–Škrlatica–Kotli–Rokav–B2–Vrata.

Prava leteča, „jet-sen“ komisija, ni kaj reči!

Že so tu naši znanci; berem, kako so tipali po Stenarju in Dolkovi špici in kleli, ker je bilo ves čas lepo vreme, pa so zaradi neizprosne kovaške žilice morali vsak dan zgodaj vstajati.

Obrneš. Prazen list. Leto 71.

Zapisali smo, da nas je kar precej, vedno več pravzaprav, in da sta dva izmed nas – novodošleca s Škrlatice – prav mamljivo zapečene barve. „Imeli ju bomo za zajtrk,“ smo pristavili v knjigo.

Ura je hitela, noč tudi, in kmalu smo zaspali, tudi naša dva popečena mučenika. Zjutraj sem, od zaspanosti zmeden kot kura, skočil pokonci pri prvem zehavem kikirikanju bolj vestnih med nami, potem pa sem prišel malo k sebi in se elegantno pognal nazaj med odeje. Čez dober spanec ga pa le ni!

Napol v sanjah sem poslušal ropotanje posode in klopotanje čaja po že zjutraj žejnih grlih. Iz peči je prijetno dišalo po borovini, skozi okno pa je lilo jutranje sonce. Potem je po dolgem obiranju šel še zadnji iz hiše, se nekajkrat vrnil po pozabljene stvari in nazadnje dokončno odkorakal. V bivaku je zavladala tišina. Oknice so škripale v prvem vetru, ki je hladil že razgreto pločevino na bivaku.

Kar potegnilo me je pod površje sanj.

Potem sem se zbudil, lagodno zbral med zajtrkom, kar mi je bilo treba za žejo in sonce, in jo ubral za drugimi. Ura je bila že kake osem in megla je kar vidno usihala pod poplavo sončne svetlobe. V kopalkah, čevljih in ledeniških očalih sem jo mahal med rušjem proti robu. Predhodnico sem ravno ujel na vrhu Kriške stene, ko je kukala v Krnico. Po širokem grebenu – na desni čez Krnico, Razor in Prisank, na levi nad podi Stenar – smo kmalu bili na Križu. Sedaj je bilo soncu že dosti megle, kar vidno nam je zginjala spred oči, da so se že začeli kazati gozdovi po Vratih in Pišenci.

Najprej smo ustregli najbolj neučakanim, to je fotografskim aparatom. Prestavljali smo se kot kulise levo, desno, naprej in nazaj, dokler nismo bili spet nared za kakšnega „Samotnega smučarja nad gorskimi grebeni“ ali pa za „zimске daljave“.

Potem smo se splazili čisto na zadnji kamen na vrhu in spustili v pozdrav postavici na vrh Stenarja alpinistični pozdrav v stilu Ostrorogega Jelena.

Sonce je neusmiljeno žgalo, barve so zgubile svoje posebnosti in se pretopile v belino snega, mehko modrino neba na obzorju in v temno neba nad nami in senc po stenah.

Sloneli smo na smučkah, pustili, da nas sonce pari, in gledali, kako se po Triglavski steni rušijo plazovi. Povsod drugod mir, temen kvadrat Kredarice, kozolcu podobna karavla na Morbegni, vrh Triglava brez oblaka, ki bi opredmetil komaj zaznaven veter. Mir, ki ga vsake toliko časa pretirga hrum plazu in naše sledi, če se ozreš nazaj proti severu in dol pod Dolkovo špico.

Še in še bi sedeli, pa je že skoraj zadišalo po prežganem. Saj je res, da na vsaki tubi za sončni eliksir piše, da je garantirano uspešna. Nikjer pa ni povedano, da ti v primeru reklamacije kožo zamenjajo. Zato smo si raje natakneli smuči in se odpravili. Iz slivovih pečka – kompot tvrdke Grocka – sem sestavil tri srca v zahvalo tistemu, ki nam je pripravil tako lepo vreme.

In sedaj smučarija!

Oči so nam zažarele kot kakim mačkom, ki gredo proti večeru na sprehod. Tokrat je imel največ dela moj fotoaparatus. Posnel sem nekaj dokaznega materiala za tiste, ki so se delali norca iz mojih kratkih smučk.

Za nami je bilo videti v zmečkanem snegu najprej moje – lepe drobne, pravilne, ah,

skratka čudovite – vijugice, potem Janezove kovaške plužne zavoje, in tu pa tam Nejčevo piko in Vidin klicaj. Bil sem tako lep pri smučanju, da so kar počepali – od smeha. Črn obraz, črna brada, ledeniška očala, rdeče kopalke z naramnicami in modre gamače čez kolena! Tega pa res ne srečaš zlepa!

Pri bivaku smo srečali spet dva nova člana družčine, ki sta spala v dolini in zjutraj po dežju odrinila na Rušje. Obraza sta jima bila kot lune ob vsej tej snežni krasoti. Sedli smo za trenutek v bivak, da odpočijemo oči in kožo, potem pa smo spet planili na sneg in se valili po njem, dokler nismo imeli nog že čisto mehkih; potem smo se spet mazali z olji in mastmi in nazadnje dokončno priznali, da nas je sonce tokrat zmogalo.

In sonce je potovalo iz ure v uro bliže robu, od koder so vodile naše smučine, čez vrh Stenarja proti Križu; potem sta prišla še naša dva opečenca, ki sta šla spet na Škrlatico pobrat tam pozabljene reči – in zazdelo se nam je, da bi bil že čas.

Pospravili smo bivak, nacepili drva, še enkrat pogledali, če je vse tako kot mora biti, da ne bo zamere, zaklenili bivak in za slovo udarili po njem kot po kakšnem dobrem furmanskem konju.

„Dobro je bilo, stari!“

Sence so se zdaljšale, ko si stopil vanje, te je zazebló. Z vzdihom zadovoljstva in hkrati olajšanja smo si natakneli smučke in jo kot zajci ubrali po svojih včerajšnjih sledih navzdol.

Navzdol, navzdol in še enkrat navzdol!

Opisovati skoraj nima smisla. Po eni strani niti ne veš, kaj je bilo lepo; ali sneg ali pobočja, po katerih smo vijugali? Borovje po robovih, Stenarjeva stena nad nami? Ali previsi v soncu na oni strani?

Po drugi strani lahko spet nekako – ponesrečeno, pa vseeno uspešno – opišeš celo stvar, pa srečaš znanca, ki ti bo razložil, da zato ni šel, ker je slišal, da je tam in tam izredno zanič smučati, to pa zato in zato, ker takrat in takrat...

In je tisti znanec čisto prav slišal, tako da ima kar prav. Ti pa tudi.

Pa „cagav“ fant ni še nikoli pri „fejst“ puncu spal. Razen, če ga je imela rada. Pa potem že ni moglo biti več govora o „cagavosti“...

Tako je z nami in z gorami.

Kot piše na prvi strani spominske knjige na B4:

„23. julij 1950 – Šilar Janko, Krušič Janez – nova smer v Stenarju.

Uresničilo se je hrepenenje – vem, da ne za dolgo. Gore nas vabijo vedno znova.

In ko dosežemo svoj cilj, se nam pokažejo novi – v neskončnost!

In mi moramo znova na pot!“

ŽENSKA NAVEZA V ŠTAJERSKI RINKI

MARIJA ROJNIK

Okrešelj se je prebujal v septembrski dan. Rinke so že objemali žarki vzhajajočega sonca. Proti Turskemu žlebu že štejeta serpentine pridna planinca. Verjetno bi jih bilo še več, pa je dom na Okrešlju uradno še zaprt. Sledi jima tudi Marjana, mi pa gremo proti Savinjskemu sedlu, proti Vrhju Mrzlega dola. Naš današnji kažipot nas kmalu usmeri levo na melišče pod Štajersko Rinko. Mnogo jih je že na melišču, cela čreda, starih in mladih gamsov. Počasi se prično umikati pod stenami Rink in Križa. Deset, dvajset, trideset in še. Mladiči previdno slede ozirajočim se materam. Čreda gamsov se slednjic ustavi na strmih, travnatih pobočjih Mrzle gore. Kako spretno so te živali, nekaj skokov, pa so že čez melišče. Mi pa še lep čas mešamo kamenje navzgor do stene.

Pri vstopu počivamo, kot je pri planincih navada. Zdajci se Cvrčo zažene po melišču navzdol, kot bi mu gorelo kamenje pod nogami. Davorin nama pojasni, da je na prejšnjem počivališču pozabil svoj pulover z »luknjicami« in da takšne podvige dostikrat prireja.

Kože, da bomo danes edini plezalci v Rinkah. Naša današnja nemarkirana pot bo Modec-Režkova v Štajerski Rinki. Včeraj v Igljčevi smo se domenili zanjo. V četrtek na sestanku sem se odločila, da greva z Vlasto v Rinke. Priznam, sprva sva namepravali v Vrata, toda zbadanja v zvezi s Čopovim stebrom sem imela dovolj. Tudi v savinjskih stenah so lepe smeri. Lepe, težke, čudovite!

»Tota« Mariborčana sta vstopila pred nama. Vlasta že pleza prvi raztežaj, jaz pa naslonjena ob skalo premišljujem, kaj vse se lahko zgodi v naslednjih urah v krušljivi smeri. Kako dolgo bomo v steni? Če navaja opis »krušljivo«, tedaj je po izkušnjah sodeč »zelo krušljivo«. Bomo videli. Vlasta me že kliče: »Pridi!« Po dobrem raztežaju sem na grebenčku, ki je mejni rob velike rdeče grape med 5. Rinko in Križem. Zaslisiš padajoče kamenje, vedno močnejše, cel plaz grmi v rdečo grapo. Spreleti me. Gledam za izginjajočim kamenjem, če morda ne leti kdo z njim. Plaz se polagoma umiri, vlada tišina. Prva se oglasim in povedo mi, da je vse v redu. Po nekaj metrih sem pri njih pod krušljivim žlebom. Davorin je še vedno stisnjen pod skalo, preko katere je grmel plaz. Kar dober začetek.

Cvrčo pleza naprej, ne, ruši kamenje, ki žvižga preko naših glav. Davorinu sledi Vlasta, ki neprestano kliče »Pazija«, čeprav ni bilo z nami nobenega psa. Moja čelada se danes odlično preizkusi, kako široko območje tonov ima.

Vsi štirje se znova dobimo v globoki volini. Opis pravi, da je izstop V+. No, bom videla, kako bo. Do sem je plezala Vlasta prva, naprej bom jaz. Cvrčo počasi, a previdno izginja levo preko previsa. Tehnika ga zafrkava, kot sam pravi, ne uporablja prusikov, pa potem toliko težje vleče vrv. Njegova napaka mi prav pride, zato potegnem iz žepa obe Prusikovi zanki in »najlonka prav rada teče«. Ta raztežaj nas privede do ogromnih streh. Sledi vesna prečnica. Cel raztežaj lahko preplezaš viseč na rokah in si pomagaš s trenjem telesa ob strmi nerazčlenjeni skali.

NAJTEŽJE V ZAHODNEM STEBRU MAKALUJA

Kako so Francozi preplezali 400 m visoki prag ali boljše pomol, krmol, je v La Montagne 1971/12 popisal Bernard Mellet. Na začetku tega »odstavka« so postavili tabor 4. Že do njega je bilo treba premagati nekaj previsov. Prostor za šotor je bilo treba pripraviti, kar na tisti višini res ni bilo lahko. Mellet in Seigneur sta to utegnila narediti pred nočjo, ko je spet završal vihar in spet je začelo mestiti. Zjutraj sta kljub temu naskočila steber, Seigneur je našel nekaj ozebnič in po njem sta dosegla monolitni del visoke krmolje. Čas jima je hitro tekkel in pred nočjo sta se umaknila v šotor na tabor 4. Višine sploh nista čutila, čeprav sta garala v višini 7300 m. Mraz pa ju je grizel vso noč. Zjutraj 1. maja sta sestopila do vznožja praga, pod tabor 4, kamor so prinesli šerpe opremo in hrano. Z njimi so bili Bernardini, Mosca, Paragot in Payot. Nato sta začela s delom v stebri, najprej po vrveh, ki sta jih pripela prejšnji dan, nato še 100 m višje, in to po solidnem granitu, vendar »atletske« stvari. Po takem delu sta morala tretji dan v tabor 3 po nove moči. Naslednji dan sta Mosca in Payot premagala »nos«, ki je vse strašil s svojimi previsi v plateh. 4. maja je 5 šerp prineslo šotore, ležišča, in opremo, tako da bi tabor 4 imel tri opremljene šotore. Občudovali so te ljudi, ki še nikoli niso plezali v takih razmerah. Čeprav niso veljali za najboljše, so svoje naredili in jim res pomagali. Ko so odšli, so sahibi vzeli v roke lopate in krampe, da pripravijo svet za tretji tabor. Vsak gib je bil v tej višini trpljenje. Vsi trije šotari so v grebenu komaj čepali, veter jih je mrcvaril. Vendar so se močje kljub temu zbudili šele ob sedmih. Prvi je zapezal Seigneur. Varoval ga je Mellet, tedaj pa je zapihal mimo stebra veter v takih sunkih, da se je Mellet komaj sam obdržal. Seigneur je vlekel vrv, odpel se mu je anorak in se je spremenil v balon. Oba sta bila v stiski, končno je Mellet našel zatišje in Seigneuru svetoval, da sestopi. Opremila sta komaj 50 m stene nad »nosom«. Glavni previsi so ostali. 6. maja veter ni pojenjal. Bili so v dobri formi, napredovali čez lažje previse, na kar je Seigneur prečil 15 m, da bi prišel v lažji svet. Prišel pa je v tako vetrovno zarezo, da Mellet pri priči ni več občutil prstov na rokah in nogah. Sijalo

Ker pa vemo, da je lažje 4 m nižje prečkati strme plati, se poslužimo te variante. Po dveh raztežajih v desno smo pod značilnim, zelo krušljivim kaminom, na mestu, katerega opis sem si že večkrat prebrala. Kamin. Zelo krušljivo. Pa Cvrčo ga ne opazi. Pleza še kar naprej desno proti ogromni rdeči grapi. Komaj ga pripravimo do tega, da se vrne. Medtem pa opazujemo daleč spodaj skupino planincev, ki gredo proti Savinjskemu sedlu. Pozdravimo se z vriskanjem.

Cvrčo se vrne in še vedno trdi, da se da tudi »tam«. Seveda so variante, toda danes plezamo Modec-Režkovo smer. Davorin mu razlaga: »Idi po totem kamini navzgor, tam je klin, nato pa po polički na levo vun...« Grizem se v ustnice, da se ne smejem na glas. Nekoč sem slišala, da so tako zofrkavali Ljubljančani »tote Štajerce«. Tudi Vlasto lomi smeh in izbruhneva v krohot. Smejva se zdaj, v krušljivem kaminu gotovo ne bo časa.

Gledam za Cvrčom, ki je že tik pod poličko. Strmo je videti in kamenje se mi zdi zrahljano. Kako bo šlo? Daleč spodaj na poti počivajo turisti in zvoki domače glasbe iz njihovega transistorja se družijo z žvižganjem kamenja. »Pozimi, pomladi počiva le vse«, se sliši Slakova pesem. Jaz pa za nas nadaljujem: »Alpinisti v lepem vremenu pa ne!« Šele zdaj opazim, da se je pooblačilo. Lepa reč. Cvrčo že leze »vun« po polički, nato spet navzgor in zdaj mora prestopiti desno okrog roba. Divje je videti. Skoraj ves raztežaj ga lahko opazujemo. Slednjič je na varovališču. Plezam takoj za Davorinom. Ko se vzpnem v klin sredi kamina, se ozrem na Vlasto. Gleda predse na tla in mi podaja vrv. Sem že na polički, kjer je drugi klin nekoliko iz smeri. Više zgoraj sta samo še dva, tako rekoč, prosto plezanje. Nekaj metrov nad mano je Davorin. Kako bo prestopil? »Cvrčo, napni vrv!« ga slišim. Plezam navzgor, sledi prestop. Iščem čvrstih oprimkov, v ušesih mi zvene Davorinove besede: »Napni vrv.« V tem trenutku bi tudi jaz koga poprosila. Ozrem se na soplezalko. Še vedno ima sklonjeno glavo. Varuje preko klina. Prestop okrog roba je dosti lažji, kot je kazalo. Z lahkoto sem preko in po nekaj metrih plezanja navzgor sem na varovališču.

Vlasta mi dobro sledi. Tudi ona se »tam« oglasi: »Mariči, napni vrv!« Z veseljem! Naslednjih nekaj raztežajev privede preko »težjega« prestopa na gredino. V teh

je sonce, pa ni imelo moči. Seigneur se je lotil težkega mesta s tehniko, potegnil vrv in jo pritrdil. Mellet ni več čutil »jumarja« v rokah. Mraz ga je izčrpal. Yannick Seigneur mu ni mogel pomagati. Mellet mu je kazal prste, ki so postali čisto beli. Usmiliti se ga je moral, mu ogrel roke in mu vrnil potrebni pogum. In prišla sta do višine 7550 m, mukoma, s skrajnimi napori. Nič manj težka ni bila vrnitev v tabor 4. Bil je naj-najtežji dan v mojem življenju, pravi Mellet. Potem je moral v tabor 2, da pride k sebi.

11. maja je moral spet v strašno strmal. Spet je snežilo. To bi res utegnilo pokopati odpravo. 13. maja je odšel iz tabora 4 šele ob poldevetih. Tabor 5 so šele nadelavali, Mellet pa je sanjaril, da bodo poskušali že pripenjati tabor 6. Spet je bil pred njim deviški svet, spet je vstopal vanj v soju snežink. Proti večeru so prišli do gornjih snegov, strašni prag je bil pod njimi. Končno so ga »prestopili«. Ves čas je snežilo, in zato so takoj obrnili, da se oddahnejo v taboru 5. Jutri bo na vrsti etapa proti vrhu. Gorje! Tabor 5 še ni bil urejen za bivanje, morali so mimo njega v tabor 4. Kakšno razočaranje, z vrhom jutri še ne bo nič. Vsi zaledeneli so prišli v tabor 4. Melletovi prsti so močno zatekli. Noč je bila huda, mraz, strašanski veter. Spet je šel v tabor 2, tam je našel Jacoba, ki se je medtem izlizal. Od 3. aprila se niso videli. Dva dni je bilo še treba, da sta Berardini in Marchal postavila tabor. To je bil uspeh in jamstvo, da bo Makalujev steber premagan. In v kakšnih razmerah! Zajeda pod taborom 5 v višini 7600 m je »med brati« V. stopnje, kaj šele v snežnem viharju! V lepem vremenu pa je sploh niso plezali.

YANNICK SEIGNEUR je pri opisu odprave na Makalu 1971 dobil besedo na zadnji etapi. Petkrat sta z Melletom s tabora 2 plezala najtežje, mimo tabora 4 in 5. Druge naveze so to storile trikrat. Zdjaj so pri četrtem vzponu. Verjetno, pravi Seigneur, se jim bo posrečilo priti na vrh, midva z Jacobom in Paragotom bova pač četrta na vrhu. Vzpon do tabora 3 je bil srhljivo dolgočasen: zasneženi grebeni, razpoke, vsak korak jih je spomnil na dva meseca garanja, trpljenja, upanja in razočaranja. Kaj ne bi bilo dolgčas, to pot z 2 na 3 so prehodili v tem času najmanj dvajsetkrat, s sestopom torej štiridesetkrat. In vendarle enainštiridesetič drugače. V njih je gorela vera, nekaj,

raztežajih sem pa jaz klicala »Pazija«. Pozneje mi je Vlasta pravila, kako je žvižgalo mimo njene glave, saj smo bili kar trije kamnarji pred njo.

»Težji« prestop na gredino je sicer kompaktna skala, a brez oprimkov. Sežem proti klinu pod robom praga, manjka mi pol metra. Premišlujem, kako bi ga dosegla, če ne bi bilo v njem kar treh vponk od prve naveze. Problem je rešil Davorin. Včasih pa le misli na dekleta.

Na gredini počivamo in zobljemo alpinistično hrano, rozine in orehe. Pozni smo že in vreme postaja vedno bolj sumljivo. Odločimo se za varianto, ki gre desno iz kamina na raz, ki pripelje na greben Križ–Rinka. Toda Cvrčo zavije rajši na levo in se tako zapleza v dveh raztežajih, mi trije pa samo v enem. Na tem varovališču mi skrivljen, a še vedno čvrsto zabit klin reši uganko, kje se je ponesrečila naveza pred petimi leti. Cvrčo se spusti do nas. Vrv je imel vpeto v klin v že pripravljeno vponko zgoraj. Zdi se, da se tu večkrat zaplezajo. Spustimo se še en raztežaj. Pripravim varovališče. Prve kaplje dežja. Štiri popoldne, pohiteti bo treba. Žejni smo in utrujeni. Dogovorimo se, da plezava še midve naprej. Plezam v kaminu, ki je nekaj drugega kot prejšnji. Čvrsta hrapava skala daje občutek varnosti. In ko kakšnih 10 metrov nad sabo zagledam še Fe, si rahlo zapojem: »Ribam srca vsem igrajo...«. Vlasta že tolmači prijateljem, da je Marička gotovo pri klinu. Kamin zaključuje ogromen previs, zato bo treba »vun«. Preko gladkih strmih plati splezam desno na greben. Zabijam klin, pri vsakem udarcu pa si globoko oddahnem. Ven iz težav sem, naprej bo lažje. Po treh raztežajih sva na grebenu Križ–Rinka, nato po njem na vrh Štajerske Rinke. Da, Štajerske Rinke, v kateri sem spoznala krušljivo, toda zame eno najlepših smeri.

Na vrhu sva. Stisku rok je priča zahajajoče sonce, ki se je znova prikazalo. Uro za nama priplezata še Cvrčo in Davorin. Skuta in Grintovec izginjata v večernem mraku. Sestopamo proti Turskemu žlebu in dalje na Okrešelj.

Srečni sedimo pred domom. Nocoj ne gremo v dolino. Zadnji avtobus je že davno odpeljal. Vlasta bo jutri zamudila pouk, jaz bom svoj izpit preložila na naslednji rok. Nasploh bi bilo škoda končati čudoviti dan z divjanjem v dolino. Srečna, kot sem lahko le v gorah, zrem v temačno steno Planjave, nad katero se počasi pomika

kar je vendarle več kot človeški pogum. Ne maram tega primerjati z »nadmočjo« Buhla na Nanga Parbatu, pravi Seigneur, ne z Bonattijem v jugozahodnem stebru Druja, vendar vsak doživi svoj posebni dan. Ta dan je bil moj dan. Vse seveda ni teklo po maslu. Srečavali smo naveze, ki niso šle proti vrhu, ampak so sestopale. V taboru 3 sta duškala Berardini in Marchal, ki sta z nadčloveškim garanjem postavila tabor 5, ko pa sta mislila odriniti na vrh, se je vreme spet skazilo. V taboru 4 sta jim Mosca in Payot povedala, da je tabor 6 – že zunaj velikega skoka – urejen, da pa zaradi defekta na kisikovih maskah nista mogla na vrh.

Noč na taboru 5 so relativno dobro prespali, trije v dvojčku. Paragot je med tabo-roma 3 in 4 odstopil zaradi bolečin v prsih. S solzami v očeh je nastopil pot navzdol, vendar poln zaupanja v svoje moštvo.

Pred seboj so imeli težak dan. Iz tabora 5 na tabor 6 so morali prenesti en šotor, 2 pernici, plin, 5 kisikov, vrvi in hrano. Na vsakega je prišlo 30 kg v višini 7700 m in to nošnja brez kisika čez prewise. Do tabora 6 so porabili več ur. Jacob je takoj sestopil v tabor 5 in se vrhu odrekel. Vendar je pomenilo njegovo bivanje v taboru 5 veliko moralno oporo: Dva dni prebiti sam v plahutajočem šotorčku, pripetem v strašno steno v višini 7650 m, v boju z mrazom, pomanjkanjem kisika, z lakoto – saj hrane ni bilo na pretek – vse to za nikogar niso mačje solze. Tudi Guillot je sestopil, na obrazu se mu je poznalo, da je utrujen, da ne bo tvegat. Pregovarjali so ga, a imel je svoj prav.

Tabor 6 je stal v višini 7800 m. Tu so imeli 7 kisikovih aparatov, 4 pernice, dva stenska šotorčka. Prespali so vsi trije v enem, J. P. Paris, Mellet in Seigneur. Težko so dihali, sem in tja so srknili kisik. Mraz je bil hud, še hujši veter. Bodo uspeli? Še 700 m je do vrha, precej manj, kot je imel pred seboj Buhl na Nanga Parbatu. Bodo tvegali še en bivak? Melletove roke so jih skrbele. »Smem sam na vrh?« se sprašuje Seigneur.

In 23. maja – kje je že 11. marec – so ob pol treh zjutraj trije francoski mušketirji odrinili iz tabora 6. Sem in tja so srknili kisik. Ko so bile pritrjene vrvi za njimi, so se navezali na dvojno 80 m vrv (7 mm). 9 in 11-milimetrske vrvi so v tej višini

mesec. Misli pa se vračajo v Štajersko Rinko. Da, tudi v domačih, Savinjskih stenah so lepe, težke in nepozabne smeri.

Modec-Režkova smer je ocenjena z V, V+, čas plezanja 7-8 ur, višina stene 600 m. Plezalci: Vlaska Ekar - Marija Rojnik, Ivan Cvrlin - Davorin Podrepšek. Plezali smo 10 in 11 ur.

KAJ PRAVIJO DEKLETA

MIRKO KAMBIČ

Planinska predavanja z barvnimi diapozitivi so pri nas še vedno zelo priljubljena. Film in televizija jim nista vzela veljave. Vendar predavatelji razen ploskanja ob koncu predstave in nekaj skopih ustnih pohval ne najdejo odmevov, ki bi jim bili v orientacijo za naslednje nastope. Strokovnih kritikov in kritik ni, žarometi javnih komunikacij osvetljujejo dan za dnem celo drobni kriminal, uspešna in dolgotrajna kulturna setev pa ostaja neopazna ob strani. Tada štev je kljub temu rodovitna in to je predavateljem stalna pobuda za neutrudno požrtvovalnost in celo za lastno financiranje te kulturno prosvetne dejavnosti, saj so honorarji mnogo preskromni, pa še ti so obdavčeni.

Pretekle dni mi je prišlo na misel, da bi napravil mini-anketo in zvedel kaj več o vplivu predavanj.

Konec februarja me je vzgojitelj tov. Korenini povabil, naj predavam dekletom Doma centra strokovnih šol v Ljubljani. Izbrala sva naslov »Z veselimi korakom po naših Alpah«, ki obsega 180 barvnih diapozitivov (format 6x6), nekaj zelo kratkih glasbenih vložkov, pa razlago z živo besedo, ki jo vedno prilagam poslušalcem primerno. Na predavanje je prišlo okrog 100 deklet v starosti v glavnem od 16 do 18 let. To so dekleta, ki se po končani osemletki učijo v oblačilni in frizerski stroki, doma so pa večinoma iz raznih krajev Slovenije. Dekleta hodijo redno k nekaterim kino predstavam v Pionirski dom in v gledališča, predavanja v Domu pa so redka. Dan po predavanju je 41 deklet napisalo na lističe svoje vtise o besedi, slikah, glasbi, motiviki in o svojih željah.

pretežke, teža pa je tu res nevaren sovražnik). Steber je že visel pod njimi, samo še na vrh je treba stopiti. Kisikovi aparati so sabotirali in morali so varčevati. Najmanj 20 ur hoje jih je še čakalo. Odlagali so opremo kos za kosom, na 8050 m kamero, talkie-walkie. Klini in kladiva so ostali na 8200 m, 8300 m, a v nahrbtniku je bilo še vedno 10 do 12 kg. Potem se je greben polegel, razvezali so se in vsak je rinil v svojem ritmu v globokem snegu, sem in tja čez čeri. Čakal jih je še 100 m visok stolp iz rdečega granita. Navezali so se in našli 12 m vrvi, ki so jo napeli Japonci prejšnje leto. Nekaj raztežajev so plezali po kopnem, nekaj še po snegu - bili so na višini 8300 m. Paris je pa začel pešati in je dejal: »Pojdite brez mene, ura je že daleč čez poldne«. Nastavili so kisikov aparat na 4l/mn, Mellet in Seigneur sta prišla do novih mači, 170 m višine do vrha jima ni delalo posebnih težav. Spomnila sta se na Jeana Franca - l. 1955 je bil s svojimi tu gor. Pred njima najvišje gore na svetu, misel na dosedanje in prihodnje vzpone, in že je treba obrniti, ura je 17. Ubogi Jean Paul Paris, tako blizu vrha, pa je moral odstopiti. Dobro se je držal sam, strašno sam. Ob 22. so bili vsi trije v taboru VI, natanko 20 ur je trajala pot na vrh in nazaj do tabora.

V taboru 5 jih je čakal Jacob, v taboru 2 Paragot.

Paragot! Ko je 23. maja videl Melleto in Seigneura, kako se pomikata k vrhu, je potihem zajokal, tudi Marchal in Guillot se nista mogla zdržati solz. Vse hudo je bilo pozabljeno. Čudovita avantura, sijajno, strašno, strašno moštvo, nobeden ga ni razočaral, vsi so k uspehu doprinesli, čeprav je bil fenomenalni Seigneur zares »mož stebra«. Lucien Bernardini je z Marchalom postavil v dveh dneh tabor 5 na 7650 m, na kar sta oba sestopila v tabor 2. Bernardini, Paragotov nerazdružljivi prijatelj, ki je pustil nekaj prstov na rokah in nogah v južni steni Aconcague. In tako dalje. Za vsakega ima Paragot besedo priznanja, vsak je v kroniki vzpona vgrajen v fenomenalni francoski uspeh. Paragot ni pozabil deleža Ang Tembe in Pembe, ki sta večkrat prišla na tabor 5, enkrat pa celo na tabor 6.

»Vsi ste bili strašni,« jim je za slovo zapisal Paragot. Pogumni, požrtvovalni, izjemni ljudje. (Glej sliko str. 337 in notico na strani 351!)

Navajam dobesedno le nekaj značilnih izjav.

»Bila sem presenečena nad vsem, kar sem videla. Spoznala sem, da ima tudi naše gorovje svoje vrednote, predvsem pa lepota.«

»Predavatelj lepo in natančno razlaga svoja doživetja.«

»Zanimivo je bilo predvsem to, ker je predavatelj povedal, kaj je bilo njemu všeč in kaj ga je zanimalo.«

»Razlaga je bila obogatena z lepimi izrazi in besedami.«

»Predavatelj je lepo razločno pripovedoval.«

»Veselo in lepo ste povedali, da se človek počuti kot na samem izletu.«

Besedni del predavanja je imel torej svoj pomen in vpliv na mlada ušesa. Kaj pa slikovni del, ki je namenjen očesu, posebno danes, ko živimo v svetu slike in ko se vizualizacija tako poudarja? Čeprav je bilo platno za projekcijo preskromno (majhno, delno nagubano in premalo belo) in sem bil za slike na tej podlagi v skrbeh, je bil odsev slik v dvesto očeh zelo pozitiven.

»Slike so bile izredno lepe, čudovite.«

»Slike so bile lepe, ker so bile čiste.«

»Posebno sem bila zadovoljna z izredno lepoto slik.«

»Slike so fantastične, slike in barve.«

»Slike so bile zelo jasne in vsaka mi je dosti pomenila.«

»Slike so bile zelo lepe barve in izrazito čiste.«

»Slike so mi všeč zaradi barve in poz, iz katerih so slikane.«

»Barva slik je izredno lepa, saj je bila naravnost očarljiva.«

»Diapozitivi so mi bili všeč zato, ker so bili fotografirani iz različnih zornih kotov.«

Podobno so se izrazile tudi druge anketiranke. Slika ima torej v projekciji poseben čar. Na gledalke je vplivala barva, motiv, zorni kot snemanja in čistost (zanimiva beseda, ki sem jo že večkrat slišal iz ust preprostih ljudi, ko so hoteli poudariti lepoto slike).

Glasbe je bilo zelo malo, nekaj domačih melodij (harmonika), nekaj pa Beethovna v orkestralni izvedbi. Dajem jo (z majhnim prenosnim magnetofonom), da z besedo ne bi zašel v enoličnost govora. Zdi se mi pa vedno problematična, ker so mi nekateri starejši poslušalci že rekli, da jih glasba moti in imajo rajejsi tekočo besedo, zato ponekod glasbo opustim. Kaj so pa menila dekleta o tem? Različno!

»Glasba je bila lepa in se je skladala s slikami.«

»Všeč mi je bila glasba, ki se je kdaj pa kdaj zaslislala med predavanjem.«

»Glasba je slike popestrila.«

»Glasba je naredila prikazovanje bolj domače.«

»Glasba je bila fino povezana z diapozitivi.«

»Glasbe je bilo premalo.«

100 000 ZLOMOV

V Vzhodnih Alpah je zadnja leta močno naraslo število nesreč na smučarskih progah. Avstrijske statistike govore, da si v Avstriji zadnja leta polomi pri smučanju noge kakih 100 000 smučarjev. Poročali smo že obširno, kaj navajajo za glavni vzrok že nekaj let sem: Nesorazmerje med odpornostjo človeških udov in med mehanizmom varnostnih vezi, med brzino in zmogljivostjo kosti, če pride do nezgode. Kaj bo storila porabniška družba, kako se bo opravičila taka proizvodnja? Zanimivo je, da je pri planinstvu, alpinizmu, turnem smučanju popolnoma drugače. Statistika pravi, da je v glavnem vzrok nesreč v teh panogah pomanjkljiva izkušnja, ne pa pomanjkljiva oprema, da se izkušen alpinist znajde tudi s slabo opremo. (Seveda je to res, posploševati pa te stvari ni dobro). Avstrijski strokovnjak dr. Eduard Rabofsky, stalni sodelavec revije »Naturfreund«, se je v članku »Totalno smučanje — brutalno smučanje naj postane bolj humano smučanje« (NF 1971/4) poigral z gesli »ski — total = ski — brutal« in ugotovil, da sistem treninga smučarske dirkače tira čez rob absolutne meje v fizični in psihični obremenitvi. Tekmovalcem se šport spreminja v delo, vendar ne ob pogojih, ki veljajo za poklicno delo. Smučanje je za milijone ljudi razvedrilo — poraba prostega časa (na sodoben način izraženo), za tekmovalce pa garanje, skrajna napetost, ko skrčeni v »aerodinamično obliko« z brzino 100 km/h drve po »betonu« strmega dirkališča, vsaka napaka je že usodna za uvrstitev pa tudi za padeč, ki je tudi v najugodnejšem primeru nevaren. Seveda imajo specialno opremo, vendar ta oprema vsaj deloma spada tudi k smučarjem iz milijonskih množic, vsaj čevlji — oklopniki, v katerih je hoja težka, skoraj mučna, pri nezgodah pa so usodni. Supermoderni čevlji zadnjih let povzročajo bolečine. Brutalno smučanje je s temi čevlji humano smučanje zares zadelo bolj kot vdiranje tekmovalnih manir na množične proge. Zato se vedno bolj širi gibanje, ki bi rado dalo smučarskemu športu tisto, s čimer je zamikalo množice že v desetletju pred drugo svetovno vojno. Tako, kot je danes, sicer vabi človeka v naravo, vendar ga istočasno preveč obremenjuje s tehniko

»Posebno pa mi je bila všeč glasba.«

»Barve so bile čudovite. Glasba pa mi ni bila preveč všeč, ker nisem navdušena nad resno glasbo. Sicer pa je predavatelj z lepimi besedami povezal slike in glasbo.«

»Glasba mi ni bila všeč. Beethovnova je bila za nekatere pretežka, da bi jo razumele. Morda bi moral predavatelj glasbo prej malo razložiti ali vrteti bolj razumljivo glasbo.«

Teh pripomb na račun glasbe sem še posebno vesel. Zanimivo pa je, da so fantje istih let po predavanju, ki sem ga imel na Prulah, spraševali, kje bi lahko dobili ploščo z navedeno Beethovnovo glasbo.

Se vprašanje, katera motivika je naredila na dekleta poseben vtis.

»Všeč so mi bile rastline v gorah in razne pokrajine.«

»Motivi sotesk, ki jih je voda izjedla v skalo, so bili res čudoviti. Gorsko cvetje in izjedene skale so mi vzbudile željo, da bi si ogledala te prizore.«

»Najbolj všeč mi je bilo alpsko cvetje.«

»Rada gledam rečne doline.«

»Najbolj mi je bil všeč Bohinj in slapovi.«

»Najbolj so mi bile všeč slike rek in jesenske slike.«

»Najbolj všeč so mi bile rastline, lepota cvetja.«

»Zelo so me zanimale pokrajine.«

»Všeč mi je bila primerjava naših kanjonov z amerškimi.«

Lahko končam, da dekleta očarajo predvsem barve cvetja in jesenski kolorit. Prav tako motivi z vodo. Ni pa posebnega odmeva na same gorske vrhove.

In nekaj skupnih vtisov o predavanju:

»Izvedeli smo veliko stvari, ki so nas zanimale.«

»Vsak mlad človek se mora spoznati z lepotami našega alpskega sveta.«

»Zdelo se nam je, da smo tudi mi že v tem svetu, ki je prečudovit.«

»So dekleta, ki še niso obiskala Alp.«

»Morda bi predavatelj ustanovil v Domu planinski krožek. Morda bi nas ob nedeljah popeljal v planine.«

Skoraj vse anketiranke so povedale, da si želijo planinskih predavanj; nekatere pa bi šle rade kar na izlete.

Predavatelj seveda ne bo pričakoval, da bodo anketiranci samo hvalili. Pogledi in interesi gledalcev so lahko celo navzkriž z njegovimi stališči. Vendar je vsak odmev zelo zanimiv in koristen.

Pri navedeni anketi me je presenetilo, da dekleta niso navajala vnaprej pripravljenih ali splošnih odgovorov, temveč zelo individualne vtise in stališča.

Po svojih sedemnajstletnih predavateljskih skušnjah lahko trdim, da nobeno predavanje ne ostane v spominu mladih kot celota, temveč da se jim vtisne za stalno

in njenimi ekscesi. Množično smučanje bo še lahko ušlo brutalnemu vplivu, ki poteka iz tekmovalnega smučanja. Recept dr. Rabofskega, univ. profesorja v Innsbrucku in v Berlinu: Korektna razmejitev med dirkači in navadnimi smukači, brezpogojna, sankcionirana fairnesa na smučarskih progah, kritična stališča do tradicije – in do novotarij – ta je pot k humanemu smučanju, to se pravi k športu, ki je res šport. Vrhunski šport je iz svojih vrst že davno pobrisal z vsemi amaterji. Če se še kak amater zrine med vrhunske športnike (= profesionalce), tedaj pomilovan lovi sapo nekje »pod vrhom« in je pravi don Kihot športa, v katerem se danes obračajo ogromna sredstva.

IN SE O ALPINIZMU V SZ

Gore v SZ so nam odprte, pravi znani nemški alpinist W. Krauss (»Der Bergsteiger« 1971/10). Poleti in kopenske vožnje s cilji po Kavkazu so že več let v rednih progah, predvsem vzponi na Elbrus in Kazbek, v zadnjem času pa tudi Pamir, Tienšan, Altai, Altai, Sajan in gore na Kamčatki niso več – »zakrite«, zaprte, prepovedane. Evropa ve, da je v SZ alpinizem sicer mlad, da pa je tam v zadnjih 30 letih, posebej po drugi vojni dosegel velike uspehe in vzgojil veliko alpinistov. Vsaka republika ima alpinistične sekcije, vsaka svojo zvezo, zveze pa združuje Federacija alpinizma v Moskvi: Prezidij federacije volijo vsake štiri leta. Federacija skrbi za učne načrte, za izobrazbo inštruktorjev, za kvalifikacijo tur, prečenj in vzponov, za propagando, za odlikovanja in za potrjevanje važnejših planinskih akcij in prireditev.

V SZ imajo danes samo na Kavkazu 30 do 40 izobraževalnih centrov, poleg njih pa so tudi v Tadžikistanu, Uzbekistanu, Kirgiziji, Kazahstanu (Pamir, Tienšan) in v Altaju. Vsi centri – lagerji – imajo na razpolago vse, kar rabi tečajnik od začetnika do vrhunskega alpinista. Opremo, vzdrževanje, oskrba in nastanitve so prevzeli sin-

samo nekaj slik, večinoma celo ena sama, ta pa ostane kot seme, iz katerega klije mnogo pobud in poznejših akcij. Zato ob vseh sodobnih medijih vloge predavanj s slikami ne gre podcenjevati, posebno v planinstvu ne. Prepričan sem, da bodo te vrstice in rezultati ankete v pobudo zlasti predavateljem samim, ki včasih že malodušno prenašajo breme svojega hvaležnega in obenem nehvaležnega dela zase in za druge.

NAJVIDNEJŠI ALPINIST KRAMLJA O SVOJIH USPEHIH

ING. PAVLE ŠEGULA

Avtor včasih tudi predava, organizatorji pa so ob takih priložnostih prepričani, da ne bo šlo brez bučne reklame. No, če bi bila utemeljena, bi človek še požrl tudi kak superlativ, laskava ocena PD matica pa tako močno prelihrava, da mi je neutemeljena hvala potisnila v roke pero. Nastal je zapis, v katerem se norčujem na račun svojih nesojenih alpinističnih storitev, kakor so mi jih brez njihove želje, volje in tudi brez stvarne osnove prisodili sestavljalci marčnega programa predavanj PD Ljubljana-matica. Pa brez zamere!

Otepal sem repo in krompir, vmes pa listal po programu predavanj v marcu. »Hm, ne bo slabo, sama znana imena, čedne stvari. Pa še res je.«

Pripehal sem se do 29. marca. »Glej ga šmenta, so me pa našli: ...« Predavatelj je kot eden naših najvidnejših alpinistov in gorskih reševalcev izredno aktiven. Vsako leto sem norčujem na račun svojih nesojenih alpinističnih storitev, kakor so mi jih brez njihove želje, volje in tudi brez stvarne osnove prisodili sestavljalci marčnega programa predavanj PD Ljubljana-matica. Pa brez zamere!

»Dovolj. Nehajmo!«

Blažen sem se zamislil nad svojo, tako nenadno in nepričakovano veličino.

Kakšna sreča, da se protagonisti matice in morda celo Valter osebno tako potrudijo. Kdo bi hodil poslušat nekega vsakdanjega hribovca, ki vandra po nič prida kucjih. Se za šoder jih je težko razglasiti.

Če ne gre drugače, posežejo po slovnici. Izberejo nekaj primernih predpon ter ponovno preučijo stopnjevanje pridevnikov. Presežnik je najbolj v časteh, tako nastanejo besede, kot so »najvidnejši«, »najzahtevnejše smeri doma in na tujem«, »izbrani« in podobne.

dikati. Mlad človek, ki bi rad postal alpinist, se obrne na alpinistično sekcijo svojega delovnega področja, sekcija pa se obrne na delavsko organizacijo, ki kandidatu da »putevko«, potno izkaznico – 70% plača organizacija, 30% kandidat sam. Vozno karto izda prometna služba (v SZ se potuje poceni). Preden gre mladenič na pot, mu sekcija omogoči prvi trening – sovjetska mladina je že tako zelo športno vzgojena – v plezalnem vrtcu, ki ga improvizira na zidinah in skalah – če so te seveda v bližini. Ta trening obsega tudi znanje o bivakiranju v šotorih, smuški tek, prehod čez reko, gibanje po ledu itd. Bodoči alpinist opravi tudi teste iz atletike.

V lagerju, v alpinističnem centru pridobi kandidat alpinistične spretnosti in to po stopnjah, ki so: 1. za začetnika – v teh je ponavadi 70% kandidatov, 2. srednja – v tej so alpinisti, ki obvladajo vzpone do III. stopnje in 3. visoka – za izurjene. Na osem pripravnikov pride en inštruktor. Inštruktorji so »mlajši« in »starejši«, »starejši« inštruktor vodi pet izurjenih alpinistov.

Novinec – začetnik ali pripravnik začne z različnimi vravnimi manevri in plezanjem, uči se meteorologije, lavinologije in orientacije. 80% odpade na teoretični in praktični pouk, 20% pa na ture, na katerih preizkušajo in izboljšujejo to, kar so se naučili v praktičnem pouku pri plezanju v kopnem, na ledu in na snegu. Po 20-dnevnem tečaju dobi pripravnik naziv »alpinist ZSSR«.

Na drugi stopnji šolanja se alpinisti razporede v manjše skupine, in nadaljujejo z izobraževanjem 60–75% na turah, ki trajajo po več dni. Podse morajo spraviti po pet vrhov I., II. kategorije. Na III. stopnji sledijo tečaji z nadaljnjimi večjimi zahtevami. L. 1937 so ustanovili reševalno službo. Danes ima vsak center reševalno postajo, ki razpolaga z vitli in helikopterjem.

Naslovi »mojster športa« in »zaslužni mojster športa« so se utrdili in vse kaže, da za napredek alpinizma v SZ precej pomenijo. Kandidat za naslov »mojstra športa« mora izkazati vzpon V a na vrh 5000 m, ali IV a na vrh 6000 m. Tudi mimo kurzov ni možno preskočiti stopnje. V smer IV a sme stopiti šele, ko izkaže vzpon III b. Vrh

Kljub priloženi skromnosti še in še berem veliki tekst in raztresen poslušam ženo, ki slednjič spet užaloščeno ugotovi: »Povej, kaj sem rekla! Saj me sploh ne poslušáš!« Prikradejo se dvomi. Pa ne, da je Valter mislil na koga drugega. Take baže tič bi lahko bil Šrauf ali kak drugi »najboljši z najzahtevnejšimi vzponi doma in na tujem«. Navsezadnje jih ni tako malo...

Kaj jih, »nas«, me popravi moj drugi jaz, da udarim po mizi: »Kaj bi se sprenevedal, dragi Pavliha. Kar je res, je res. Nisi se zastonj mučil od Šmarne gore do Jalte. Res, lani ni manjkalo smeri...«

Na primer direktissima na Mons Lubnicus ali Piz Ratitovek. Vse do prevalov nad Zabreznico ali Col du Prlovč sama tehnika. Vse »artificiel« – A₂, A₃. Najmanjša dopustna moč vsaj 5 KM. Po tehničnih težavah pa variante: šteflelcug ali v stremenih na konjskem hrbtu oziroma muli. Izjemoma pa gre tudi na lojstrskem vozu ali v gnojnem košu. Vsekakor najmanj šestica in zelo zračno.

Kaj pa ponovitve zlokobne vie militarie na Mount Blegauch?

Kakšna divjina. Prebijaš se po kolovozih, mimo studencev, skozi hosto in trave do pasu. Gaziš murke, da ti jemlje sapo. Plašiš divjačino in previdno slediš prvopristopnikom. Izdajajo jih dobro ohranjeni bivaki, na las podobni vojaškim bunkerjem. No, da, moja naveza ne bivakira, to čaka druge, manj izkušene in bolj boječe. Če so prvopristopniki uporabljali svedre in kompresorje, jim tega ne gre zameriti. Kako bi sicer obvladali silno goro?

Smer je ostra, izpostavljena, VI+, A3 med brati.

Pa še ni videti konca.

Denimo razvedovanje ob kanjonu Sore.

Pri Puštalu se tesni zože v ozke zajede, med katerimi morilsko grgra belo peneča se voda in požira paglavce, ki se poganjajo z bližnje brvi. V ozračju blazna vročina, puščavski šoder peče v podplate. Ob vsakem koraku nevarnost, da pohodiš še vročo šibico, čik, umetno trepalnico, se zapleteš v lasuljo, zagaziš do kolen v hladno vodo, da te spodnese na spolzkih algah kaki lepoticici v naročje.

V vsakem primeru tvegano in neponovljivo izzivajoče. Frustracija v pravem pomenu besede.

Jesení Arête de Kredarica. Prvi nalivi, prvi sneg, pellitrška platenka. Iz nežnih dolinskih sap smo zabredli v pekel arktične zime: živo srebro pod ničlo, v čevljih luža, na mizi kuhano vino. Kje ste ocenjevalci, da pogruntate primerno oceno. UIAA bo pač še nekajkrat zasedala, preden bo kos takim storitvam. Nočem biti zahteven, šestica gor ali dol. Že tako ne vem, kam bi z njimi še od študentskih časov sem. Upam, da se, kolegi alpinisti, strinjate!

Jesení po prvem navalu monsunskih deževij še odprava na Pik Grintavec. Iz Suhadnikovega grabna po hruški in čez zelenobebe plati do vrha.

sezone so alpiniade, ki jih prirejajo republike. Na alpiniadah pride do množičnih vzponov na vrhove. Že l. 1935 je bilo na eni alpiniadi na enem samem vzponu 500 udeležencev. L. 1960 je bilo na 5633 m vsokem Elbrusu 1400 alpinistov iz Kabardinsko-Balkarske republike. Seveda so dovoljeni tudi vzponi na lastno pest, vendar s posebnim dovoljenjem. Samohodcev ne priznavajo.

Pri turah v visokogorju poudarjajo aklimatizacijo. O tem je bilo tudi pri nas že veliko napisanega. Za prvo vajo v aklimatizaciji štejejo intenziven smuški tek na dolge proge in nošnja bremena v breg – čeprav za transport vprežejo tudi helikopterje. Nosačev ne poznajo. Pri kategorizaciji uvajajo šesto stopnjo, da bi se izenačili z ostalim svetom. Za ženske so zahteve do II. stopnje izenačene z moškimi, pri vrhunski pa zadostuje za alpinistko 16 vzponov (moški 18), za kandidata mojstra 18 (za moške 20). Za naslov »mojster športa« mora ženska izkazati 21 vzponov, moški pa samo 20.

AVSTRIJSKI SMUŠKI LIFTI PO VSEM SVETU

V Vorarlbergu deluje firma Doppelmayr, poznajo pa jo skoraj že po vsem svetu, saj postavlja smuške naprave, predvsem lifte v ZDA, Čilu, Avstraliji, Islandiji, celo na Cipru in v Turčiji, kjer je Doppelmayr postavil 3,3 km dolgo sedežnico, najdaljšo na svetu. Dostavlja tudi zelo uporabne kombinacije sedežnice z vlečnico, poleti drse po njej sedeži, pozimi pa samo vlečni locnji za smučarje.

Zahodna in južna stran Makaluja. B – smer proti glavnemu taboru (bazi); C – tam nekje so Francozi l. 1955 postavili svoj tabor 5 (sev. stran). Gl. La Montagne, dec. 1971

Seveda, sliši se grozljivo, za žepno odpravo (Mihač 3, samski; Marina 45, slamnata vdova, Katarina 40, zakonska žena v petem mesecu pričakovanja, JAZ 48, 80 kg + + 33 kg opreme), kakršna je bila naša, pa prava malenkost.

Odlična naveza je postavila bazni tabor na Suhadolnikovem dvorišču ter se ekstremno težavno prebila do »Cojzove nočevke« pod prevalom »durhucg«. Fiksne vrvi, posekana hosta, tema, zgrešena markacija v peščenem kotlu, veter s hitrostjo 100 kilometrov na uro, temperatura 283° K. En sam bivak in vrh, o katerem ne bi izgubljal besed, ker je dokumentacija prvopristopnikov že prosta vojaške cenzure. Brez aklimatizacije!

Ves podvig v velikem stilu. Nenavezani, Mihačeva varianta prek krušljivega previsa v vrhnji partiji strehe med posušenimi enciani in gamsovimi bobki. Filmanje. Čista sedmica, prva v naših Alpah, če se ne motim. Vrh, fotografiranje, nato sestop v enem

samem mahu. Brezhibna evakuacija, AMI 8 vžge brez zastoja. Na gori ostane samo prazna steklenica piva in škrnicelj mleka.

Poštenjakom ne preostaja drugega kot priznanje: »Takega pa še ne. In vse dokumentirano!«

Vidim pa tudi zeleno zavist, fovšljivcev nikoli ne manjka. Pozabili so na dni, ko sem jih kot drugi v navezi tiral v preizkušnje. Pač, nehvaležnost, a kaj, to je plačilo sveta, ki še dandanes ni izgubilo svoje starodavne veljave.

»Si pozabil, bratec, kako sem te vlekel čez Virensa v Koglu, ko se mi je mudilo v južni raz Skute?« se mi v brk reži Peter z Istor-o-Nala.

»Hudiča, pa najvidnejši,« se vpleta celo potrpežljivi Lojz, »drži pa, če pomislim na tvojo široko zadnjo plat, ki mi je zastrla ves pregled, ko sem te potiskal prek skoka. Se še spominjaš, kako sva orala v Arnškovi na Dedcu. Od samega strahu si pustil streme v klinu. Pa sem te izplačal, odtlej imam mir.«

»V vzhodni grapi Staržiča mi je pozimi kline iz snega pobiral,« se pridruži kritikom še Joža iz Kranja, sicer mentor in vzornik. Lilo misli na Rinko in se samo zlohotno posmiha.

Še jih vidim, celo vojsko. Vsak se hvali, kako mi je pomagal, kje me je »vlekel« in še vse mogoče...

Teško je, človeku, čim nadkrili okoljico in postane slaven.

Čast komur čast, a drugič bom svoje generalije napisal sam. Rajši bi bil malo manj viden. Takim se ni bati, da bi se komu v oči zataknil...

JANEZ GRE NA TRIGLAV – PO OBNOVO

LUDVIK KOŠIR

Zbrano, kot romar v Lurd ali Meko, se je Janez Gornik poslovil od nas. Odpravljal se je na nevsakdanji podvig. Dolgi jeziki v njegovem okolju so pa že dober čas zlobno brusili: »Pomladi je bil še na pol fuč in se ni vedelo, kako bo z njim, sedaj ti jo pa ta kujon namerava kar s sto dekleti... in ta dandanes, ko vemo, kakšne so... To je res od sile. Da ga ni sram! Žena pa naj se reva doma sama ubada z otroki. Ta surovak misli samo nase...«

Dotrajan avtobus je škrtoje priklakotal na mestno postajo. Vrvež se je razgibal. Valovje teles je pljusnilo ob avtobus. Vznemirjeni potniki so z vso kulturo pritisnili na vrata. Mladež si je v gneči še posebno prizadevala za svojo veljavo. Priletno ženico je z oprtnikom vred odplaknilo s prizorišča.

»Bodite vsaj malo obzirni,« je Janez grajal navzoče, ko se je s svojimi miščastimi nogami pognal proti vhodu. Z lakti in komolci je ščitil ženico, se pehal skozi naval, pritiskal in odrival ter se samovšečno prirnil do sedežev.

»Dajte malo prostora za mamco, da bo sedla,« je kričal vsevprek. Potniki, ki so sedeli, so vztrajno gledali v tla ali pa so neprizadeto buljili skozi zaprašena okna v neznano. Po plahi besedi in potokih potu je Janez posadil potnico poleg sebe, potem ko se je sam že kar udobno namestil. Zasopel si je oddahnil: »Saj pravim, samo da se prerivajo. Mar bi ljudje lepo počasi in v redu vstopali, lahko bi se že enkrat navadili reda!«

»Dovolite!« Janez se je prijazno naklonil k ženici, vzdignil njen oprtnik, mimogrede oplazil z njim nekaj hrbtov in glav ter ga odložil na polico.

»Presneti dren! Kam ljudje toliko rinejo? Mar nimajo doma nobenega pametnega dela?« je sikala fina gospa na sedežu pred Janezom in si nameščala rjavi klobuček nazaj v prejšnjo lego.

»Če bi se starši malo bolj posvečali otrokom, bi bila tudi današnja mladina boljša in se ne bi tako brezobzirno prerivala,« je pihal starejši možak v ozadju. V gneči je stal na eni od nog ter z rokami lovil ravnotežje in pokrivalo pod stropom vozila.

»Hvala za prijaznost in za pomoč,« se je zahvaljevala varovanka Janezu. »Veste, namenjena sem na Triglav. Ja, ja, sto žensk nas gre jutri na Triglav. Iz Bohinja gremo.«

Govorjenje in nemir sta se v vozilu potuhnili. Napeta ušesa so vlekla besede, da bi napasla firbce, ki so se vračali z raznih potov na svoje domove.

»Bila sem izžrebana. Večkrat sem bila v Ljubljani, in sem jim dopovedovala, da si zelo želim priti na Triglav. Prosila sem jih, naj me vzamejo s seboj. No, bila sem zelo vztrajna, tako da sem bila končno le izžrebana. Sedaj potujem na zborna mesto v Bohinj. Veste, v hotelu Jezero, tam se dobimo z organizatorji pohoda na Triglav.« Janezu so se napele mišice na obrazu. Kislo se je zazrl skozi stekleno oviro v grenko

daljavo. Pogreznil se je vase. Govorjenje spremljevalke mu je dalo snov za razmišljanje: »Kje ste, zlobni jeziki, ki ste se v nevoščljivosti toliko spotikali obme in ob moje poslanstvo? Oglejte si eno od tistih sto dandanašnjih zapeljivih deklet, ki so namenjene na Triglav...«

»Ne gremo same. Imele bomo varno spremstvo, vodili nas bodo gorski vodniki prav do vrha Triglava,« je čebljala. »V Bohinju bomo spoznale vodnike po bodečih nežah na prsih. Tako mi je bilo sporočeno.«

»Takale starina ti rine na Triglav,« je polglasno razmišljal zanemarjen možak levo od Gornika, iz ust mu je zaudarjal alkohol. »Še možkim, ki nekaj veljamo, ne pride kaj takega na misel. Saj pravim, gobami in za drvni...« Ženica je nekoliko utišala glas in se nagnila h Gorniku: »Tudi na Brezje grem vsako leto enkrat peš iz Škofje Loke. Ampak v gore, na Triglav...« Oči so sopotnici zasijale v bliskavem lesketu:

»No ja, upam, da bo šlo.«
Avtobus se je že večkrat ustavil. Dobršen curek postav je potekel skozi vrata, nekaj podplavov je pustilo sledove na čevljih sopotnikov. V avtobusu je postalo udobneje. Potniki so si oddahnili.

Na novi postaji vstopi športno dekle. Gornika je spreletelo: »Takšnale naj bi šla na Triglav!« Ni si mogel kaj, da ne bi z očmi božal pisanih barv, ki so pokrivalo lepo oblikovano telo. Skrbno negovani lasje so dopolnjevali lepoto, iz katere sta vreli žlahtna bujnost in prijetna uverenost. Janezu je poskočilo srce. Podzavesno se je nasmehnil dopadljivi prikazni. Navdalo ga je prijetno razpoloženje.

V jedilnici hotela Jezero so se zbirale udeleženske pohoda »Sto žensk na Triglav« in njihovi spremljevalci. Med prišleki je Gornik ugledal tudi sopotnici iz avtobusa.

Janez je veselo pozdravil Jožeta in Mitjo ter načel z njima prijateljski pogovor o jutrišnji poti. Med razgovorom je Jože povabil Janeza v točilnico. Pred pultom v točilnici je živahno debatirala razgreta družba. Medtem ko je Janez naročal pijačo, je Jože spoštljivo pozdravil nekoga od navzočih in pristopil k njemu... »Prosim, tovariš Suhar, se boste ja zavzeli za stvar in rekli dobro besedo, saj veste, da smo zares v zadregi...« je slišal Janez Jožeta, ko se je ta resnobno poslavljaval od sogovornika.

»Veš, tale človek je občinski funkcionar,« se je našobil Jože v nasmešek, »pa sem ga malo namočil, da se bo zavzel za kakšno dotacijo za našo GRS. Takole kakšnih 50 000 starih dinarjev bo pa le morda kanilo v blagajno naše postaje. Kar nažicamo, to pa imamo, ker nimamo stalno zagotovljenih sredstev.«

Ob vojašnici na Rudnem polju je živahno kot kje na sejmu v Buhari. Dekleta in žene zavezujejo in razvezujejo nahrbtnike: jih praznijo, prevračajo in zopet na novo polnijo. Vetrovke ven, puloverji not, pa to, pa to. Iz nahrbtnikov oblačila, obuvala, šminke in maže. Med splošnim vrvežem postavni pripadniki JLA kuhajo in zavzeto strežejo nevsakdanjim gostjam. »Ali boš vzela kakao?« »Kdo bo še dvojni ce?« »Mleko?« »Ali si že zajtrkovala?« »Kdo bo gorčico? Čaj? Klobase?« »Safalade? Hrenovke?« Vprašanja in odgovori dežujejo v neusmiljenem ritmu. Pravi Babilon!

Nemirna množica je okrepcana.

»Tovarišice, ali ste pripravljene?« »Jože, ti boš šel spredaj.« Zoran preudarno ureja in odpravlja nanovo vzkipeli direndaj. Trenutki odhoda so za vodjo pohoda in za vodnike zahtevni: »Ste pripravljene?« »So čevlji dobro zavezani?« »Vas kje kaj tišči?« »Morda katera še ni sita?...«

»Jaz bi še eno hrenovko,« se oglasi Mici, ko se kolona že razvršča.

»Prosim, samo hitro, gremo!«

»Pa še malo čaja in gorčico?...«

»Prav, samo pohitite!«

»Katera je pozabila dežnik?«

»Janez, saj je vendar tvoj!« Sledi smeh in nekaj pripomb.

»Kar smejte se,« si misli Janez. »Kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje.« Dolgoletne izkušnje so Janeza tudi nekaj naučile.

Klepetavo lagodna vrsta se premakne. Statnija žensk se je razvila. Vodniki in dohtar so pripravljene. Zoran z očetovskim srcem in voditeljsko avtoriteto nadzoruje pohod. Pred Konjščico že tečejo srage potu. Vetrovke in puloverji – v kraj z razgretim ženskih teles. Vodniki so se že prej znebili odvečne obleke. Udeleženske pohoda jih posnemajo.

V strminah pod Toscem pojenjuje klepet. Le najvztrajnejše ženske so še vedno glasne. Neugnana Ivanka ropota kot jesenski klopotec v vinogradu. Marija se smeje in draži vodnike.

»Ali je še daleč?« vprašuje Marjeta, ko se pot vijuga proti Velem polju. Marjeta je prišla iz daljne Avstralije na obisk v domovino.

»Ali bo kmalu Vodnikova kača?« vpraša mladenka, ki ji Janez ni vedel imena.

»Saj je že. Samo mi še nismo pri njej,« odvrne Gornik šaljivo.

... Glavnina kolone disciplinirano napreduje in zatajuje mehkužnost. Korajžno in

zavzeto številne ženske hite v osrčje Triglava.

»Mož mi je branil. Celo do hotela Jezero me je spremljal in me pregovarjal, naj ne grem na Triglav. Pa hočem! Dokazala mu bom, da zmorem to, česar on še ni zmoget,« pribija ena od udeleženk.

»Francetu je bilo lažje, kot je nam, ko je 'incognito' spremljal avstrijskega kanclerja pri vzponu na Triglav,« razodene eden od vodnikov.

»Garala sta na konjskih hrbtih,« dodaja Andrej.

»Nič ni bil na boljšem. Po končani turi ga noge niso bolele, zato pa ga je tembolj skelelo tam, od kodier poganjajo noge,« se zareži prsata Jožefa.

»Ali bomo videli gamse?« zapiska Vida.

»Tako sem lačna, da se mi kar čevlji sezujejo,« vzdihne ješča Mici, ki je že na Rudnem polju pospravljala jedi kot reklama za »Prehrano«.

Pri Vodnikovih koči je razsulo. Kolona se drobi v gruče in družbice. Najspretnейše dobijo prostor v jedilnici. Druge iščejo zavetja na primernih prostorih okoli koč.

Mici že natepava enolončnico s kruhom. Dohtar opozarja Mici, naj preveč ne obremenjuje prebovnega trakta.

Na poti z Velega polja proti Konjski planini postaja vse bolj megleno. Vidijo se le še postave, ki si sledijo skozi enolično vlogo. Meglena monotonija ubija korak. Napor leze v noge in dušo. Vsiljiva mokrota se vpije v obleke, kožo in meso. Iz vlage začne pršiti, nato začne deževati, dež pa ubija voljo.

Janez maha z dežnikom. »Ali ga vidite? Ni tako slab, pa še prav pride.«

Humor je zamrl. Volja do klepeta je uplahnila. Na poti od Konjske planine proti Ledinam pomnoži težave še veter.

»Saj v takem vremenu ne bomo prišli do Planike,« se oglašajo črnogledje udeleženke pohoda. Izkušeni vodniki uporabljajo razne prijeme, da ohranijo utrujeno in nerazpoloženo stoinijo v gibajočem stanju. Marsikateri vodnik se je glasovno zelo razgibal, samo da bi pospeševalno vplival na pomikanje silhuet navzgor.

»Ja, koliko časa bomo pa še hodile?«

»A še ne bo koč?«

... Pršenje, koraki, duškanje, sunek vetra, kapljanje s premočenih pokrival in oblek... vlaga, mokrota, mokrota, vlaga, pršenje... Moreča monotonija...

»Planika!« Beseda kot čudežni napoj.

Triglavanke sedijo za mizami. Napor je pozabljen. Kljub vsemu si ženske urejajo pričeske, se preoblačijo, lišpajo, in že meljejo in drobijo z zvonko-hripavi glasovi...

Obetajoča zarja topi jutranje meglice. Pred Planiko je živahno. Vsak od desetih vodnikov je z vrvo priklenjen na žensko desetino.

»Ali bomo vsaj danes videle gamse?«

Prespane udeleženke vzpona sprva korajžno napredujejo. Že v prvih vzpetinah pa se unesejo.

»Strah me je,« izpove Vera. Janez ji nazorno pripoveduje, kako pri Aljaževem stolpu prodajajo klobase, in jo zamoti.

»Dohtar nazaj,« pride glas po zvezi od Malega Triglava. »Dohtar nujno nazaj, ena od udeleženk pohoda potrebuje (nujno) zdravniško pomoč.« Zdravnik se je po poklicni dolžnosti odpravi proti repu navez. Triglav ga ta dan ni videl. Ena od udeleženk je imela težke prebavne motnje. Zdravnik jo je moral spraviti v postojanko.

Kot prehod starodavne karavane prek velikanske reke z eno samo ovjalko je nadalje potekal vzpon na bajeslovni Triglav. V sončnem objemu je tistega septembrskega dne leta 1968 na vrhu Triglava mrgolelo življenje.

Panorama gora je razdajala svojo lepoto. Fotoaparati so lovili poglede, čestitk in udarcev z vrvo po zadnjicah ni bilo ne konca ne kraja. Srca žena in deklet so razburjeno utripala. Enkratno doživetje je nekaterim izvabilo celo solze... »Sedaj bom kar lažje umrla,« je izjavila ena od starejših udeleženk pohoda. Z vzponom na Triglav se je izpolnila prenekatera tiha, morda celo davna želja.

Vodstvo pohoda veli sestop. Obvezna nujnost.

Posameznice omagujejo. Vodniki jih bodrijo: »Če ste zmogle navzgor, boste menda tudi navzdol.«

K Vodnikovih koči se posamič ali v skupinah zgrinjajo udeleženke pohoda. Prve skupine so se na Velem polju že dodobra spočile, ko so se vodniki z zaostalimi potničami še vedno potili v strmalih.

Janez še ni odložil nahrbtnika, ko je završalo: »Gamsi!« Vida, ki je ves čas prežala, da jih vidi, se je pognala k vratom.

»Poglejte gamse!« hlinita razburjenje Roman in Mitja. Vida z nezaupanjem bolšči v rogate prikazni.

»Vidite, kako lepo dlako in ukrivljene roge imajo!« Z vseh strani prihajajo naivnice. Janez veselo pritiska žige na razglednice v prazni jedilnici. Za kože zunaj se ne meni, res je, da Vodnikova koča, pravzaprav Angela redi kože. Ko zvedo to tudi občudovalke gamsov, je bilo smeha na pretek.

... Tone postavi Marijo pred koč, prinesel jo je štiporamo. Pri sestopu na poti

navzdol je do kraja omagala. Po kratkem posvetu odločijo: Eden od vodnikov naj odide v dolino s sporočilom, naj prileti helikopter. Onemogla Marija se s poslednjimi rezervami vzdigne in odkolovrati proti dolini. France se huduje: »Šaj pravim, ženske je treba le vztrajno priganjati.«
Tone in Janez odhitita za Marijo in ji pomagata pri sestopu. Sicer pa so vse udeleženske srečno prispela v dolino.
Slovesnost je končana. Udeleženci se razhajajo, veselo si mahajo v pozdrav in v slovo. S prešernim občutjem odhaja Janez domov. Ve, da bo nekaj dni razpoložen in dobre volje. Krog doma bo kar poplesaval, česar se bo lotil, mu bo šlo od rok. Tudi v službi bo bolj zbran. V gorah se je obnovil, pretelovadil, si prezračil živce in srce.

DRUŠTVENE NOVICE

ODŠEL JE NAŠ PRIJATELJ RASTKO

Vem, da se vrednost človeka ne meri po obsegu spominskega prispevka, s katerim se mu poklonimo v slovo. Besede naše usode ne spremene, mrtvega ne obude in ne prikličejo nazaj med žive. Pa vendar hkrati vemo še nekaj drugega.

Bogatega življenja smrt ne uniči docela, za ustvarjalnim, delovnim človekom ostanejo neizbrisne sledi, sledi, ki jih moramo pokazati tudi širšemu krogu sotrudnikov, da ne zatonejo v pozabo. Rastko Stojanović je bil inženir in doktor tehnike. Že to veliko pove, čeprav mi zavaljo svoje silne skromnosti v dolgem desetletju prijateljskih stikov ni povedal niti besedice o uspešnem delu na prirodoslovni matematični fakulteti vseučilišča v Beogradu. Šele ob njegovi tragični smrti v prometni nesreči smo zvedeli, da je bil tudi vsestransko delaven oboževalec svoje znanosti, njen služabnik v številnih organih: profesor mehanike, vodja skupine za reologijo, šef katedre za mehaniko, član predavateljskega kolegija, generalni tajnik Jugoslovanskega društva za mehaniko, predavatelj v Mednarodnem centru za mehaniko v Udinah. Za nameček še član uredniških odborov in strokovni recenzent strokovnih glasil iz Evrope in Amerike. To je dovolj, da se začudimo: »Odkod neki tolikšna energija in sposobnost!«

Tudi kadar je bilo govora o gorah, je Rastko molčal o svojih funkcijah. Spoznala sva se v komisiji za alpinizem PZJ, katere član je bil dolga leta. Dober, ljubezniv, tvoren član. Mnogokrat sem si dejal: »Ta prekaša okvire, v katerih dela«. Nikoli ni tožil, ni jadikoval, nikoli se ni klal za besede, frazaril. Dvomim, da je kdaj ta komisija imela bolj sodelujočega člana, v tem smislu je bil prvi talent. Umirjen, vdan širšim ciljem, prizadeven, da uresničuje skupne cilje, z

mnogimi imenitnimi izvirnimi predlogi, neodvisen, z lastnim mnenjem in mišljenjem, odkrit.

Rastkov brat Ivan mi je povedal, da so ga gore pritegnile že davno, še kot mladeniča. Leta 1947 je postal član PD Gorje in prvič stopil v kraljestvo Triglava in na vrhove njegovih sosedov. Podlegel je njihovim čarom, le leto dni kasneje je prvič odmevalo njegovo kladivo iz severne stene. Dolgo, dolgo je odmevalo, utihnilo ni vse do njegove smrti. In spet ni zvenelo le njemu v užitek in veselje. Svoje znanje in široko obzorje je odprl tudi drugim. Že leta 1949 je sodeloval pri organizaciji prvega alpinističnega tečaja v Srbiji in leto dni kasneje kot ustanovitelj batroval prvemu AO v Srbiji.

Dr. Rastko Stojanović

AO Beograd. Lahko si predstavljamo njegovo nadaljnjo planinsko pot. Načelnik AO Beograd, malo kasneje načelnik komisije za alpinizem in GRS Srbije. Njegovo delo bo neizbrisno povezano z razvojem alpinizma v Srbiji in Jugoslaviji. Organiziral in vodil je alpinistične šole, tečaje in seminarje, tabore doma in na tujem, sodeloval v reševalnih akcijah. Tudi sam je polagal račune o znanju in opravil številne izpite, če se ne

motim, je med prvimi opravil izpit za gorskega vodnika PZS.

Vse to so seveda le besede o liku planinskega organizatorja in nam le površno in nepopolno rišejo osebnost pokojnega Rastka. V naših gorah je poznal vsak kotiček. Ne samo v Sloveniji, doma je bil tudi v Prokletijah, Komovih, Durmitorju, Homoljskih gorah, Kablarju. Poznal je Sičevačko klisturo, kamor je za kratek hip šinil iz rodnega Beograda, če se mu je zahotelo gora in vzponov. Poznal pa je tudi Centralne Alpe, gore v Franciji, Švici, Južni Tirolski, Italiji, poznal Dolomite in Visoke Ture. Poznal je ljudi, planince in alpiniste teh gor, jih imel rad in sam bil deležen njihovega priznanja in ljubezni.

O njem bi lahko mnogo povedali naši najboljši alpinisti, mnogo je plezal in delal z Jancom Krušicem, Urošem Zupančičem, Cirilom Pračkom in še z drugimi. Vsak bi o njem vedel povedati samo dobro, brez pletenčenja, brez vpljudnostnega pretvarjanja. Način, kako to opisujem, je stvar prijema, tehnike, razpoloženja. Mislim pa, da bi vsakdo od nas, ki smo ga poznali in imeli radi, poleg skromnosti na prvo mesto postavil njegovo silno razgledanost, planinsko kulturo, širino. Prepričan sem, da ne pretiram in da ne delam krivice našim planincem, če trdim, da bi se lahko marsikdo pri Rastku naučil mnogo ti-stega, kar je osnova in bistvo pravega planinstva. Gore je zaznaval in obvladoval kompleksno, niso mu bile zgolj telovadno orodje, pripomoček za urjenje mišic, okolje, v katerem se odvadiš strahu, preličiš tekmece, odneseš prvenstvo.

Kadarkoli sva se srečala, vselej sem občudoval njegovo umirjeno razsodno ravnanje. Vedno je vedel, kdaj naj počiva, kdaj naj gre na turo, kaj mu trenutno najbolj ustreza. Enako je užival na stezi kot v steni, enako ga je prevzela ponovitev kot prvenstveni vzpon. Gore je potemtakem znal obiskovati, v njih mu ni bilo nikdar dolgočasno, če je miroval, je razmišljal. Znal se je odpovedati mikavnosti vzpona in tudi v lepem vremenu žrtvovati dan ali dva, da bi se odpočil, uredil svojo opremo, pokramljal s tovariši. V tem je skrita velika modrost, modrost, da iz užitkov, ki ti jih ponuja narava, izlučiš jedro. Tisto nesmiselna dirka poprečnega zahodnoevropskega alpinista, ki ga posnemamo tako pogosto tudi pri nas, da bi med prostim časom nabrali čim več vrhov, vzponov in doživetij, tista gonja in tekma s časom je bila Rastku docela tuja. In kljub temu je stopil na teme premnogemu skalnatemu vrhu, ledenemu vršocu, stisnil roko po uspelem vzponu spolzalcu, se radoval napredku pripravnika in dosežkov znanih in neznanih vrstnikov.

Vsega tega odslej ne bo več. Daleč od gora počiva Rastko, naš ljubi, dobri to-

variš, po katerem od 5. maja naprej nosi ime tudi beograjski AO. Pa vendar nas bo misel nanj spremljala vse življenje, v duhu se bomo srečali z njim v taborih širom po naši domovini, pod Ortlerjem, v Chamonixu, na bregovih nad Pasterco, v odmaknjenem Durmitorju. Povsod nas bo spremljal njegov prijetni obraz, širok nasmeh, stisk prijateljske roke.

Dragi naš prijatelji, prišlo je slovo, poslednje besede usihajo, pravkar bodo pošle, ti pa spiš nem in daleč od vseh naših brig. Počivaj mirno in vedi, da si nam bil res drag, da nam je res hudo pri srcu, ko se je v knjigi življenja za vselej zaprla stran, posvečena doktorju Rastku Stojanoviću.

Ing. Pavle Šegula

REKREACIJSKI CENTER MIRANA CIZLJA NA RIBNIŠKEM POHORJU

V zadnjem desetletju med obema vajnomama so se šolali v AO Maribor številni odlični plezalci. Jedro so predstavljali gozdovniki, ki so z izredno ljubeznijo in velikim navdušenjem prirejali taborne v Završnici, Kranjski gori in Martuljku.

Franjo Klojčnik, Miran Cizelj, Egon Lettner, Savo Domicelj, Lorgjer, Tine Lah, Gajšek, Dušan Vodeb in še nekateri so bili nemirno srce tega preroda. Vsak prosti čas so posvetili krepitvi fizičnih in psihičnih sposobnosti. Med njimi je bilo tudi mnogo revolucionarno nastrojenih mladcev, ki so pričakovali svoj čas in se imenovali »Španci!«

Usoda je l. 1936 neusmiljeno posegla v njihove vrste. 24. julija sta se v severni triglavski steni, v skalaški smeri smrtno ponesrečila Savo Domicelj in Egon Lettner.

Miran Cizelj je vplival na vse, ki so ljubili planinski svet, vadil jih je od uspeha do uspeha. Zadnje leto pred NOB so odlični mariborski alpski smučarji na Ribniškem Pohorju z Miranom Cizljem, Božom Gajškom in Francijem Čopom prepričevalno prekrizali račune plejadi gorenjskih smučarjev iz Jesenic in Tržiča, državno prvenstvo je ostalo v Mariboru.

Preizkušnja l. 1941–1945 je našla člane AO Maribor pripravljene na vse.

Miran Cizelj se je kot ilegalec jeseni l. 1943 kot operativni oficir vključil v tretjo kranjsko četo pod Staržičem. Žal se je moral zaradi domačega izdajalca sam uničiti v samotni hiši v vasi Spodnje Vetrno nad Golnikom že 18. januarja 1944, komaj 29 let star. Bila je junaška smrt priljubljenega Mirana Cizlja. Globoko je pretresla vse, ki so plemenitega prijatelja in tovariša poznali.

Šest let po boleči izgubi so na hiši, kjer je moral Miran Cizelj končati svoje bogato življenje, 25. junija 1950 odkrili spominsko ploščo, mesec dni pozneje, 30. julija istega leta, pa so mu prijatelji,

Spomenik Miranu Cizlju na Peči (30. 7. 1950)

znanci in tovariši z gora na najlepšem prostoru v Martuljku na Peči postavili lep spomenik.

Pred desetimi leti, 18 let po junaški smrti Mirana Cizlja, je mariborski smučarski klub Branik prvič na Ribniškem Pohorju uspešno pripravil vse potrebno za prvo smučarsko tekmovanje na zahodnem Pohorju v počastitev spomina Mirana Cizlja. Naši najboljši alpski smučarji se sedaj že deset let vsako leto množično udeležujejo alpskega smučarskega tekmovanja za memorial M. Cizlja.

Deseto alpsko smučarsko tekmovanje 9. IV. 72. za memorial Mirana Cizlja je bilo združeno s tovariškimi srečanjem predvojnih najboljših sodelavcev Mirana Cizlja. Desetega alpsko smučarskega tekmovanja za Cizljev memorial so se poleg vrhunskih smučarjev iz vseh slovenskih smučarskih klubov udeležili tudi alpski smučarji iz Zagreba in vidni predstavniki ZB iz Maribora, Ribnice, Radelj, poleg njih pa tudi predstavniki Smučarske in Planinske zveze Slovenije.

Na spominskem srečanju je bila izražena zamisel, da se na Ribniškem Pohorju čim prej uredi celoletni zimskošportni rekreacijski center Mirana Cizlja. Osnovan je bil tudi pripravljalni iniciativni odbor z mag. Dušanom Vodebom na čelu. S tem najožjim Cizljevim prijateljem bodo sodelovali predstavniki ZB, predstavniki smučarskega kluba Branik, Smučarske in Planinske zveze Slovenije in

Miranovi najbližji sodelavci iz predvojnih let Franci Čop, Tine Lah in drugi. Za 30-letnico junaške smrti Mirana Cizlja naj bi center, ki bo nosil njegovo ime, lopa in dostojna oddolžitvev Miranu Cizlju za njegov šesdeseti rojstni dan (1915–1975), že zaživel.

Večno živemu spominu Mirana Cizlja postavimo ta spomenik!

Uroš Župančič

SLAVKU OB ODHODU S KREDARICE

Zjutraj smo vstali okoli sedmih. Trije smo bili. Spili smo četrta litra mleka v tetrapaku, zapahnili smo vrata stanu za sabo in odrinili na Kredarico.

Velo Polje je bilo v senci, nekje nad nami se je rumeno svetil Mali Triglav. Pravo kotno na našo pot se je čez Velsko dolino budil Mišelj vrh. Sekali smo stopinje po trdem bregu, palem skozi strmo snežišče proti robu in stopili na sonce.

Spustili smo se do zimske markacije po sipkem snegu in se za trenutek ustavili, da si namažemo nosove z mažami in nadenemo ledeniška očala. Pred nami s soncem obsijan sneg, ki pelje pošev proti rami nad Kalvarijo.

Nekje na sredi – tam, kjer sredi maja pokukajo na dan žice – me je zmanjkalo. Janez in Tinček sta spustila paro in odsohjala naprej, jaz pa sem se kot prazna vreča na vsakem ovinku zgrudil pod nahrbtnikom, se pošteno usedel v hladen sneg in hitel mešati znoj na obrazu s Piz Buinom. Ura je bila deset, in ko sem obsedel pri odcepu čez Štapce na Planiko, že blizu enajste. Na platah Malega Triglava so se premikale pikice, med njimi tanka nit.

Čez čas mi je čisto blizu zarjovel možat pasji bariton. Reks je pozdravljal novodošlece. Pred mano je bil le še tisti bre-Mirana Cizlja, je mariborski smučarski gec od rame do Triglavskega doma.

Po ravno prav zmečkanem snegu so privijugali črni vrangi. Kdo bo le to? Šrauf? Kakšni Mojstrančani? »Tri srca!« Oni pa »Grüss Gott!« In že so bili pod mano, šinili po mišje čez plaz in planili na sonce tam pod Kalvarijo, kjer je tako čudovita smuka. Skomignil sem z rameni in se počasi plazil navzgor, tja, kjer že vidiš ropotuljico anemometra, potem se ti pokaže strelovod...

Pred mano je stal Slavko in stegoval roke po nahrbtniku. Grobo sem ga odrinil in rekel: »Boš...! Se boš ti iz mene norca delal!«

Zakrohotal se je, da se mu je vijoličasti nos kar stresal. »Danes si pa kar v drugi vozil!«

Potem sem sedel na klopco pod tablico, na kateri piše Mojstrana 84. Snemal sem si dereze in dražil Reksa, ki ga je lastnik za kazen zaprl v neko sobo. Sedaj je rinil svojo dobrodušno glavo skozi okno

in cvilil, da je človek kar videl, kako mu črna zastava, ki jo ima za rep, opleta sem in tja.

Potem... Potem smo pili juho pa čaj. In vodo. Pa spet juho. Zunaj vroče sonce poldneva, brezvetrije in ko sediš na klopici pred hišo, moraš dati srajco s sebe, če nočeš zgoreti.

Spet smo si navezali dereze in se odpravili na vrh. Na Malem Triglavu se nam je odprl pogled na Velsko dolino. Hribarice in Velska dolina, ki smo ju prejšnji dan s tresočim glasom preklinjali – bilo je ledeno, nahrbtniki so bili težki, noge pa utrujene –, sta bile videti, kot da je šel plaz po vsej njuni dolžini. Tu in tam je bilo iz množice smučin videti kakšen previden okljuk levo ali desno. Turni smuk in 132 udeležencev je šlo mimo.

Spodaj, v dnu Velega polja, pri kapelici, so se zbirale pike in mimo Vodnikovega doma je bila potegnjena gaz.

Nazaj grede smo se spet ustavili na Malem Triglavu. Prvi zagnanci so se že spuščali po senci na plaz pod Toscem. In ko je bila ura blizu treh – z Janezom sva si navezovala smučke – sva lahko z roba videla še zadnje pikice, kako kot lokomotiva vozijo sem in tja, ne da bi vidno zmanjšale višino. Bili so zamudniki. Ena od postavc se ni mogla upreti skušnjavi – bil je, pravijo, čudovit pršič tisti dan pod Bohinjskimi vratci – in je čudovito odvijugala naravnost v dno Polja. Moral je biti dežurni reševalec, Romi ali pa Martin. Reševalci so tisti dan pač precej pretrpeli, ko so morali bodriti tiste zadaj in krotiti hitrejše, da je bilo vse v redu. Slavko je stal poleg naju in pravil, kako je prejšnji dan spraval Janka ob živce. Stal je lepo na robu nad Kalvarijo in rjul za njim. »Padec številka trideset... enatrideset...«

Z Janezom sva se krohotala, kot da je konec sveta.

Potem sva se spustila na ramo... z rame čez plaz... Nad nama je na robu stala postavica v zamazanem ovčjem kožuhu in vpila: »Padec številka trideset... enatrideset...«

Kaj morem, če je bil sadjevec dober!

Zdaj Slavca ni več na Kredarico. Namesto njega bo kak nov znanec prišel nasproti na rob bodriti utrjene obiskovalce in namesto Rekse se bo z Runom po ledniku valjal kak drug pes. Tako čudovito vijoličaste kumare, kot je Slavčeva, in tako katranasto črne grive, kot je Reksova, pa ne bomo več videli.

Obadva bosta sedaj gospoda na Brnikih. Slavka bomo vikali – »Tovariš Žvokelj, izvalite, bi to bi ono...« in nič več ne bo slišati »Ejga, Slavc, boš pir?« –. In namesto, da bi Rekse božali, se ga bomo – črnega hudiča – raje izogibali.

OBČNI ZBOR JAMARSKÉ ZVEZE SLOVENIJE

Naša osrednja jamarska organizacija, ki se je pred letom dni preimenovala iz tradicionalnega Društva za raziskovanje jam Slovenije, je imela 15. aprila svoj prvi občni zbor. Bivše Društvo za raziskovanje jam Slovenije je po svoji reorganizaciji leta 1963 že opravljala funkcijo nekake zveze, v katero je bila včlanjena vrsta jamarskih skupin – jamarskih klubov iz različnih krajev Slovenije. V sedanjosti JZS je včlanjeno 22 jamarskih skupin, jamarskih enot, ki so po pravicah in dolžnostih med seboj enakopravne. Predaleč bi zašli, če bi povzemali delovne uspehe vseh treh skupin, kot je to povzel predsednik JZS v svojem poročilu. Naj omenim le, da obstoječe jamarske enote v Kozini, v Črnomlju, Divači, Domžalah, pri SPD Gorici, dve v Ljubljani, v Kočevju in Ribnici, v Kostanjevici in Postojni, Sežani, Preboldu, Slovenj Gradcu, Logatcu, Idriji, Kranju, Tolminu, na Rakeku, pri TD Grosuplje ter pri mladinskem klubu v Šempolaju. V pretekli poslovni dobi so vse te skupine aktivno delovale, v okviru svojih denarnih, materialnih in personalnih možnosti. Med uspehi je omeniti raziskovanje Pološke jame in Brezna pri gamsovi glavici. Enote JZS izdajajo tudi tri cikloslirana glasila, JZS pa časopis Naše jame.

Med problemi, ki jih je nakazal predsednik in kasneje razprava, je neurjejen odnos JZS do Instituta za raziskovanje krasa v Postojni, kataster jamskih objektov in neskladje pravilnikov in poslovnikov. Stalno je čutiti pomanjkanje naraščajočih strokovnih vzgoje jamarjev, kar bi lahko izpopolnili razni tečajji in jamarske šole, ki pa jih je bilo premalo.

V razpravi se je pojavilo zopet vprašanje delovnih območij posameznih jamarskih enot. Sklenjeno je bilo, da bo to vprašanje reševal novi upravni odbor.

Na občnem zboru je bila odlikovana vrsta članov, ki so v pretekli dobi pokazali prizadevnost in požrtvovalnost pri raziskovalnem in organizacijskem delu.

V razpravi je bilo tudi nakazano, da je potrebno, da se sedež JZS prenese iz Postojne, kjer je bil sedaj, v Ljubljano. Za novega predsednika je bil izvoljen dr. France Leben ter vodje posameznih skupin in komisij. Novi odbor bo v bodoče poleg urejevanja zaostalih problemov okrog katastro in pravilnikov pospeševal predvsem raziskovalno delo v območjih, kjer enote delujejo doslej ter v območjih, kjer v novejšem času še ni bilo novih raziskav. Dolžnost JZS je tudi v letu 1972 pripraviti 6. jamarski kongres Jugoslavije. Po občnem zboru je bil na sporedu ogled Dimnic pri Slivju. Občni zbor in ogled jame je vzgledno organiziral jamarski klub Dimnice iz Kozine.

ORIENTACIJSKO TEKMOVANJE NA BOČU

Pri planinskem društvu Poljčane delujeta pionirski planinski skupini iz Loč in Poljčan. Obe se ukvarjata tudi z orientacijo in se pridno udeležujeta tekmovanj. V nedeljo 23. 4. 1972 se je 16 ekip zbralo na Boču. Bilo je šest ekip iz Loč in devet ekip iz Poljčan. Seveda so bili veliki favoriti tekmovalci iz Poljčan, saj poznajo Boč kot svoj žep. Izletniki, ki so se prav tako zbrali na Boču, so s svojim bodrenjem pripomogli k temu, da smo tekmovalci startali čim mirneje. Tekmovali smo v dveh skupinah – pionirji in mladinci. Proga je bila zelo zahtevna in tudi nahodili smo se. Rezultati, ki smo jih dosegli, so za začetek sezone zelo zadovoljivi. Pionirji so med šestimi ekipami dosegli I. in V. mesto, mladinci pa med desetimi ekipami II., V., VIII. in IX. mesto. Tekmovanje je bilo prirejeno le za pregled moči. Videli smo predvsem to, kako mladi tekmovalci obvladajo kompas in karto na terenu, ne le v razredu.

Vili Kovačič, Loče

TEČAJ ZA GS IN VARSTVO NARAVE

Pred kratkim je GS – odsek za varstvo narave pri PD Ljubljana-matica, organiziral tečaj za gorsko stražo in varstvo narave. V okviru tega tečaja je poteklo več predavanj opremljenih z diapozitivi, tako da so tečajniki, ki so se preteklo nedeljo zbrali v planinski koči na Govejku, lahko uspešno opravljali izpit. O liku gorskega stražarja, o varstvu narave nasploh in o zaščitenih planinskih rožah, ki jih je šestinpetdeset vrst. Izpiti so potekali pred izpitno komisijo, ki so jo sestavljali Slavi Lesica (načelnik GS pri PD Ljubljana-matica), Ivan Dolar (pomočnik načelnika) in Janez Rotar (član). Vseh prijavljenih tečajnikov je bilo sedemdeset, od teh je petindvajset že opravilo izpite na Govejku, drugi pa jih bodo delali meseca maja na Golici. Takrat se bodo zbrali tudi ostali gorski stražarji, ki bodo proučevali področje narcis. Tečaj je finansiral sklad za varstvo narave pri GS.

Majda Lejko

PLANINSKA SKUPINA NA OSNOVNI ŠOLI V VELKI

Lani ustanovljena planinska skupina na osnovni šoli Zg. Velka se uspešno prebija skozi vse težave. Na dan planinca v letu 1971 je dobila priznanje: prehodni pokal in častno planinsko zastavo. Tudi v letošnjem letu ne miruje. Poleg rednih sestankov in občasnih izletov je priredila tudi osnovno planinsko šolo.

Povabili so priznane predavatelje iz Maribora, nekaj predavanj pa je imela tudi mentorica. Ob koncu tečaja so priradili še izlet na Boč, kjer so se še seznanili z orientacijo in praktičnim delom. 23. aprila so se v velikem številu udeleženci pohoda po poteh Đure Đakovića. V planu imajo še organizirati srečanje s PS na drugih šolah in tako razširiti svojo dejavnost.

Na občnem zboru PD Maribor-Matica so dobili pohvalo za svoje delo.

Anica Kolar

SPOMINSKI POHOD NA BOJIŠČE POHORSKEGA BATALJONA

Alpinisti TAM, Mladinski odsek PD Železničar in taborniki odreda Samorastniki iz Maribora so skupaj priredili spominski pohod k Trem žebļem.

Pri spomeniku so obujali spomine na zadnjo borbo pohorskih junakov. Z enominutnim molkom in z vencicami so počastili spomin padlih junakov. Zapeli so pesem »Počiva jezero v tišini«, član MO PD Železničar Albert Marzidovšek pa je recitiral svojo pesem »Pohorskemu bataljonu«.

Joco Balant

OBČNI ZBOR PD POSTOJNA

24. 4. 1972 v dvorani gimnazije v Postojni. Preko 60 članov društva ter gostje – predstavniki zveze mladine, društva jamarjev, PZS ter PD Ilirska Bistrica, Sežana in Vipava. Predavanje o lanskoletni odpravi v Hindukuš je po občnem zboru pripravil inž. Peter Ščefinin. Predsednik PD Postojna tov. Rozman je v poročilu nanizal pestro dejavnost društva v preteklem obdobju. Priljubljenost društvene dejavnosti izpričuje že podatek o članstvu – saj je lani poraslo kar za 28 % zlasti pri najmlajših – pionirjih. Mladina je zastopana v društvem članstvu že s 64 %, se pravi, da je društvo resnično »mlado«, kljub srebrnemu jubileju, ki ga je praznovalo pred letom. Tudi letos bo MO organiziral tradicionalno orientacijsko tekmovanje za Vojkov pokal na Nanosu.

Precej težav ima društvo s svojima postojankama na Nanosu (dom Janka Premrla Vojka) in Pečni rebri (koča Mladika) saj je težko dobiti dobrega oskrbnika, pa tudi oprema je že amortizirana.

Markacisti so na novo markirali pot na Nanos, propagandisti pa se trudijo za dobro informiranje o izletih. Sodelovanje z drugimi društvi je dobro, prav tako aktivno sodelujejo v delu MDO Primorske.

V programu za sledeče obdobje imajo razširitev dosedanje aktivnosti še posebej pri mladih. Organizirati mislijo še skupine v delovnih organizacijah ter vzgojiti

več mladinskega vodstvenega kadra. Tudi s planinsko šolo žele čimprej začeti. Problemom varstva okolja bodo posvetili še več naporov (očiščevalne akcije na Nanosu – Pečni rebri), prav tako propagandi.

Društvu s predsednikom tov. Rozmanom na čelu želimo tudi v bodoče čimveč uspehov.

dr. Peter Soklič

Z OBČNEGA ZBORA PD RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Polna dvorana prosvetnega doma dne 10. marca letos je pokazala, kako zelo priljubljeno je PD Radeče, ki je stopilo že v 22. leto svojega plodnega delovanja.

V obeh poročilih tako predsednika Staneta Koselja, kakor tudi podpredsednika Cirila Adama sta nam pokazali dejavnost društva pa tudi veselo novico, ko so letos adaptirali visokogorsko postojanko Prehodavca pod Triglavom in jo že tudi spravili pod streho. Gradnja je bila opravljena v izredno težkih pogojih, včasih že pri temperaturi pod ničlo. Gradnjo je finančno podprla z večjo vsoto PZ Slovenije, precej udarnih ur pa so žrtvovali zavedni in vneti člani PD Radeče.

Gradnjo sta obiskala tudi predsednik Planinske zveze Jugoslavije dr. Marjan Breclj in predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik. Pohvalno sta se izrazila o graditeljih in vzpodbudno napisala v knjigo: Zelo nama je všeč, da bodo Prehodavci večji in lepši. – Sam sem bil med ustanovitelji PD Radeče in vidim velik napredek društva. Saj je bilo prvotno mišljeno, da bodo postojanko Prehodavci, 2200 m višine, upravljala vsa planinska društva Zasavja, a so jo prepuščili kar Radečanom. Za razvoj planinstva v Radečah smo pa dolžni še posebej javno zahvalo – nesebično kolektivno Papirnice Radeče z direktorjem predsednikom Stanetom Koseljem. Ko sem bil ob 10-letnici obstoja postojanke na Prehodavcih, sem se srečal z zdravnikom – Holandcem iz Amsterdama, ki se je prav pohvalno izrazil o gostoljubnosti in lepi okolici doma. Izvedel sem, da je omenjeni zdravnik tudi dokončal našo veliko slovensko planinsko transverzalo.

Na občnem zboru je pa predstavnik PZS podpredsednik Bučer podelil prizadevnim zaslužnim članom odbora odličja s primernim nagovorom. Tako so prejeli zlate značke – Stane Koselj, Ciril Adam, Tomo Krafogel, Alfonz Žarn in Rudi Steblovnik. Srebrne značke so prejeli: Milan Golob, Viktor Pergar, Viktor Eržen in Marjan Lipovšek.

PD Radeče pa posveča še posebno skrb planinskemu naraščanju, saj je izmed 470 članov društva kar približno 150 mladincev in pionirjev. Pionirji morajo prehoditi

vsaj 4 bližnje postojanke, pa prejmejo svoje priznanje – klobuček. Takih mladih vnetih planincev je že kar lepo število. Tudi bližnja Gašperjeva koča pod Velikim Kozjem dobro uspeva in je odprta ob nedeljah in praznikih od 1. maja do konca septembra, izjemoma tudi okrog Novega leta. Težje je z zavetiščem na Lovrencu, ki ga oskrbuje hišni lastnik, tam ni mogoče dosti preurejati.

Po uspešno končanem občnem zboru je bilo predavanje ing. Petra Ščetinina, ki se je udeležil lanske odprave na Hindukuš.

Stanko Skočir

PD MURSKA SOBOTA

Soboško planinsko društvo, ki vključuje vrsto mladinskih planinskih odredov, iz leta v leto uspešneje deluje. Čeprav je članstvo razmeroma majhno, je njihova aktivnost razveseljiva. Vseh štiristo članov ne pozna počitka in odhajajo v planine, kamor jih vleče srce. Društvo je in bo organiziralo vrsto izletov in pohodov. Udeležujejo se jih člani vseh starosti. V planine zahajajo individualno, skupinsko ali pa posamezne planinske družine, ki s sabo vodijo mladi rod in mu razkazujejo lepote narave.

O aktivnosti članov tega PD pričajo številni podatki o prehojenih planinskih poteh. Tako je skupina planincev prehodila del slovenske planinske transverzale od Vrat preko Razorja, Prisojnika in se vrnila preko Vršiča. Pohod je trajal devet dni. Istočasno je druga skupina ubrala pot preko Vršiča, Zlatoroga, Triglavskih jezer do Komne. Vračali so se čez Razor. Vse te poti so planinci premagali v mesecu juliju in septembru lanskega leta, prav v času, ko so se člani MO PD gimnazije ukvarjali z izdajo biltena »Mladi planinec«, ki so ga izdali mesec dni za tem. Mnogi člani pa so se odločili tudi za individualne izlete ali pa so se udeleževali zborov in pohodov. Tako se je bivša načelnica MO PD gimnazije udeležila zbora jugoslovanskih planincev na Kopaoniku, tečaja za mladinske vodnike v Vratih, mnogi so sami ubrali poti proti Veliki Planini, Triglavu, Peci itd.

Naredili so mnogo in prav to jim daje moči za nadaljnje dela.

Želja vseh pa je, da bi kljub finančnim težavam (dotacije so minimalne), s katerimi se borijo, čim uspešneje delovali.

Majda Lejko

IVAN KLEMENAK

2. aprila letos smo pokopali širom po Gornji Savinjski dolini znanega planinca Morzirjana Ivana Klemenaka. Bil je kletarski mojster, čigar ime smo lahko srečali na marsikateri samini ali citirji vse

do Solčavskega, vsekano v mogočne šteditilnike. Kot mladenič je moral na vojsko in jo doživel predvsem v Dolomitih nad Assiagom. Srečno se je vrnil in si med obema vojnama ustvaril lepo ime.

L. 1941 ga je nemški okupator pregnal v Srbijo. Ostal je tam do konca vojne. Ko se je leta 1945 vrnil, je ohranil svojo obrt in se spet udeleževal javnega življenja. Bil je nekaj časa predsednik Zveze borcev, najbolj pa se je posvetil planinstvu. Planinsko legitimacijo je imel že pred prvo svetovno vojno. Zdaj je sodeloval pri ustanovitvi PD Mozirje, mu bil nekaj časa predsednik, nato član nadzornega odbora, predvsem pa živ zglede človeka, ki mu je hoja po gorah užitek in potreba. Mozirski planinci so znali ceniti njegovo ljubezen do Golt, do Mozirske koč, do podgoltskih ljudi. Postavili so mu pred nekaj leti »Klemenakovo klop«, na kateri je zadnja leta rad posedel. Bil je gotovo najzvestejši obiskovalec Mozirske koč, ki pomni prve čase slovenskega planinstva in je ena prvih slovenskih planinskih koč sploh (iz l. 1896). Do zadnjega je društveni odbor bodril pri delu za lastni prapor, ki ga bo PD Mozirje v l. 1973 za svojo 80-letnico razvilo.

PZS ga je odlikovala s srebrnim znakom, PD Mozirje pa s častno diplomom. Na njegovi zadnji poti so ga počastili številni zastopniki savinjskih društev, UO PZS in številni prijatelji in znanci od blizu in daleč.

T. O.

ALPINISTIČNE NOVICE

POLEMIKA O VARNOSTI

Dolomiti niso samo eldorado plezalcev in najrazličnejših turistov, »Dolomiti« so tudi južnotirolski dnevnik, v katerem je napisal serijo člankov tudi Reinhold Messner, o katerem bi lahko rekli, da vprizarja zadnji dve leti pravo literarno eksplozijo. Heinrich Opitz sodi, da so nekatere Messnerjeve trditve zmedene in nerazumljive, deloma pa zares zmotne (Alpin. 1971/5) Opitz npr. polemizira s trditvijo, da varnosti ne dosežemo, če varovanje postavljamo na prvo mesto. Opitz meni, da se Messner ni dovolj jasno izrazil: Ali je mislil na športno plezanje, pri katerem se pri sistematičnem varovanju ni treba bati padca, saj ostane plezalec nepoškodovan? Ali pa je cilj na pretirano varovanje manj sposobnih plezalcev, ki športno slabo podkovani preveč varujejo in s tem povečajo subjektivno nevarnost? Če pa je cikal na to, da tako početje nima športne »čistosti«, je precej trivialen. Messner: »Če je varnost popolna, ni potrebno varovanje. Opitz: »Kaj je pravzaprav varnost? Če so to varni oprimki in stopi, je Messnerjeva misel napačna. So tudi subjektivne

nevarnosti, pred katerimi nas ne ubrani še tako varen oprimek. Če pa meni Messner varnost padca, »varen padec«, je njegova beseda spet trivialna. Messner: »Če je varnost sto procentna, utegnejo resne težave postati smešne.« Opitz: Ali je »resno« le tveganje padca? Ali je varovan težak raztežaj športno nujno razvrednoten?

V nadaljnjem očita Opitz, da se Messner ni dovolj poglobil v fizikalno mehaniko, ko govori o varnih padcih in mu to s formulami dokazuje. (Messner je imel vrsto predavanj o varovanju in varnosti in je varovalne manevre sproti ponazarjal. Obširno je o teh predavanjih poročala Riviste Mensile 1970). Predvsem Opitz zavrača Messnerjeve nazore o statičnem in dinamičnem varovanju. Pri tem Opitz navaja E. Kosmatha delo »Varovanje in varnost v ledu in snegu«, ki je izšlo v založbi Massimo na Dunaju (revija znanstvenih edicij OAV). Stališče Heinricha Opitza v tej polemiki z Messnerjem je ponazorjeno s plezalskim posnetkom v navpičnih gladkih plateh, verjetno v El Capitanu (avtor John Cleare), z načelno pripombo: »Čim boljše varovanje, tem večja varnost« – Upajmo, da se ne gri-

zejo samo besede. Messner namreč med drugim trdi, da statičnega varovanja pravzaprav ni, ker so vrvi raztegljive, to raztegljivost pa stori vsako varovanje – dinamično. Kolikor smo o tem informirani doslej (Avčínova razprava UIAA, Kosmath) raztezek vrvi pač ne odleže toliko kot trenje in poteg vrvi pri dinamičnem varovanju. Razmerja so čisto druga.

T. O.

DEREZE

Dereze z zobmi iz trdega metala so v novi obliki spet na trgu, izboljšane seveda. Posebno pripravne so za uporabo v menjavah kopne skale, snega in ledu. V zobe so z novim postopkom vdelali konice (widia) v strok iz jeklene pločevine. Pravijo, da se taki zobje ne bodo lomili, če tudi bi plezalec z njim počel »nemo-goče« stvari. Konice »vidia« se, tako pravi poročilo, splah ne skrhajo. Sicer pa je cena zares slana: 81 DM. Proizvaja jih Münchenska firma Salewa, to je tista, ki je prevzela in dobro uveljavila Avčínove dereze »Universal«.

T. O.

CEPIN

Cepin Chouinard, Chouinardov cepin uvaja, tako pravijo, po ameriških izkušnjah tudi v Evropi (Alpinis. 1971/8) nova ledno tehniko. Oklo cepina tvori z ratiščem manjši kot, s takim je možno sekati stopinje tudi v zelo strmeh ledu, za oporo pa je tudi gornjemu trupu bodisi, da cepin potezamo k sebi ali ga obremenimo s pritiskom proti ledu. V obeh primerih se avtomatično zagriže globlje v led. Prejšnji tip cepina je v primeru večje obremenitve rad zdrsnil. Pri izvedbi na cepin – kladivo, na plezalski cepin, mora zato biti oklo še bolj upognjeno kot pri 80 cm ratišču. Chouinard je nove vrste cepin uporabljal pri prostem plezanju v strmeh delu. Njegov tip cepina se po svetu prodaja pod znamko »Interalp«, iste značilnosti ima tudi cepin »Everest«. Jasno je, da bodo kmalu v prodaji še druge znamke po zgoraj na kratko opisanem načelu.

Kdo bi si mislil, tudi cepin se razvija! Nič ni dokončnega, pa če je še tako imenitno izdelano. Na priliko, lopatica cepina se najbolj obnese, vsaj po dosedanjih izkušnjah, če ima tradicionalni ravni rezni rob. Nažagano in tudi na sredi grbasto rezilo se ni obneslo, medtem ko je Chouinardova novost odprla nove možnosti. Jeklo, iz katerega se izdelujejo cepini, je preizkušeno, v Nemčiji in Avstriji izdelani cepini prebijejo vsako preizkušnjo. Tipa »Cerro Torre« in »Fritz-Roy« imata jeklo okrepljeno s krommolibdenom, ki

pomeni rezervo v primeru skrajno hudega mraza.

Drsni obroček na cepinu ni vselej v korist, čeprav so bili časi, ko smo mislili, da cepin brez njega in pentlje ni popoln. Zdaj pravijo, da obroček v kombiniranem svetu moti, da je cepin v stirmi steni bolj obešati na plezalni pas, kakor je pri kladivu to samo po sebi razumljivo.

Mnoge izboljšave so uvedli tudi na spodnjem obitem, vbodnem koncu cepina. Glede dolžine je dolgo veljalo, naj cepin seže od stegnjene roke do tal. Vendar je za težje ledne ture krajši cepin primernejši 70–75 cm. 80–85 cm dolgi cepin se bolje obnese pri navadnih lednih turah in na grebenih z opastmi. Glava modernega cepina, to je oklo, stožer in lopatica, je široka 29 cm, teža pa 800 do 850 g. Težišče pa mora cepin imeti tako, da ima glava cepina nekaj samodejne sile pri sekanju stopinj.

T. O.

SO GRANDES JORASSES ŠE MODNA TURA?

V sezoni 1971 je Pointe Walker plezalo istočasno po 40 navez in več. Posledice so neizogibne. Stena je vedno bolj nabita s klini, v težkih odstavkih je na vsakih nekaj prestopov klin. Posebni vzponi: Četrti solist je bil Jean Afanassief, Parižan, 9. in 10. avgusta, rabil je 10 ur in pol. Nekaj dni pred njim je bila v Walkerju Simone Badier s Seligom. V vodstvu sta se menjala.

Prišlo je tudi do nesreč: Manj sposobne naveze se nanašajo na opremljenost težkih mest in na reševalce. Plezajo zelo počasi in če jih zadene slabo vreme, pride do dram. Tako je bilo z Angleži v višini 3600 m pod črnimi ploščami. Reševalce je pripeljal slovitil Gerard Devouassoux, podpredsednik chamoniške GRS. Helikopter jih je odložil na neko ramo v steni – vsa čast pilotu. S 150 m napete vrvi so reševalci dosegli Tour Grise in tam bivakirali. Naslednji dan so z vitlom dosegli ranjenca in njegovega tovariša in ju spravili na varno, seveda ne lahko. Helikopter je pričakal reševalce v višini zasneženih zajed. Reševanje se je začelo ob 16, navedena operacija pa je bila končana popolnoma. Reševalska kombinacija, kakršne ne pomnimo, pravi Devies. Angleža je ranila s kamnom nemška naveza, in meni nič tebi nič, plezala naprej, potem ko se je sprickala z bližnjimi navezami. Reševanje je oteževal kak ducat navez, ki so prodajale zijala, namesto da bi kaj pomagale. Vprašanje je, pravi Devies, ali je bilo sploh potrebno napreči take manevre, saj Anglež ni bil huje ranjen.

V Petites Jorasses je konec avgusta za-hodno steno sam preplezal Amerikanec Cliff Philipps. Jean Afanassief pa je sam v 3 urah in pol preplezal Courturierov

ozebnik v Aiguille Verte. Courturierov ozebnik so že večkrat preplezali samotariji, na Afanassiefa pa je do 12. julija 1971 počakal Cordierov ozebnik v Aig. Rabil je pet in pol ur, izstopil pa je na Nant Blanc zaradi ogromne vršne opasti.

SESTAVINE ALPINIZMA

Oscar Soravito, član CAAI, iz Vidma, znan tudi mnogim našim alpinistom in planincem, je v RM 1971/6 napisal članek z zgornjim naslovom. Po njegovem mnenju je alpinizem pojav, ki sodobnega človeka pritegne zaradi svoje bogate vsebine, ki lahko zadovoljuje najrazličnejše interese in značaje, saj ima svojo športno, raziskovalno, romantično, heroično, etično in socialno stran, ne moremo pa ga doživljati brez osnovnih fizičnih vaj in spretnosti in to v prvobitni naravi, kar,

pomeni, da človek v njem nujno najde korektiv v stiskah modernega časa. Širše obravnava raziskovalno vrednost alpinizma, dosežke, ki so jih alpinisti dosegli na področju prirodoslovja, geografije, zgodovine in drugih disciplin. Še več prostora odmerja heroičnosti alpinizma, tveganju, premagovanju izrednih naporov, kar je navidez nekoristno, v resnici pa pomeni moralno in fizično storitev visoke vrednosti. Romantično sestavino vidi Soravito v poetičnosti, v doživetju lepote, v senzacionalnosti gorskega sveta, v asketizmu, v duhovni svobodi, entuziazmu in avanturizmu, kar vse mika posebno mladega človeka. Etični značaj alpinizma vidi v voluntarizmu, v šali volje, želji po izpolnitvi, v premagovanju samega sebe. S temi sestavinami pomeni alpinizem resnično obogatitev človeškega duha, nepogrešljiv prispevek k človeški duhovni in telesni kulturi.

T. O.

VARSTVO NARAVE

PLANINE IN ZDRAVJE

Višinska zdravilišča se redko upoštevajo, kadar utemeljujemo družbeni pomen planinstva s stališča zdravja. Posebno pri nas, saj nam manjkajo zdravniške indikacije za kraje, ki bi prišli v poštev. V drugih alpskih področjih s staro turistično in zdravniško tradicijo so glede tega na boljšem, imajo pa tudi alpskega sveta za najrazličnejše namene dovolj. Višinska klima, posebno če jo kombiniramo s specialno terapevtsko obravnavo, pospešuje zdravljenje pri celi vrsti bolezni.

Gorski zrak vzpodbudno učinkuje na človeški organizem, če zdravljenje prav odmerjamo. V čem tiči kompleksno psihosomatičen učinek, ni težko naštet: manjši parcialni pritisk kisika, večja stopnja čistosti zraka (čistejši zrak), povečano sončno, oz. ultravijoličasto žarčenje, nižja temperatura zraka itd. Ti klimatični dejavniki pri nekaterih boleznih neposredno učinkujejo zdravilno ali preusmerjajo celotni vegetativni tonični položaj. Profesor dr. W. Löfler iz Züricha pravi: »Gre predvsem za obravnavanje kroničnih slabosti, predvsem v dihalnih organih, gre za zdravljenje po težkih infarktih in po boleznih, ki človeka zelo oslabe. Kuro mora nadzirati zdravnik, trajanje pa mora biti prilagojeno bolezni, konstrukciji in pacientovemu značaju. Indikacije za nespecifično višinsko terapijo so med drugim jetika (tudi kožna), kronični revmatizem, kronični bronhitis, bronhialne ektaze, rekonvalescenca po bronhitisu,

astimi (posebno za otroke, pri odraslih nad 40 let pa je treba biti pri astmi previden). Prof. dr. S. Borelli iz Münchna priporoča višinsko klimo za zdravljenje več kožnih boleznih npr. psoriaze (luskavice), endogenih ekcemov idr. Ugodno učinkuje višinska klima na motnje v vegetativni regulaciji, predvsem vagotoničnih oblik.

Odsvetuje pa se višinska klima pri akutnih infekcijskih boleznih, levkemiji, raku, srčnih in ledvičnih boleznih in pri zelo težki tuberkulozi. Tudi »speči« infarkt ni pametno izpostavljati zdravljenju v višinah.

Dr. Paul Gut iz St. Moritza izjavlja: Daleč od avtomobila, telefona in pisalnega stroja – teh v peklu skonstruiranih pošasti – daleč od celodnevnega in nočnega trušča, daleč od naglice in gneče so gore idealna kombinacija: psihi prizanašajo, nas pomirjajo s svojo somatično vzpodbudljivo klimo.

Več o tem je obširno napisano v knjigi »Človek v alpski klimi«. H. Huber, Bern in Stuttgart 1968.

V Italiji, Nemčiji, Avstriji in Švici je čez 50 registriranih alpskih zdravilišč, večji del celoletnih. Med njimi je navedeno celo mesto Beljak 501 m na Koroškem, v Avstriji med njimi Salzburg 423 m v Nemčiji Berchtesgaden, 500 m, v Italiji Meran, 314 m, v Švici Baden 388 m in še nekaj takih »višinskih« krajev. Kogar tabela zanima, jo najde v »Alpinismu« 1971/5.

T. O.

KAJ VSE SPADA K VARSTVU OKOLJA

Dr. Herbert Offner je v članku za revijo »Der Forst – und Holzwirt« 1969/2 napisal članek, v katerem je skušal naštet, kaj vse spada k varstvu okolja in kako naj bomo temu delu kos. Naj na kratko povzamemo množico nalog pri varstvu okolja:

Ohranitev rastlinstva in živalstva; varstvo in oskrbovanje naravnih spomenikov; zaščita krajinskih področij tudi nacionalnih in naravnih parkov, ki so odprti za turizem.

Posebno važno je varstvo gozdov, njihova gojitve in gospodarjenje z njim; ozele-nitev visokih in nizkih naselij; zaščitne pogodovitve; skrb za travnike, zakonit lov in ribolov v skladu z zaščito živali; skrb za razvedrilna pokrajinska področja; skrb za čistost zraka in vode; varstvo

studencev; varstvo podnebja; varstvo jezerskih in morskih bregov; urejena smetišča in koristno predelovanje smeti; ohranitev biotopov in biocenoz; boj zoper hrup.

T. O.

SUŠNI IN MRZLI POL V SREDNJI AZIJI

Doslej je bilo znano, da imata najmanj padavin Sahara in puščava Gobi (po kitajsko Šamo). Kirgiški znanstveniki so l. 1971 našli še tretji sušni tečaj v Kirgiziji v gorovju Tien-Šan – blizu jezera Čatyr-Kul. Meteorologi so tudi dognali, da je na južnem robu doline AK-Sai mrzli tečaj Srednje Azije: poprečna letna temperatura zraka je tu -7°C , torej nižja kot v Jakutiji (Der Turist 1972/1).

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

BERLINSKA JUBILEJNA EKSPEDICIJA 1969 CORDILLERA REAL

Poročilo o berlinski jubilejni ekspediciji je uredil Dietrich Hasse, eden od četvorice v saški direktissimi iz l. 1958, ki ima tudi pri nas več znancev. Hasse se je ekspedicije sam udeležil in res zgledno pripravil publikacijo, ki prinaša dnevnik ekspedicije, Helbigov spis o vzponu po južni strani OAE III, Hassejev zapis o južnem grebenu Illampu (prvi vzpon), vrsto dobrih posnetkov, panoram, detajlov, portretov, zemljevidov, geografski pregled, navodila za organizacijo ekspediciij v Boliviji, literaturo, med katero navaja tudi jugoslovansko ekspedicijo v Cordillero Real 1964. oz. zapis o njej v Amer. Alpine Journal 1966 na str. 181 (V Cordillera Real je bilo do l. 1970 kar 23 ekspediciij z vseh koncev sveta). Hasse navaja tudi 10 različnih kart Južne Amerike in tri inštitute (dva iberoamerikanska v Berlinu in Hamburgu). Končno pa še kroniko vzponov, kjer citira na več mestih tudi Planinski Vestnik 1965, v katerem je naša ekspedicija izčrpno popisala svoje dosežke v Cordillera Real. Resumé Hassejevega dela lahko beremo v angleščini in španščini. Brošura obsega 64 strani, ima umetniški papir in moderen format. Lahko rečemo – zares zgleden compte rendu ekspedicijskega dela, urejena dokumentacija, predvsem pa precizirano mesto ekspedicije v zgodovini andinizma v Cordillera Real.

T. O.

MLADI PLANINEC

Glasilo MO PD – gimnazije Murska Sobotica.

Vsebina: Dr. Mejak Ervin, Uvod, Lejko Majda, Ko se zima poslavlja; Likar Ivan, po Kozjaku.

Spoznavaj svoj domači kraj; Bojniec Ludvik, Prvič na Boču; Grilec Bojan, Smer – vrh Triglava; Lejko Majda, Vrt spominov; Agnes Palauscai, Srečali smo močerad; Lejko Majda, Tradicionalni pohod Poročilo o tečaju.

Uredniški odbor: Grilec Bojan, Likar Ivan, Bojniec Ludvik, Veren B., Murmajer B., Vidonja M., Török D.

THOR HEYERDALL, EKSPEDICIJA RA

Thor Heyerdall – ime, ki pomeni višek moderne avanture po stari metodi, toplo, človeško, romantiko v mrzlem atomskem veku, človek, ki je s Kon-Tikijem osvojil svet, muzej, kjer je postavil na pogled svoje bradilo, pa je cilj slehernega tujca na Norveškem, da ne govorimo o trumah otrok, ki se gnetejo okoli splava, ki ima za seboj take robinzonske dogodivščine. V novi knjigi (320 strani, 111 barvnih posnetkov, 1 zemljevid, Bertelsmann – Sackbuchverlag, Gütersloh) je z mednarodnim teamom, ki ga je sestavil iz zastopnikov sedmih dežel na štirih kontinentih dokazal, da podobnosti med egipčansko in indijansko kulturo niso naključje. Čoln iz papirusa je Egipčane mogel pripeljati prek Atlantika. Da so

gradili tak čoln, je sporočeno v egiptovskih virih. Heyerdahl je osebnost, ki je po svoji raziskovalni zagnanosti vreden naroda Amundsena in Nansena. Kako pa zna s peresom pričarati mik avanture, je znano tudi mnogih našim bralcem.

T. O.

MARKACIJE GLASILO MO PD VRHNIKA 1971

Vsebina:

Brane Grabeljšek, Spet markiramo; Ciril Kunstelj, Ivan Michler 80-letnik; Kaj se dogaja v društvu (Izlet v dolino triglavskih jezer, sestanek UO na Vrhniki, ustanovni sestanek planinskih sekcij na šolah, Izlet na Blegoš, mladinski odsek PD Vrhnika); Boža Leskovec, Mladinski odsek tudi letos ni spal; Mojca Stržinar, Izlet na Stol; Bara Nagode, Izlet na Kamniško sedlo; Boža Leskovec, Poročilo iz tabora v Krnici 1971; Knjiga »Življenje v naravi«.

VIHARNIK

GlasiLO PD »šmarna gora«, Vikrče.

Vsebina: Viharniku na pot; Miha Marenče, PD Šmarna gora na pot; Občni zbor; Vilko Mazi, UO PD Šmarna gora, Vikrče; Izleti; Učimo se planinskih pesmi; Sešek Marko, Krst društva na Grin-

tovcu; Razpis za najboljši spis o Šmarni gori; Kakšna je osebna oprema mladinskega vodnika; Miha Marenče, O slovenski planinski organizaciji; Plezalna in reševalna tehnika v gorah; Žebovec Branko, Prvič na Triglav; Dr. Miha Potočnik, Srečanja z gorami; Plazovi; Igljčar Alojz, Zakaj hodim v gore; Obvestila. Glasilo PD Šmarna gora, Vikrče izhaja vsake tri mesece. Glavni in odgovorni urednik: Zajeljnik Janko, člani uredniškega odbora; Miha Marenče, Alojz Igljčar, Marko Sešek, Stefan Marenče.

TATERNIK 1971/4, LETNIK XLVII

Uvodni članek je prispeval urednik Josef Nyka – o poljski plezalski sezoni 1971. Drugi članek je, V Oniščenko, Pik Komunizma, direktna smer v jugozahodni steni; A. Zavada, Osvojitev Khiangyang Kiš; W. Szymanski, Visoki Atlas pozimi; B. Krauze, V neznanem Koučeru; J. Kurczab, Poljski alpinisti v masivu Mt. Blanca; W. Wróż, Levi steber Brouillarda; M. Grohowski, Prvenstveni vzpon v centralnem stebru Brouillarda; J. Milewski, V Valiških Alpah; M. Jagiels, Severna stena Dent d'Herens – direktna smer; J. Nyka, Osebna imena v poljski toponomiji Visokih Tater.

Tako članki kakor drobne beležke v posameznih rubrikah kažejo nenehno rast poljskega alpinizma.

RAZGLEDE PO SVETU

ZAHODNI STEBER MAKALUJA (8481 m), nov, prepričevalen, francoski uspeh v l. 1971, smo že zabeležili. Zadnja številka 1971 »La Montagne et Alpinisme« je posvečena temu dejanju skoraj v celoti. Robert Paragot, ki je francosko moštvo vodil, pravi v članku »Od ideje do tabora 2«, da spada Makaluja 1971 v veliko sosledico francoskih uspehov in prispevkov k himalaizmu: Annapurna, Makalu, Tour de Mustagh, Jannu. Z Makalujem 71 se odpira nova doba himalaizma, doba težkih plezalnih vzponov z uporabo moderne tehnike v višini nad 8000 m. Zanj, za Paragota, se je začela ta doba že l. 1959. Idejo je najprej napol v šali zaupal Jeanu Bouvieru, nemu izmed moč z Makaluja 1955. Bouvier se je samo nasmehnil, saj je steber brez premisleka veljal kot neprehoden, kot nekaj, kar ne pride v poštev. Preteklo je deset let in francoski himalajski komite je prav ta steber jeseni 1969 izbral za veliki francoski cilj. Vodja Paragot je s svojim sekretariatom (Berardini, Desmaison, Paris,

Seigneur) rabil skoraj eno leto za organizacijo odprave. Pri izbiri članov je imel veliko polnomočje. Najmlajši član je imel 27 let, pet jih ni preseglo 32, nadaljnjih pet so bili »starešine« od 33 do 40. Tako je starostni prerez uravnovesil, po enega mladega na enega starejšega. Imel je pred očmi 300 do 400 m visok skok v stebru, skrajno težavnost, v višini nad 7000 m, za kar je treba imeti znanje pa še navdušenje in polet mladosti. Zdravnika so dobili z oglasom v »Figaroju«. Moštvo je bilo naslednje: Lucien Berardini, François Guillot, Robert Jacob, Claude Jager, Bernard Mellet, Jean-Paul Paris, Georges Payot, Yannick Seigneur, dr. Jacques Marchal, Jean Claude Masca (namestnik Desmaisona) in vodja Paragot. Ko so se novembra zbrali v Chamonixu, so pri planiranju tabora ugotovili, da morajo vzeti s seboj umetna šotorska stojišča. S samimi klasičnimi šotori ne bi bili kos vetru na izpostavljenem stebru. Izdelali so nov tip, v glavnem po zgledu britanskega iz Annapurne, v kateri so

Angleži spomladi 1970 naredili nekaj, kar priznavajo za veliko stvar tudi Francozi. Seznam je obsegal kakih 300 predmetov, skupaj 14 ton prateža, 16. februarja 1971 je odprava odletela iz Orlyja, 21. februarja so bili že v Tumlingtaru. 500 nosačev se je gnetlo na prvem taboru na bregu reke Arun. S šerpami so imeli težave, preveč je odprav v Nepal, da bi jih dobivali po želji. 23. februarja sta za glavnino prišla iz Kathmanduja J. P. Paris in Payot in to s helikopterjem Alouette III. Pilot Séguy je prišel v Nepal samo za to, da bi bil na razolago kralju in ekspediciji. Razgledal se je po Nepalju in njegovih gorah in večkrat jim je prišel prav: Bil jim je tudi v oporo, ko so morali evakuirati Jacoba. – Dva dni so rabili, da so po 80 m dolgem pletenem mostu čez reko Num spravili svoj tovor.

V višini 2500 m jih je presenetil nov sneg in polovica nosačev je zaradi slabe oblike odpovedala. 175 nosačev za 462 bremen jim je ostalo, kar je pomenilo, da so morali od višine 2500 do 4200 m gaziti globok sneg devet dni in to v slabem vremenu, vsak dan je nametlo nov sneg. 18 dni po prihodu v Tumlingtar so prišli v Mumbuck (3500 m) na drugi strani Baruna. Nosači, večji del bos, so bili izčrpani, eden je umrl. Upapelili so ga v pričo njegove družine in lame iz Sedoe. Šele 19. marca so prišli v bazni tabor na višini 4900 m, kjer jih je čakalo presenečenje: Tu ni bilo snega. Moštvo se je v 24 dneh dobro aklimatiziralo, tako da bi se bili takoj zagnali v steber. Postavili so hišico iz suhega kamna in pripravili vse za dolga bivanje. Helikopter jih je prišel pogledat in Paragot si je Séguya izposodil za polet nad steber. Ugotovil je, da je steber bolj razčlenjen, pa tudi bolj strm, kot je pričakoval.

Ostali so sami: 11 sahibov, 18 šerp s poprečnim sirdarjem in 7 lokalnih nosačev za dobavo sveže hrane, lokalnih proizvodov, na primer riža iz doline Sedoa, najbližje glavnemu taboru.

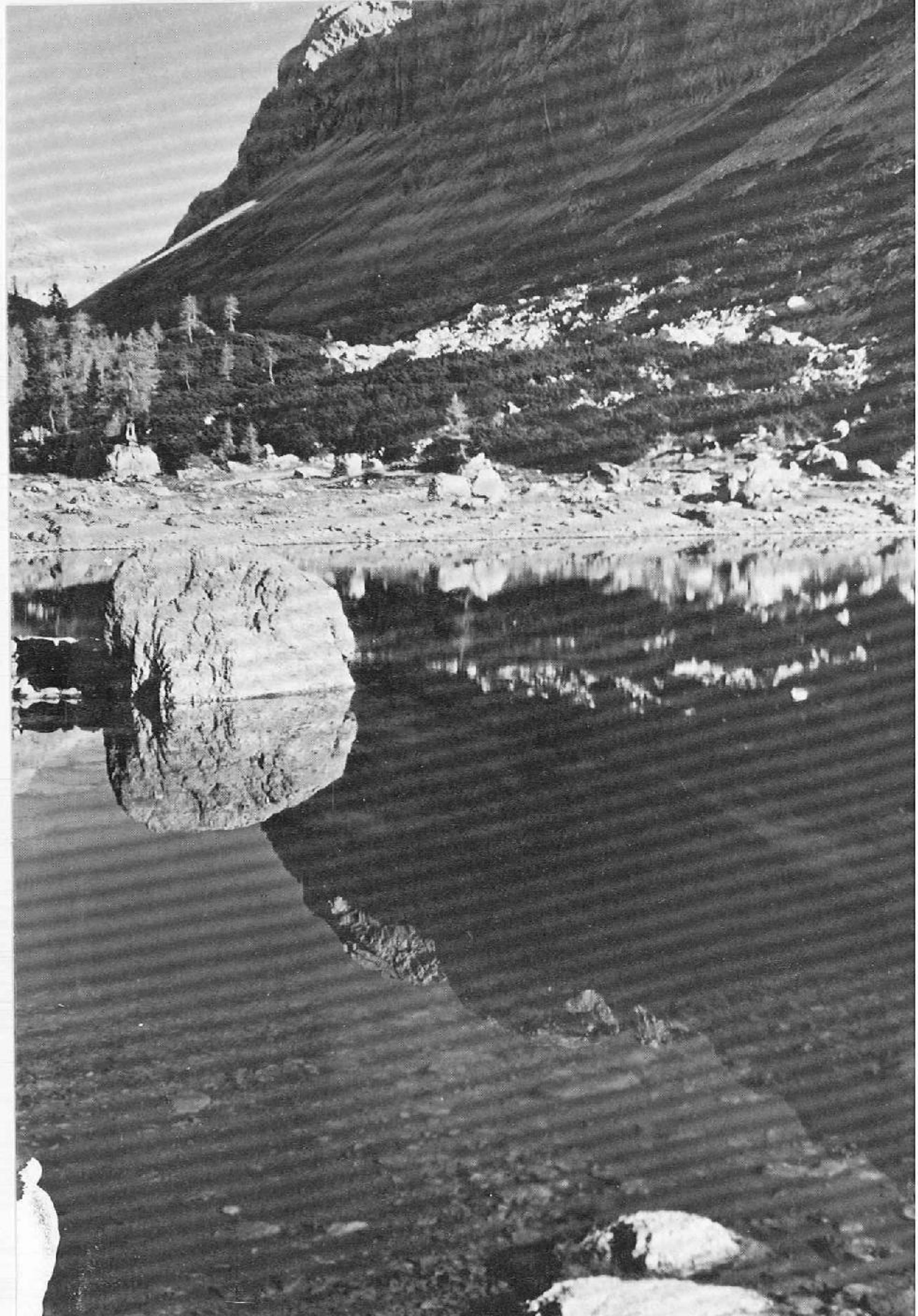
16. aprila so postavili tabor 2, gornjo bazo, zavarovano pred zahodnikom. Od tu so s helikopterjem odpeljali Jacoba, ki mu je zdravnik operiral flegmono v grlu. Moral je v Kathmandu, na tej višini se ne bi bil pozdravil. Steber jim je bil že prav blizu, tako da so imeli problem višinskih taborov še bolj pred očmi. Načeli so greben Dvojčkov, ga opremili z 2 km vrvi med 6000 in 7000 m. Tabor 3 so postavili v slabem vremenu v vzhodju stebra na zelo ranljivem mestu. Res ga je vihar kmalu upustošil. J. P. Paris, Payot in Seigneur so morali sestopiti mimo tabora 2 v tabor 1 na višini 5300 m. Razmere pa tudi tu niso bile dobre, vsak hip so morali iz šotorov, da so odkavali sneg, ki se je nabiral na njih. Metež se je razbesnel, aprovizacija iz doline je bila ogrožena, zaloga riža za šerpe je pohajala. Že dolgo Himalaja ni

doživela takega vremena. Vse odprave so bile v veliki stiski. Kaj bo s šotarom 3! Bo dovolj živil? Bodo zdržale vrvi na Dvojčkih? Plina in petroleja zmanjkujeta. Šerpe so že poslali po drva v dolino. Osem viharnih dni! Ali ekspedicija še lahko upa na uspeh? Četudi se vreme pomiri, bo treba štiri dni pripravljati premik. Tabor 4 pa še ni postavljen. 22. aprila se je veter malo polegel. Snežilo pa je še naprej. Sestop v bazo je bil tvegan zaradi plazov, šerpe pa so silile dol, ker so pogrešali riža. 23. aprila je snežilo še vedno do baze. Guillot je naredil inventuro: Če ne bodo prišli nosači iz Sedoe, bo drama tu. Kljub temu so štiri naveze poskusile priti do tabora 3. Morale so odnehati, pregloboko se jim je udiralo. 27. aprila so spet poskušali Jager Mellet in Seigneur, vrnili so se brez uspeha izčrpani. Mraz in veter sta jih ugnala. Do baze so v novem snegu rabili osem ur. Pred metežem pa tri ure ni bilo kaj hoditi. Trinajst dni jih je že oblegal in zaviral vihar. Zdajci se je umaknil, kot da ga nikoli ni bilo. 21 nosačev je z rižem, petrolejem in drugimi potrebščinami prišlo v bazo. Bernardini, Mosca, Payot in Paragot so šli na tabor 3. Pritrjene vrvi so bile potrgane, tabor opustošen, šotori raztrgani. Noč pa je bila mirna, upanje se je vrnilo, toda vse je še bilo pred njimi; 400 m najtežjega dela v stebru. (Gl. str. 329 i. sl.)

SENTINELLE ROUGE – SAM. Smer po la Sentinelle Rouge v Mt. Blancu je preplezal prvi solist Jean Afanasieff 3. septembra 1971. Smer Major pa je imela v gosteh isti dan že drugega solista – bil je J. C. Droyer. Prvi solist je bil sam W. Bonatti že l. 1959.

ALPINIZEM V PARLAMENTU – kje neki, če ne v Franciji, kjer je zdaj Comiti minister oziroma državni sekretar pri Pompidouju, odgovoren za mladino, šport in razvedrilo – je prišel na vrsto v proračunski debati, polemiko je več poslancev ocenilo pesimistično, francoske gospodarske in politične uspehe v l. 1971.

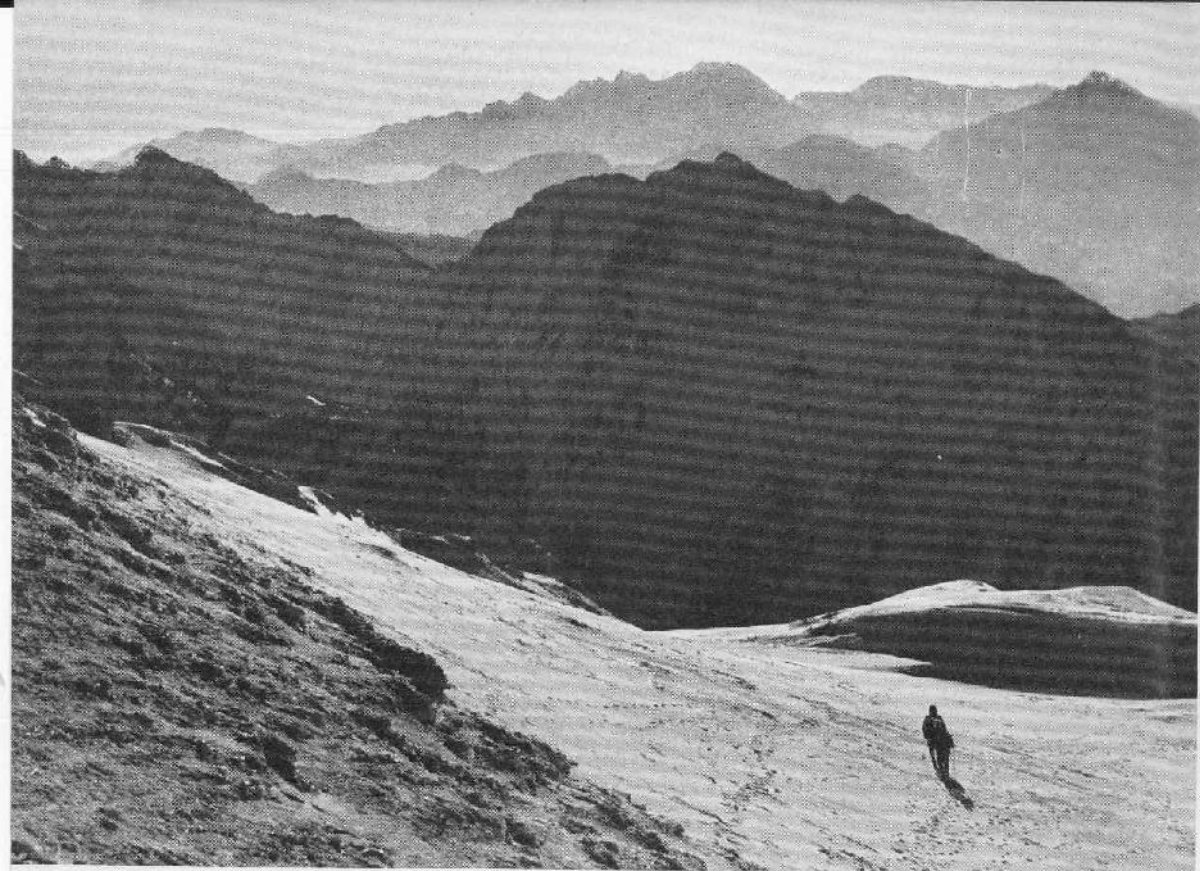
»Če pravite, da smo doživljali same poraze,« je odgovarjal pesimistom Comiti, »najbrž ne poznate naših športnih dosežkov. Gospod Mazeaud (veliki alpinist, istočasno minister, univ. profesor, op. ured), vi mi boste priznali, da je bilo to leto v alpinizmu francosko leto. Naj bo že v Mt. Blancu, v zahodni steni Druja, na ekspedicijah v Mt. Mc. Kinley in na Makalu, povsod se je Francija dobro obnesla. Postavila pa se je tudi na drugih tekмах.«

SLIKA NA PRVI STRANI:
OGLEDALO GORA
FOTO ING. ALBERT SUŠNIK
SLIKA NA DRUGI STRANI ZGORAJ:
DOLOMITSKI MOTIV
FOTO FRANC VOGELNIK
SLIKA NA DRUGI STRANI SPODAJ:
FORMA VIVA
FOTO VOJKO BIZJAK
SLIKA NA TRETJI STRANI:
SKALNE TVORBE NA RISNJAKU
FOTO STANE KVATERNIK
SLIKA NA ČETRTI STRANI ZGORAJ:
Z ZIMSKEGA POHODA NA STOL 1969
POGLED PROTI BEGUNJSČICI
IN ZELENICI
SLIKA NA ČETRTI STRANI SPODAJ:
POGLED S TRIGLAVA PROTI SKRLATICI
IN SOSEŠČINI

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA
INDUSTRIJA
EMBALAŽA
AVTOOPREMA

Uprava:
Ljubljana, Ob železnici 16; tel. 313-666

Komerčni sektor:
Ljubljana, Proletarska 4/II; tel. 314-477

Telex: Yu Saturn 31208
Telegram: Saturnus Ljubljana

P. p. 10

Naš program:

Konservne doze za prehrabno industrijo

Pločevinska embalaža za prehrabno, kemično, farmacevtsko in druge industrije

Pokrovčke za stekleno embalažo: alupo, aluvi, sapo, pano in kronske izdelki za široko potrošnjo: dekorativne škatle in pladnji ter razpršilci

Svetlobna oprema za vozila: žarometi, svetilke in refleksi žarilci vseh vrst

Elektrotermični aparati: kuhalniki, peči, kaloriferji

Napisne ploščice: litografirane, eloksirane

Pločevinski reklamni plakati

ODREZI

Življenje v naravi

V tej edinstveni knjigi boste našli nasvete, kako se preživite sredi narave — daleč od asfaltne vrveže: bivanje na planem, preprosta streha in bivališča v naravi, človek v planinah brez opreme itd. Povsem novi so podatki o prehrani iz naravnih virov: užitne in strupene rastline, improviziran lov, problem vode, ognja ipd. Ta knjiga vam bo približala magično moč narave!

Topografski priročnik

Knjiga je žepnega formata in se je bodo razveselili vsi, ki radi hodijo v naravo: planinci, taborniki, počitničarji itd. Priročnik je nepogrešljiv pri orientaciji na terenu in pri vojaški delovni karti. V njem so tudi najpogostejši topografski in taktični znaki s podrobnim opisom.

KOMPAS

JUGOSLAVIJA

POSLOVALNICE:

Beograd, Bled, Budva, Celje, Crikvenica, Dubrovnik, Fernetiči, Gradina (Dimitrovgrad), Hercegnovi, Izola, Jesenice, Koper, Kozina, Kranj, Korensko sedlo, Lazaret (Ankaran), Leskovac, Ljubelj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Niš, Novo mesto, Novi Sad, Opatija, Podgora, Portorož, Postojna, Poreč, Pula, Rabac, Rovinj, Sežana, Skopje, Split, Subotica, Šentilj, Škofije, Vatin (Vršac), Vrsar, Vršac, Zadar, Zagreb

DEJAVNOSTI:

Prodaja vseh vrst železniških, letalskih in ladijskih vozovnic za tu in inozemstvo — hotelske rezervacije — turistične informacije — posredovanje potnih listov in vizumov — organizacija izletov in potovanj po Jugoslaviji in inozemstvu z lastnimi modernimi turističnimi avtobusi — avtobusni prevozi — izposojanje osebnih avtomobilov brez šoferja

HOTELI:

KOMPAS hotel Dubrovnik — KOMPAS hotel Bled — KOMPAS hotel Ljubelj — KOMPAS motel Kranjska gora — Restavracija »LJUBELJ«

KOMPAS žičnica »Zelenica« na Ljubelju — obratuje vsak dan

Gojitveno lovišče Petrovci

RENT-A-CAR

KOMPAS je pred vsakim potovanjem najboljši svetovalec

ODREŽI

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam:

1. knjigo ŽIVLJENJE V NARAVI, cena 100 din

— plačam takoj

— plačam v dveh mesečnih obrokih.

2. TOPOGRAFSKI PRIROČNIK, cena: 19 din

(ustrezno podčrtajte!)

Priimek in ime:

Poklic:

Naslov:

Datum: Podpis:

Naročilnico pošljite na naslov:

PARTIZANSKA KNJIGA, Vodnikova 43, 61000 LJUBLJANA

Tovornjak TAM 2001, 61 KS z vodno hlajenim motorjem je bil vozilo III. jugoslovanske ekspedicije v Hindukuš. Pot v daljni Pakistan in nazaj je preстал brez kakršnihkoli težav in s tem dokazal, da so Tamova vozila sposobna za eksploatacijo tudi v najtežjih pogojih.

**TOVARNA AVTOMOBILOV
IN MOTORJEV MARIBOR**

Planinci

na vrhu Triglava se boste počutili še prijetneje, če vas bodo greli jopiči iz islandске volne, ki jih izdelujejo za vas pletilje iz Si-rogojna.

Trikotažo najboljšé kvalitete lahko nabavite samo v razstavnih salonih in trgovinah **Jugoexporta**

Beograd, Kolarčeva 1, Knez Mihajlova 10 in Terazije 2

Po vrnitvi s težke ture se boste najbolje odpočili na pohištvu **Jugoexporta**

ki ga lahko nabavite v razstavnih salonih:

v Beogradu:

Kolarčeva 1
Bulevar revolucije 84
Generala
Ždanova 78

v Skopju:

JLA 66

v Splitu:

Kupališki prilaz 12

v Titogradu:

Nemanjina obala 1

v Zagrebu:

Zagrebski velesejem
Paviljon 12

v Novem Sadu:

JLA 25

v Nišu:

Rudjera Boškovića
2 b
Balkanska 2

Jugoexport

BEOGRAD, KOLARČEVA 1

